İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT COĞRAFYASINDA DİYALEKTİK BİR YÖNTEM OLARAK RİTİMANALİZ: İSTANBUL, KADIKÖY KENT ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre SÖYLEMEZ

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

AĞUSTOS 2020

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENT COĞRAFYASINDA DİYALEKTİK BİR YÖNTEM OLARAK RİTİMANALİZ: İSTANBUL, KADIKÖY KENT ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre SÖYLEMEZ
(519171012)

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Turgay Kerem KORAMAZ

AĞUSTOS 2020

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519171012 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Emre SÖYLEMEZ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "KENT COĞRAFYASINDA DİYALEKTİK BİR YÖNTEM OLARAK RİTİMANALİZ: İSTANBUL, KADIKÖY KENT ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Turgay Kerem KORAMAZ** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Eda BEYAZIT İNCE** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Zeynep Gamze MERT .....
Gebze Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : 8 Ağustos 2020
Savunma Tarihi : 21 Ağustos 2020

Modern çağa kadar mekân cömertçe insan türüne,
zaman ise Tanrı'ya atfedildi.
(Lefebvre, 2004, s. 51)

ÖNSÖZ

Öncelikle, kent üzerine düşüncelerimin olguşmasında eserlerinden ilham aldığım Henri LEFEBVRE'ye sonsuz saygılarımı sunarım.

Tez sürecim boyunca değerli bilgilerini ve görüşlerini benden esirgememiş olan, kendisi ile her şeyi rahatlıkla paylaşabildiğim sevgili danışmanım Prof. Dr. Turgay Kerem KORAMAZ'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Tezimin gelişimine yapıcı eleştrileri ile katkıda bulunan çok değerli arkadaşlarım, Ege İMREN ve Selin TURAN'a, tez sürecini beraber yönetip birbirimize destek olduğumuz sevgili arkadaşlarım Araf Öykü TÜRKEN, Birtan YILMAZ, Damla TÜFEKLİ ve Emre ÇELEBİ'ye, anlayış ve destekleri ile hep yanımda olan, çalışma arkadaşlarım ve dostlarım sevgili Gökçen ÖZALP, Göktuğ KÖSEAHMET ve Safiye Özge SUBAŞI'na tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Beni bugün bulunduğum noktaya taşıyan ve tüm eğitim hayatımda yanımda olup desteklerini benden esirgemeyen aileme, ağabeyim Cemre SÖYLEMEZ'e ve özellikle sevgili annem Mukaddes ÇAYLAN'a teşekkür ediyorum.

Son olarak, her zaman olduğu gibi tüm süreç boyunca yanımda olan, sevgi, destek ve eleştirilerini benden esirgemeyen hayat arkadaşım sevgili Neslişah KESİCİ'ye sonsuz teşekkürlerimle...

Ağustos 2020

Emre SÖYLEMEZ
(Şehir Plancısı)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ vii
İÇİNDEKİLER ix
ÇİZELGE LİSTESİ xi
ŞEKİL LİSTESİ xiii
ÖZET xvii
SUMMARY xix
1. GİRİŞ 1
1.1 Çalışmanın Amacı 3
1.2 Çalışmanın Kapsamı 4
1.3 Çalışma Yöntemi 6
2. RİTİMANALİZ 9
2.1 Ritimanaliz Kavramsal Çerçeve 9
2.1.1 Ritim ve ritimanalizi tanımı 9
2.1.2 Toplumsal olanın ritimanalizi 12
2.2 Şehircilik Çalışmalarında Ritimanaliz Kullanım Yöntemleri 16
2.3 Kent Coğrafyası ve Ritimanaliz 19
2.3.1 Konum ve hareket çalışmalarında ritimanaliz 33
2.3.2 Yapılı çevre çalışmalarında ritimanaliz 34
2.3.3 Öngörü ve deneyim çalışmalarında ritimanaliz 36
2.3.4 Sosyal ve politik organizasyon çalışmalarında ritimanaliz 38
2.3.5 Yerleşim yeri ve alışkanlıklar çalışmalarında ritimanaliz 40
3. KADIKÖY 43
3.1 Değişen Ritimleriyle Geçmişten Günümüze Kadıköy 43
3.1.1 Kuruluş dönemi ve Kalkedonya 44
3.1.2 Osmanlı dönemi ve çok katmanlı Kadıköy'ün oluşumu 44
3.1.3 Cumhuriyet dönemi ve değişen ritimler 46
3.1.4 2000 sonrası Merkez Kadıköy 50
3.2 Kadıköy'ün Kentsel Ritimanaliz Unsurları 54
3.2.1 Kadıköy kıyı bölgeleri 55
3.2.2 Kadıköy merkez 57
3.2.3 Bağdat Caddesi ve çevresi 61
3.2.4 Kadıköy konut bölgeleri 62
4. KADIKÖY ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALARLA RİTİMANALİZ 65
4.1 Anahtar Kavramlarla Kadıköy Kent Araştırmaları 65
4.1.1 Kadıköy'de konum ve hareket çalışmaları 68
4.1.2 Kadıköy'de yapılı çevre çalışmaları 76
4.1.3 Kadıköy'de öngörü ve deneyim çalışmaları 83
4.1.4 Kadıköy'de sosyal ve politik organizasyon çalışmaları 91
4.1.5 Kadıköy'de yerleşim yeri ve alışkanlıklar çalışmaları 99
4.2 Kadıköy'de Ritimanaliz ile Kavramları Aşmak 107
5. SONUÇ VE BULGULAR 111

KAYNAKÇA 115
ÖZGEÇMİŞ 125

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Lefebvre'ye (2004) göre ritimlerin sınıflandırması **14**
Çizelge 2.2 : Literatürdeki yöntem olarak ritimanaliz öngörüleri **18**
Çizelge 2.3 : Konum ve hareket üzerine ritimanaliz çalışmaları **27**
Çizelge 2.4 : Yapılı çevre üzerine ritimanaliz çalışmaları **27**
Çizelge 2.5 : Öngörü ve deneyim üzerine ritimanaliz çalışmaları **27**
Çizelge 2.6 : Sosyal ve politik organizasyon üzerine ritimanaliz çalışmaları **29**
Çizelge 2.7 : Yerleşim yeri ve alışkanlıklar üzerine ritimanaliz çalışmaları **29**
Çizelge 4.1 : Kent Coğrafyasında Anahtar (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) başlıkları ve ele alınan Kadıköy araştırmaları **66**
Çizelge 4.2 : 1-A nolu çalışma künyesi **69**
Çizelge 4.3 : 1-B nolu çalışma künyesi **72**
Çizelge 4.4 : 2-A nolu çalışma künyesi **77**
Çizelge 4.5 : 2-B nolu çalışma künyesi **80**
Çizelge 4.6 : 3-A nolu çalışma künyesi **84**
Çizelge 4.7 : 3-B nolu çalışma künyesi **87**
Çizelge 4.8 : 4-A nolu çalışma künyesi **92**
Çizelge 4.9 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy'ün mahalle bazında yıllara göre ortalama kiralık konut m2 birim fiyat tablosu (Uzgören & Türkün, 2018) **94**
Çizelge 4.10 : 4-A nolu çalışmada anketler sonucu elde edilen veriler (Uzgören & Türkün, 2018) **95**
Çizelge 4.11 : 4-B nolu çalışma künyesi **97**
Çizelge 4.12 : 5-A nolu çalışma künyesi **100**
Çizelge 4.13 : 5-B nolu çalışma künyesi **103**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : Çalışmanın kapsam şeması **5**
Şekil 1.2 : Çalışmanın yöntem şeması **7**
Şekil 2.1 : Ritim kelime kökeni (etymonline.com, 2020) diagramı **10**
Şekil 2.2 : Bourdieu'ye (1977) göre Berberilerin yıllık takvimi (Harvey, 1997) **13**
Şekil 2.3 : Birden çok ritmin bir aradılığı. Lefebvre'nin (2004) gruplandırması yazar tarafından görselleştirilmiştir. **15**
Şekil 2.4 : Kent Coğrafyasının Doğası. "Urban Geography: A Global Perspective" kitabından uyarlanmış ve türkçeye çevrilmiştir) (Pacino, 2005, s. 23) ... **20**
Şekil 2.5 : Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) **21**
Şekil 2.6 : Yöntem olarak ritimanaliz ve uygulamalı ritimanaliz çalışmalarının konuları ve çalışmaların yapıldığı dönemler **25**
Şekil 2.7 : Uygulamalı itimanaliz çalışmalarının konuları ve çalışmaların yapıldığı konumlar **31**
Şekil 3.1 : Kadıköy'ün İstanbul içerisindeki konumu. **43**
Şekil 3.2 : 1786-1812 İstanbul Haritaları, Kadıköy (New World Cartographic, 2020) **45**
Şekil 3.3 : 1930 Pervitich Haritaları, Moda Burnu ve Haydarpaşa Koyu bölgeleri (Pervititch, 1930) **47**
Şekil 3.4 : 1930 Pervitich Haritaları, Acıbadem ve Gazhane bölgeleri (Pervititch, 1930) **48**
Şekil 3.5 : 1946 Kadıköy Merkez ve Göztepe arası hava fotoğrafı (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017) **48**
Şekil 3.6 : 1966 Kadıköy hava fotoğrafı (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017) **49**
Şekil 3.7 : 2009 yılı 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı (1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, 2009) **51**
Şekil 3.8 : Geçmişten Günümüze Haydarpaşa Tren İstasyonu (Kösebay Erkan, 2013) **51**
Şekil 3.9 : Maltepe İlçesi dolgu alanı öncesi ve sonrası hava fotoğrafı **53**
Şekil 3.10 : Kadıköy ilçesi kamusal kullanım odakları (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017) **55**
Şekil 3.11 : Fenerbahçe Parkı ve Kalamış'a Marina (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **56**
Şekil 3.12 : Haydarpaşa Koyu ve Yarımadası (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **56**
Şekil 3.13 : Kadıköy Salıpazarı eski konumu (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **58**
Şekil 3.14 : Bahariye Caddesi (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **59**
Şekil 3.15 : Altıyol ve Boğa Heykeli (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **59**
Şekil 3.16 : Mural İstanbul çalışmalarından örnek bir çalışma (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019) **60**

Şekil 3.17 : Mural İstanbul çalışmalarından örnek bir çalışması (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)..... **61**
Şekil 3.18 : Bağdat Caddesi ve Kadıköy kıyı bölgesi (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)..... **62**
Şekil 4.1 : Ele alınan çalışmaların odakları. **67**
Şekil 4.2 : 1-A nolu çalışmanın tespit ettiği Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi arazi kullanım deseni (Firidin Özgür, 2013) **70**
Şekil 4.3 : 1-B nolu çalışmada tespit edilen proje alanı öncesi (2004) ve sonrası (2014) arazi kullanım karşılaştırması (Özdemir & Selçuk, 2017) **73**
Şekil 4.4 : 1-B nolu çalışmada tespit edilen proje sonrası yerel ve yabancı mağaza zincirleri (Özdemir & Selçuk, 2017)..... **73**
Şekil 4.5 : 1-B nolu çalışmada yapılan anket sonucu "Kaç adet eski/küçük işletme ve işyeri kapatıldı?" sorusuna verilen yanıtlar (Özdemir & Selçuk, 2017).. **74**
Şekil 4.6 : 1-B nolu çalışmada yapılan anket sonucu “Esnafın yerli ve yabancı ziyaretçilerin artmasına ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar (Özdemir & Selçuk, 2017) **75**
Şekil 4.7 : 2-A nolu çalışmada belirtilen Feneryolu Mahallesi değişimi haritası (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016) **78**
Şekil 4.8 : 2-A nolu çalışmada ele alınan kırılma noktalarının “Sokak-Duvar-Bahçe-Konut İlişkisi” (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016) **78**
Şekil 4.9 : 2-B nolu çalışmada belirtilen Kadıköy kıyı alanlarının 1946, 1966, 1982 ve 2013 yıllarına ait uydu görüntüleri (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014)..... **81**
Şekil 4.10 : 2-B nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy kıyı alanlarının 1946, 1966, 1982 ve 2013 kıyı çizgisi değişimi (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014)..... **81**
Şekil 4.11 : 3-A nolu çalışma kapsamında tespit edilen mural örnekleri (Toy & Görgülü, 2018) **85**
Şekil 4.12 : 3-A nolu çalışma kapsamında tespit edilen cephe etkisine sahip mural örnekleri (Toy & Görgülü, 2018)..... **86**
Şekil 4.13 : 3-B nolu çalışmada ele alınan ızgaraya dokuya sahip bölge (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) **87**
Şekil 4.14 : 3-B nolu çalışma kapsamında yapılan pilot çalışmasına ait sonuçlar (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)..... **88**
Şekil 4.15 : 3-B nolu çalışmada ifade edilen, farklı biçimsel özelliklere sahip dokuların kompozisyon, diyagram ve topolojik ifadeleri (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) **89**
Şekil 4.16 : 3-B nolu çalışmada tespit edilen vaka alanı işlev ilişkileri (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) **90**
Şekil 4.17 : 3-B nolu çalışmada tespit edilen vaka alanı dikkat haritası (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) **90**
Şekil 4.18 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy Bölgesindeki çevrimiçi uygulamaların (Airbnb) konaklama fonksiyonundaki rolü (Uzgören & Türkün, 2018)..... **93**
Şekil 4.19 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Rasimpaşa Mahallesindeki Airbnb birimleri (Uzgören & Türkün, 2018)..... **95**
Şekil 4.20 : 4-B nolu çalışmada görüşmeler sonucu elde edilen 1950-1980, 1980-2002 ve günümüze ait Bilişsel Mekânsal Haritalar (a) ve Bulanık Bilişsel Haritalar (b) (Lotfata & Ataöv, 2019)..... **98**

Şekil 4.21 : 5-A nolu çalışmada tespit edilen konum tabanlı uygulamalarıdan elde edilen yer bildirimleri ve mekan dizimi yöntemiyle elde edilen fiziksel ağlar (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019)..... **101**
Şekil 4.22 : 5-A nolu çalışmanın tespit ettiği hareket potansiyelleri gösteren bütünleşik akslar ve izlem şeması (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019)..... **101**
Şekil 4.23 : 5-B nolu çalışmanın veri madenciliği yöntem akışı (Ensari & Kobaş, 2018)..... **104**
Şekil 4.24 : 5-B nolu çalışmada elde edilen, çevrimiçi uygulamalardan veri madenciliği sonucu ulaşılan bireysel verilerin haritalanması örnekleri (Ensari & Kobaş, 2018)..... **105**
Şekil 4.25 : 5-B nolu çalışmada elde edilen, geleneksel yöntemlerle ulaşılan yeşil alan-ulaşım verilerin haritalanması örnekleri (Ensari & Kobaş, 2018) **105**
Şekil 4.26 : Tez kapsamında seçilen çalışmalarının denge şeması..... **109**

KENT COĞRAFYASINDA DİYALEKTİK BİR YÖNTEM OLARAK RİTİMANALİZ: İSTANBUL, KADIKÖY KENT ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE

ÖZET

Gündelik yaşam, kenti ve kentsel yaşamı anlamak için tartışılan çok boyutlu bir kavramdır. Özellikle endüstri devriminden sonra kalabalıklaşan ve karmaşıklaşan kentsel mekandaki gündelik yaşam, zamanın anlık kesitinden anlaşılamayacak kadar çok sayıda dinamikler dizisinin anlaşılmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Kapitalizm etkisindeki gündelik yaşamı oluşturan kentsel ve toplumsal dinamiklerin okunmasında, kentsel yaşamı an'dan çıkarıp bir süreç olarak ele almayı sağlayan ritim ve ritimanaliz konusu önem kazanmaktadır. 1931'de Lúcio Alberto Pinheiro dos Santos'un *"La rythmanalyse"* kitabıyla başlayan ve Henri Lefebvre'in *"Gündelik Hayatın Eleştirisi"* (1981) serisinin 3. cildinde kentsel anlamda ele aldığı ritim ve ritimanaliz konusu, kentlere kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Lefebvre'nin ölümünün ardından derlenip yayınlanan *"Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat"* (2004) kitabı, geçmişte çoğunlukla modern kartezyen mekân düşüncesiyle ele alınmış kentin karmaşık yapısını okuyabilmek adına alternatif bir yöntem olarak gözükmektedir. Toplumsal yaşamın kentsel mekânda kendini gösteriş biçimini, diğer bir anlamıyla toplumun gündelik yaşamını, bir dizine oturtarak anlamaya çalışan bu yöntem, sürekli akış halinde olduğu varsayılan zaman boyutunu toplum-mekân boyutuyla birlikte ele almada önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Lefebvre'nin (2004) "Muhalefetteki birlik" (unity in opposition) olarak adlandırdığı diyalektik bir görüş olan bu yöntem, karmaşık yapıların tüm boyutlarıyla kapsamlı şekilde anlaşılması için fırsat sunmaktadır.

Lefebvre'nin tanımladığı ritimanaliz kavramında, ritimlerin çıkış noktası olarak kozmolojik, ekolojik ve fizyolojik (solunum, sindirim vs.) döngüler baz alınmaktadır (Lefebvre, 2004). Bu döngülerin gündelik yaşamda mekânsal ve toplumsal ritimler olarak kendini göstermesi, kent coğrafyası özelinde ağırlıkla kentsel mekân bağlamında olmaktadır. Bu sebeple İstanbul gibi karmaşık yapısına rağmen toplumsal özelliklerinin mekânsal yapı üzerinden okunabildiği bir kent özelinde ritim ve ritimanaliz perspektifi geliştirilmesi düşünülmüştür. Yapısındaki hem dinamik hem de özgün niteliklerden dolayı Kadıköy bölgesi vaka alanı olarak seçilmiştir.

Yöntem olarak Kadıköy özelinde, değişim olgusuna odaklanan birçok sayıda şehircilik çalışması ele alınmış, ritimanaliz ve kent coğrafyası adına kavramsal tartışmalar yapılmıştır. Lefebvre'nin bakış açısına paralel şekilde yapıbozumcu bir yaklaşım benimsenmiş ve analitik bakış açısının aksine ritimanaliz, diyalektik bir yöntem olarak ele alınmıştır. *"Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar"* (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) kapsamında ele alınan çalışmaların amacı, kapsamı, yöntemi ve önemi tanımlanmış ve ritimanaliz perspektifinden değerlendirilmesi yapılmıştır. *"1-Konum ve Hareket, 2- Yaplı Çevre, 3- Öngörü ve Deneyim, 4- Sosyal ve Politik Organizasyon ve 5-Yerleşim Yeri ve Alışkanlıklar Çalışmaları"* olacak şekilde 5 başlık altında 10 adet seçili bilimsel çalışmadaki yaklaşımların ve

yöntemlerin, gündelik yaşamın temel dinamikleri olan ve diyalektik tartışmaların gerçekleşmesini sağlayan zaman-mekân-toplum boyutlarını ele alabilme kapasiteleri ortaya konmuştur. Böylece bir mekânın zaman ve toplumla olan ilişkisini birarada çözümleyebilmek adına ritimanaliz bakış açısının kullanılması ile elde edilebilecek kazanımlar belirlenmiştir.

RHYTHMANALYSIS AS A DIALECTICAL METHOD IN URBAN GEOGRAPHY: THE CASE OF ISTANBUL, KADIKOY URBAN RESEARCHES

SUMMARY

Everyday life is a multidimensional concept that is discussed to understand the city and urban life. Especially after the industrial revolution, everyday life in urban space, have become crowded and complex. However, it also has become an important tool in understanding the series of dynamics that are too many to be understood from the instant section of time.

The subject of rhythm and rhythmanalysis, which enable this series of dynamics to take urban life out of the moment and consider it as a process,with alternative time models (cyclic-linear), gains importance in the reading of urban and social dynamics that constitute in everyday life under the influence of capitalism.

The concept of rhythm is based on the word "array" as its dictionary meaning which comes from the Greek word "rhythmós". The concept of rhythm is defined as *"the harmony of sound arising from the regular repetition of the stress, length or sound characteristics of a note in a verse, weighing"* (Turkish Language Association,2020). In 1931 with the book "La rythmanalyse" by Lúcio Alberto Pinheiro dos Santos, the subject of rhythm and rhythmanalysis has started to be used outside the discipline of music. Then the concept is addressed in an urban context with the third volume of Henri Lefebvre's "Critique of Everyday Life" (1981) and offered a comprehensive perspective to cities.

After the "Critique of Everyday Life" (1981), the book called “Rhythmalysis: Space, Time and Everyday Life” (2004) has compiled and published after the death of Lefebvre. It has seemed to be an alternative method to read the complex structure of the city, which was mostly dealt with in the modern cartesian space (space as a whole of designed lines, surfaces and coordinates). This method/consept tries to understand the way of social life by showing it in urban space as a directory. It provides an important perspective in integrating the dimension of time which is assumed to be in a constant flow to the dimension of society-space.

In the rhythm analysis concept defined by Lefebvre, cosmological, ecological and physiological (respiration, digestion, etc.) cycles are taken as the starting point of rhythms (Lefebvre, 2004). These rhythms are defined by many comparative decompositions such as repetition and difference rhythms, mechanical and organic rhythms, discovery and creation rhythms, cyclical and linear rhyrthms, continuous and discontinuous rhythms, quantitative and qualitative rhythms, (Lefebvre, 2004, p. 9).

In the way of understanding rhythms, unlike individual rhythms, the coexistence of multiple rhythms is a situation that needs to be analyzed. It may be possible with this assessment to demonstrate compliance and non-compliance, and to regulate the non-compliance. Lefebvre classified these rhythms as arrhythmia, polyrhythmia, and

eurhythmiathese in different situations. Arrhythmia means a disorder in a single rhythm or in the union of more than one rhythm, polyrhythmia means a combination of different rhythms without arrhythmia and eurhythmia means the harmonious and creative interaction of multiple rhythms together.

The phenomenon of rhythm brings to light the issues of “change and repetition, identity and difference, contrast and continuity” (Elden, 2004, p. Xii). Because of that, the concept of rhythmanalysis can be one of the most powerful tools for understanding order, order distortions and changes.

This dialectical method called by Lefebvre (2004) as "unity in opposition", provides an opportunity for a comprehensive understanding of all aspects of complex structures. Dialectical thinking is a great advantage for urban studies to be able to evaluate the various bindings that alternative phenomena can create together at the same time. Instead of a single context, the dialectical thinking way offers a multi-dimensional thinking system.

These cycles show themselves as spatial and social rhythms in daily life especially in the context of urban space in urban geography. For this reason, it is thought to develop a rhythm and rhythmanalysis perspective in a city like İstanbul where social features can be read over the spatial system despite its complex structure. Kadıköy region is chosen as a case area due to its dynamic and unique features in its structure. The fact that it is open to many interactions due to its geographical location brings out many factors that affect the change of its social structure. It is located at the intersection of different modes of transport due to the sea relation and the junction point of the two continents. These situations create polyrhythmia in most regions of Kadıköy and any changes that occur at local and urban scale also affect the rhythm of Kadıköy. The rapid response of these effects in the social space further intertwines the cosmopolitan structure.

Many studies on Kadıköy from the past to the present are trying to understand the original urban structure and social order of Kadıköy by using quantitative and qualitative methods. These studies, which adopt different methods and approaches, can reach definite conclusions in line with their objectives and the scope they have determined. These final conclusions, which they obtained in line with the research questions, remain one-dimensional for cities that are a multidimensional and dialectical phenomenon.

As a method in this study, many urbanism studies focusing on the phenomenon of change in Kadıköy have been considered. In these studies, conceptual discussions were held on behalf of rhythmanalysis and urban geography. In parallel with Lefebvre's perspective, a deconstructive approach has been adopted and rhythmanalysis is treated as a dialectical method. The purpose, scope, method and importance of the studies discussed within the scope of “Key Concepts in Urban Geography” (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) are defined and evaluated from the perspective of rhythmanalysis. 10 selected scientific studies under 5 titles which are the main dynamics of everyday life as "1-Location and Movement, 2- Constructions, 3- Envisioning and Experience, 4- Social and Political Organization and 5-Sites and Practices Studies" were determined. The potential of these studies to address the time-space-society dimensions were revealed to enable the dialectical discussions to take place. Thus, the advantages and disadvantages that can be obtained by using rhythmanalysis as a method have been determined in order to analyze the relationship of space with time and society together.

Thanks to the rhythmanalysis studies, it is investigated how the local and unique dynamics of cities manifest themselves in daily life under the influence of capitalism in many different countries around the world. In Turkey, the subject of rhythmanalysis in urban studies is more taken into consideration in recent years and offers alternative perspectives to support traditional analysis methods. With this study, it is aimed to understand cities and daily life in all dimensions, so that predictions and predictions are made more comprehensively if rhythmanalysis is used as a method in the future.

1. GİRİŞ

Kentler ve kentsel mekânlar dinamik yapılardır ve sürekli devinim içerisindedirler. 6000 yıl önce Mezopotamya'da ilk kentlerin ortaya çıkışı, 18. yüzyılda sanayi devrimiyle kentleşmenin ivmelenmesi ve 20. yüzyılın ortalarında ise hızla kentsel nüfusun kır nüfusunu geçmesiyle üç büyük devrim yaşanmıştır (Short, 2012). Günümüzde teknolojiyle birlikte belki de bir başka devrim sürecinden geçilmektedir. Yaşanan bu büyük ölçekli değişimler içerisinde gündelik yaşamın hız kazanması ve değişim olgusunun kronikleşmesi teknoloji olgusunun yoğunlaştığı son dönemde yoğun şekilde gözükmektedir.

Günümüzde değişim olgusunun kentsel mekânın her alanında kendini göstermesi; kentin bir boyutunda meydana gelen değişimin başka bir boyutta etkileşime yol açması, kente olan bakış açısının devinim halinde olmasını gerektirmektedir. Bakış açısının indirgenmiş, ya tümevarım ya da tümdengelim yerine her ikisini barındıracak şekilde konumlanması, bu devinime ayak uydurması için bir zorunluluktur. Hatta kentsel tecrübelerimizden de faydalanarak analojik akıl yürütmelerle benzeşen kentleri anlamak büyük önem taşımaktadır. Henri Lefebvre'in Gündelik Hayatın Eleştirisi (1981) serisinin 3. cildinde ele aldığı ritim ve ritimanaliz konusu bu bağlamda kentlere kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Lefebvre'nin "Ritimanaliz Projesi" olarak adlandırdığı ve ölümünün ardından derlenip yayınlanan Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat (2004)[1] kitabı, gittikçe karmaşık hale gelen kenti okumak için bir yöntem olarak gözükmektedir. Toplumun ve toplumsal yaşamın kentsel mekânda kendini gösteriş biçimini bir süreç ve dizine oturtarak anlamaya çalışan bu yöntem, sürekli akış halinde varsayılan zaman boyutunu toplum-mekân boyutuyla birlikte ele almada önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Doğrusal ve döngüsel olmak üzere zamanın

[1] Henri Lefebvre'nin Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat (2004) kitabı ilk olarak "Éléments de rythmanalyse: Introductıon À La Connaıssance Des Rythmes" olarak 1992'de Paris'te basılmıştır. Daha sonra ise 2004'te "Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life" olarak İngilizceye, 2017'de ise "Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat" olarak Türkçeye çevrilmiştir. Tez çalışması boyunca 2004 basımı olan İngilizce metin referans alınmıştır.

göreceliğine toplumsal bir bakış açısı getiren bu yöntemle çok boyutlu kent olgusuna kapsamlı bir eleştiri getirilebilmiştir.

Başlıca ekonomik ve toplumsal boyutta değişikliklere sebep olarak görülen sanayi devrimiyle birlikte kentler, başlarda yoğun göç sonrası problem mekânları olarak karşımıza çıkmış ve bu problemlerin çözülmesi için atılan adımlar sonrası artık modern kentler olarak adlandırılmışlardır. Değişen kentler günümüze kadar geçirdikleri evrimlere benzer nitelikte kavramsal değişikliklikliklere de uğramış ve buna paralel olarak kent coğrafyası olarak adlandırdığımız içerikte mekânların tanımı gün geçtikçe genişlemiştir. Kapitalist düzenin ve tüketim olgusunun dünya genelinde hakim olması (Fukuyama, 1989) ve kentsel mekân kavramının kapitalizm temelli şekilleniyor olmasıyla da artık günümüzün kent coğrafyası da tüketim için bir ürün haline gelmiştir.

Kent tartışmalarında Lefebvre'nin, Mekânın Üretimi (1991) eseri başta olmak üzere, karmaşık olan kenti ele anlamlandırmaya çalışması, yapısalcı marksist bir yaklaşımla ve ortaya attığı mekânsal ayrımlarla olmaktadır. Bu ayrımlar mekânın felsefesi üzerinden olabildiği gibi -mekânsal pratik, mekân temsili ve temsili mekân- tarihsel süreç içerisindeki mekânın politik bir unsur olarak ayrışması -üretim mekânı, tüketim mekânı ve mekânın tüketimi- şeklinde de olabilmektedir (Gottdiener, 1993; Ghulyan, 2017). Lefebvre'nin tüketim olgusu haline gelmiş kente karşı bakış açısı ve ritimanaliz üzerinden kenti anlamaya çalışması, kendinden sonra yapılan kent coğrafyası çalışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Tim Edensor, Mattias Kärrholm, Dydia DeLyser, Daniel Sui ve Benjamin Fraser gibi beşeri coğrafyacıların çalışmaları beşeri-kent coğrafyası kapsamında ritimanaliz olgusunun tartışılmaya değer olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada bir yandan karmaşıklaşan bir yandan da hızlanan kentsel yaşamın kapsamlı şekilde ele alınması için kent coğrafyası bağlamında Lefebvre'nin ritimanaliz kavramının bir yaklaşım-anlayış biçimi olarak kullanılması ele alınmaktadır. Bu kapsamda İstanbul gibi kozmopolit bir yapıya sahip olan Kadıköy üzerine yapılmış kent araştırmalarının yaklaşım ve yöntemlerinin ritimanaliz perspektifine göre değerlendirilmesi çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu tez çalışması, kapitalizm etkisiyle şekillenmiş kentsel alanlar üzerine yapılan şehircilik tartışmalarından olan İstanbul'un son dönemdeki popüler bölgelerinden Kadıköy üzerine yapılan şehircilik çalışmalarına, Lefebvre'nin diyalektik mekân düşüncesinin bütünleştirilmesiyle elde edilebilecek bakış açısını geliştirmeyi hedeflemektedir. Mekân kavramının batı felsefesindeki dönüm noktalarından sayılabilecek ve Lefebvre'nin Ritimanaliz kitabında *"Muhalefetteki birlik (unity in opposition)"* (Lefebvre, 2004, s. 8) olarak tanımladığı bu diyalektik görüş, modern kartezyen mekân düşüncesinin -tasarlanan çizgiler, yüzeyler ve koordinatlar bütünü olarak mekân- indirgenmiş, özneden uzak ve sabit yapısına karşı ortaya çıkmıştır (Kurtar, 2012). Kartezyen mekân düşüncesine karşı çıkan diyalektik mekan görüşü, kent gibi çok karmaşık yapıların tüm boyutlarıyla kapsamlı şekilde anlaşılması için fırsat sunmaktadır. Lefebvre'nin Mekânın Üretimi (1991) ve Ritimanaliz (2004) başta olmak üzere birçok çalışması için temel oluşturan bu görüşün, tez kapsamında ritimanaliz perspektifine dayalı şekilde ele alınması hedeflenmektedir.

Kadıköy gibi kozmopolit yapıdaki kentsel bölgeler için diyalektik bakış açısının geliştirilmesi ve birçok değişkene bağlı bu karmaşık yapıların çözümlenmesi öncelikle değişkenlerin anlamlı şekilde sınıflandırılması ve bu sınıflandırma sonrası analizin gerçekleştirilmesiyle olabilmektedir. Bu sebeple Kadıköy üzerine çalışmış ve "değişim" olgusuna odaklanmış ulusal ve uluslararası birçok yayın ele alınmaktadır ve kent coğrafyası kapsamında sınıflandırması yapılarak kapsamlı bir çerçeve oluşturması hedeflenmektedir.

Şehircilik araştırmalarda, mekânı formuna dayalı salt bir sınıflandırmadan ritimanaliz olgusu ile çerçevesini genişletebilmek adına, farklı yöntem ve amaçlarla oluşturulmuş çalışmalar ortak bir paydada değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda tüketim olgusu haline gelmiş mekânın eleştirisi olarak ortaya çıkan çalışmaları kapsayacağı düşünülen kent coğrafyası kapsam olarak ele alınmaktadır. Ele alınan tüm çalışmaların kent coğrafyası konu alanlarına göre değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

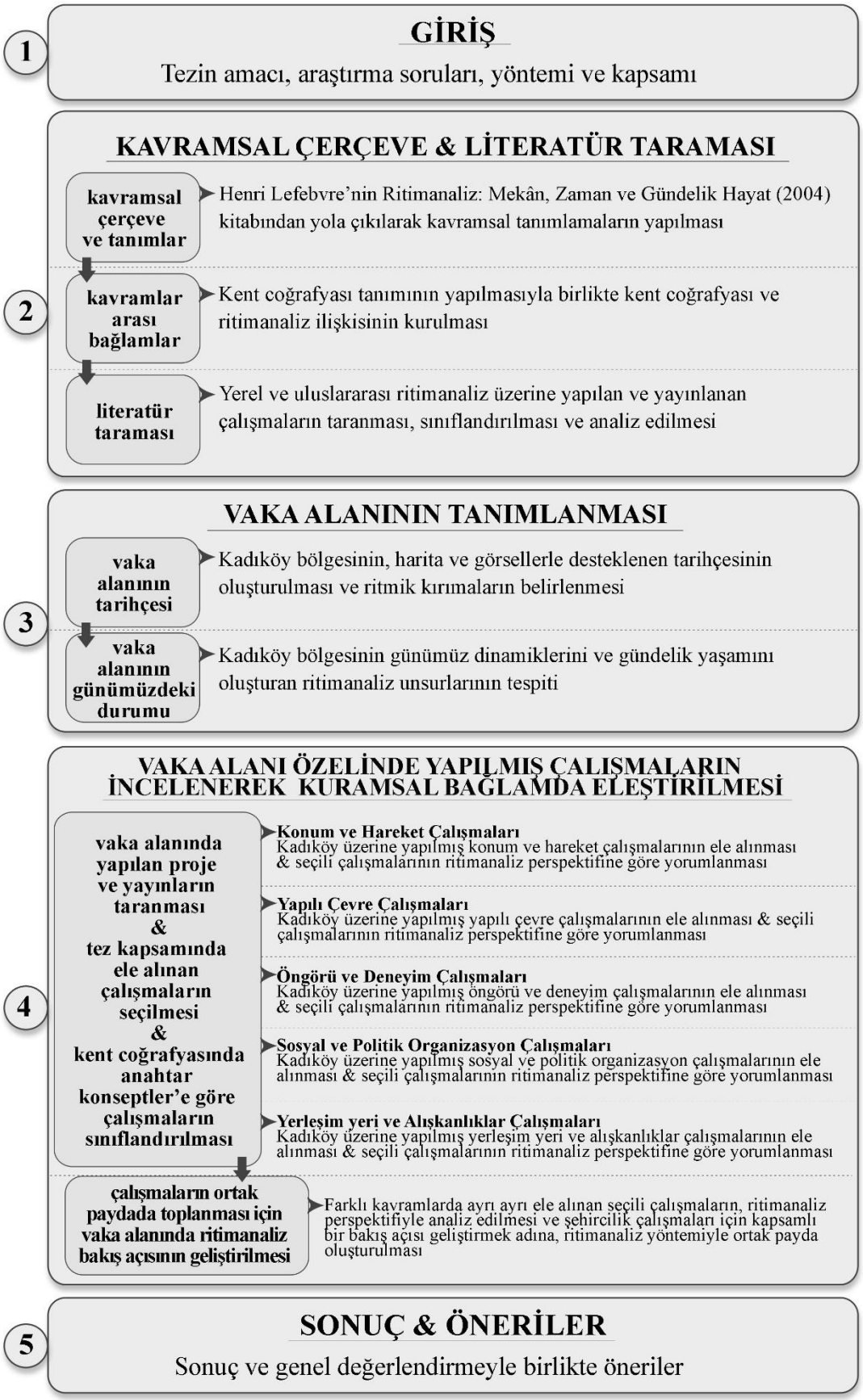
Çalışma temel olarak giriş ve sonuç bölümü dahil beş ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde problem tanımlanmakta ve amaç, kapsam ve yöntem açıklanmaktadır. Bölümlerin içeriğine göre alt başlıklara ayrılan ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümün ardından son bölümde sonuç, değerlendirmeler ve öneriler verilmektedir (Şekil 1.1).

Çalışmanın ikinci bölümünde genel tanımlamaların yapılmasıyla birlikte kuramsal çerçeve oluşturulmaktadır. Özellikle ritim ve ritimanaliz kavramının ortaya çıkışı, kentsel ve toplumsal bağlamdaki tartışmalara odaklanılmaktadır. Daha sonra ise kent coğrafyasının tanımı yapılmakta ve farklı bakış açılarına göre kavramın kapsamı oluşturulmaktadır. Oluşan kapsama göre seçilen kent coğrafyası kavram sınıflandırmaları ele alınmaktadır. Bölümde son olarak ise ritimanalizin yerel ve uluslararası kaynaklarda literatür taraması yapılmakta ve bulunan çalışmalar oluşturulan kent coğrafyası kavram sınıflandırmalarına göre gruplanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü vaka alanı olarak seçilen Kadıköy bölgesine odaklanmaktadır. Bu bölümde ilk olarak Kadıköy'ün tarihçesi aktarılmaktadır. Daha sonra alanın güncel durumu, ikinci bölümde oluşturulan kavramsal çerçeve ve ritimanaliz unsurlarına göre ortaya konmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, vaka alanı olarak seçilen Kadıköy bölgesi üzerine yapılan bilimsel çalışmalar ve yayınlar ele alınmaktadır. Bu çalışmalar kent coğrafyası kapsamında, niteliklerine ve kavramlarına göre açıklanmaktadır. Her biri detaylı şekilde incelenen seçili çalışmalar, ikinci bölümde oluşturulan ritimanaliz perspektifine göre değerlendirilmektedir.

Son bölümde ise Kadıköy üzerine yapılan farklı kapsamdaki şehircilik çalışmalarının tek tek ritimanaliz perspektifine göre değerlendirilmesinin ardından, bu çalışmaların Lefebvre'nin ritimanalizi çalışmasında ortaya koyduğu toplum-zaman-mekân diyalektiğine katkıda bulunma biçimleri ve gücü açıklanmaktadır.

Şekil 1.1 : Çalışmanın kapsam şeması

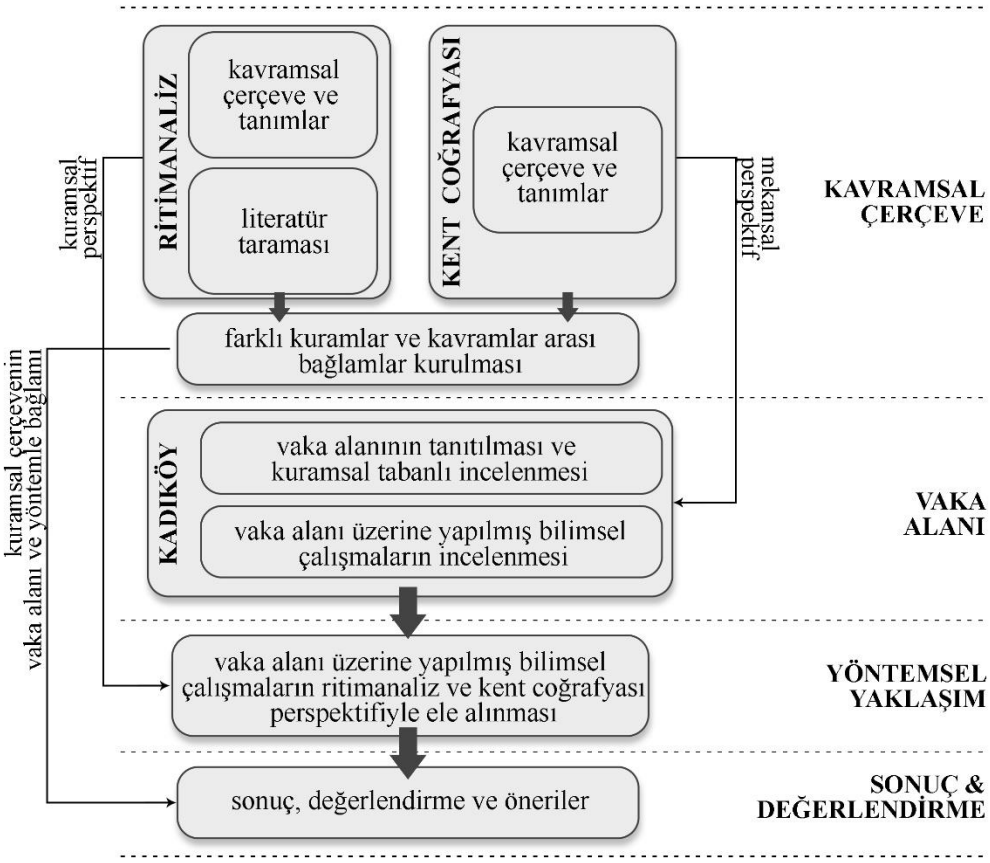
1.3 Çalışma Yöntemi

Çalışma temel olarak nitel araştırmalarda yapılandırmacı gömülü kuram (constructing grounded theory) yaklaşımı olarak adlandırılan yönteme yakındır. Charmaz'ın (2006) zemini oluşturduğu bu yöntem, genel gömülü kuram desenin içerisindeki diğer kuramlara göre, yorumlayıcı geleneğe daha yakın olan ve gözlem yapmaya ve gözleme dayalı olarak kuramlar arası bağlam kurmaya daha önem veren yöntemdir (Ilgar & Ilgar, 2013). Bu yönteme dayanan tez çalışması, kentsel gözlem ve izlenimlerden sonra kavramsal çerçevenin çizilmesi ve literatür taramasıyla başlamıştır (Şekil 1.2). Kentsel alanlar üzerine yapılan gözlem ve bu alanlardaki deneyimlere dayalı olarak toplumsal davranışların ve ritüellerin araştırılması amacıyla tezin öncelikle kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Bu sebeple ilk olarak, ritimanaliz ve kent coğrafyasının tanımları yapılmıştır. Daha sonra ise kavramları farklı bakış açılarıyla ele alan çalışmalar ortaya konnmuştur. Ardından bu kavramlara ilişkin yerel ve uluslararası literatür taraması yapılmıştır. Şehircilik çalışmalarına göre görece yeni sayılabilecek bir kavram olan ritimanaliz üzerine 8 yöntemsel yaklaşım, 25 uygulamalı yaklaşım kent coğrafyası bağlamında ele alınmıştır.

Henri Lefebvre'nin Paris kenti üzerine kurduğu ritimanalizin kavramsal çerçevesine benzer şekilde, İstanbul kent deneyimleri üzerine kurulan kavramsal çerçeve ve daha sonra yapılan literatür taraması sonucunda, şehrin farklı yerlerinde vaka alanları belirlenmiştir. Bunlar İstanbul'un Avrupa yakasında: Beyoğlu merkez bölgesi ve Beşiktaş bölgesi; Anadolu yakasında ise Kadıköy bölgesi ve Üsküdar çarşı bölgesi olmuştur. Tezin ikinci bölümünde odaklanıldığı üzere ritimanalizin unsurları ve dinamiklerini barındıran, toplumsal yapının yansımalarının mekânsal yapı üzerinden okunabildiği kentsel alan olan ve yapısındaki hem dinamik hem de özgün niteliklerden dolayı Kadıköy bölgesi vaka alanı olarak seçilmiştir. Daha sonra ise Kadıköy bölgesinin geçmişi ve günümüzdeki durumu gerek Kadıköy Belediyesi gerekse İstanbul Büyükşehir Belediyesinden elde edilen harita, plan ve fotoğraflarla ortaya konmuştur.

Çalışmada yöntem olarak, vaka alanı üzerine yapılan bilimsel çalışmalar ve yayınlar ele alınarak ritimanaliz ve kent coğrafyası adına kavramsal tartışmalar açıklanmıştır. Ele alınan bilimsel çalışmaların amacı, kapsamı, yöntemi ve önemi ortaya konmuş ve ritimanaliz perspektifinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmede analitik

bakış açısının aksine ritimanaliz diyalektik bir yöntem olarak ele alınmış ve Lefebvre'nin de bakış açısına paralel şekilde yapıbozumcu bir yaklaşım benimsenmiştir. Bunu yaparken *"Kent Coğrafyaında Anahtar Kavramlar"* (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) sınıflandırması temel alınmıştır.

Şekil 1.2 : Çalışmanın yöntem şeması

2. RİTİMANALİZ

Bu bölümde ritimanaliz kavramı ve kavramın anlaşılması için gerekli olan diğer tanımlar üzerinde durulmaktadır. Bu sebeple bölümde ilk olarak ritim ve ritimanaliz konuları tanımlanmaktadır. Daha sonra ise mekânsal bağlamda ritimlerin varlığı mekân-zaman ilişkisi içerisinde incelenmekte ve geleneksel ritimlerin kendini gösteriş biçimleri tartışılmaktadır. Henri Lefebvre'nin Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat (2004) kitabından yola çıkılarak toplumsal ritimler ve bu ritimleri ortaya çıkaran durumlar incelenmektedir. Bu ritimlerde meydana gelen değişimler, sebepleriyle ortaya konmaktadır. Daha sonra, şehircilik çalışmalarında ritimanalizin kullanım yöntemlerini anlamak adına yöntem olarak ritimanaliz çerçevesi oluşturulmakta ve bu konudaki çalışmalar incelenmektedir. Son olarak ise tez kapsamında ritimanaliz odaklarını belirlemek ve literatür taramasını oluşturmak adına kent coğrafyası ve ritimanaliz ilişkisi içerisinde uygulamalı ritimanaliz çalışmaları ele alınmaktadır.

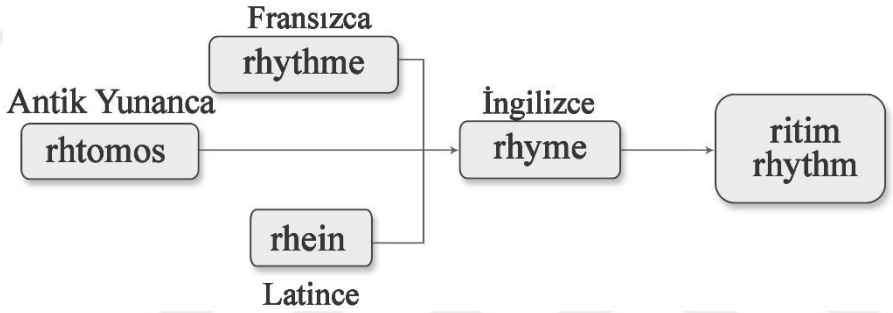
2.1 Ritimanaliz Kavramsal Çerçeve

Ritim kelimesi eski Yunanca "rhythmós" kelimesinden gelmektedir. Günümüzde ise ritim; "*Farklı koşulların, düzenli olarak tekrarlanması veya değişmesi ile karakterize edilen hareketi veya durumu*" (Baranova, 2016, s. 10) olarak betimlenmektedir. Kavramın tanımı, dönemlere göre farklılık gösterdiği gibi farklı disiplinlerce de değişiklik göstermiştir. Ortaya çıkan bu çeşitliliğin meydana getirdiği etkiler bölümün devamında ortaya konmaya çalışılmaktadır. Buna paralel olarak ritim kavramının tanımlanmasının yanı sıra çalışmanın özünü oluşturan ritimanaliz konusu; ortaya çıkış sebepleri ve kendini oluşturan etmenlerle birlikte tartışılmaktadır.

2.1.1 Ritim ve ritimanalizi tanımı

Temel olarak ritim kavramının; Antik Yunan dilinde deniz akışından gelen, ölçülen akış ve hareket anlamındaki "rhytmos" kelimesinden türetilerek oluşturulduğu ileri sürülmüştür. Daha sonra ise Latince "akış ile ilgili" anlamına gelen "rhein" ile

bağdaştırılmış ve 16. Yüzyılın ortalarında kafiye anlamındaki "rhyme" kelimesine evrilmiştir (etymonline.com, 2020). Günümüzde ise çoğunlukla müzik terminolojisinin bir parçası olarak kullanılsa da bilimin, sanatın ve tarihin konuyu farklı ele alış biçimleriyle tanım son şekline bürünmüştür (Şekil 2.1). TDK'ya göre *"dizem"* (Türk Dil Kurumu, 2020) olarak tanımlanan ritim kavramı "*Bir dizede, bir notada vurgu, uzunluk veya ses özelliklerinin, durakların düzenli bir biçimde tekrarlanmasından doğan ses uygunluğu, tartım"* (Türk Dil Kurumu, 2020) ile daha geniş şekilde açıklanabilir. Bu dize, müzikte bir ses dizesiyken, edebiyatta şiir veya bir yazım metni, mimarlık, resim ve heykelde ise somut bir sanat eseri olabilmektedir.

Şekil 2.1 : Ritim kelime kökeni (etymonline.com, 2020) diagramı

Ritim kavramının farklı ele alınış biçimleri sebebiyle değişen tanımı, günlük hayatımızda iç içe geçmiş birçok ritmin ve ritim özelliklerinin birbirine karışmasına sebep olmaktadır. Kimi zaman ritim yerine kendini oluşturan ögeler olan tempo, tekrar ve ölçü gibi kavramlar kullanılmaktadır. Lefebvre'nin gün yüzüne çıkardığı "ritimanaliz" kavramı bu karışıklıkların önüne geçmekte kullanılabilir önemli bir araç haline gelmiştir. Kendinden önce birçok filozofun kavramın önemini sadece anladıklarını ancak kullanmadıklarını dile getiren Lefebvre, ritimlerin oluşumunun açıklanmasında, ayrıştırıcı durumların detaylı olarak ele alınmasında "ölçü" kavramının önemini vurgulamaktadır (Lefebvre, 2004). Burada "ölçü"; diyalektik olmayan, yaşamsız, sabit ve devinimsiz olan değil, ölçümün dünyasının mekânikliğinden farklı olarak, ölçülemez olanı da anlamaya ve denkleme katmaya yarayacak şekilde ele alınmasıdır (Soja, 2017).

Zygmunt Bauman'ın (2000) tanımladığı "düzenlilik" kavramı; oluşum içerisinde kurallara uygunluk, tekdüzelik ve aynı şeyin tekrarıyla birlikte oluşumun sonraki aşamaları için önceden tahmin edilebilirliğini gerektirmektedir. Bu bağlamda bir bütünün -somut bir ürün, fikir ya da zamanın belirli bir parçası olabilir- anlaşılması

herhangi bir oluşum içerisindeki "düzenli duruma" bağlı olmaktadır. Bu sebeple bütünü meydana getiren ögelerin de anlaşılması gerekmektedir. Ritim olgusuyla ele alınan konu içerisindeki *"değişim ve tekrar, özdeşlik ve fark, tezat ve süreklilik meselelerini gün yüzüne çıkaracağı için"* (Elden, 2004, s. xii) ritiminanaliz; düzeni, düzen bozulmalarını ve değişimlerini anlama yolunda en güçlü araçlardan biri olabilmektedir.

Ritmin meydana getirdiği oluşumlarla birlikte ritmin kendi oluşumunu da anlamak gerekmektedir. Lefebvre *"Bir yer, bir zaman ve bir enerji tüketimi arasında etkileşim olan her yerde ritim vardır."* (Lefebvre, 2004, s. 15) derken, zamana tabii olan -anlık ya da bir süreç içerisinde- her durum için belirli tekrar ve bir araya gelişlerden kaynaklı ritmin kaçınılamaz varlığını dile getirmiştir. Bununla birlikte *"Ritmin olduğu her yerde ölçü vardır; yani yasa, hesaplanmış ve öngörülen yükümlülük, tasarı vardır."* (Lefebvre, 2004, s. 8) söylemiyle de ritmin meydana gelişinde etkili olan ögelerin de -ölçü, tekrar, frekans, tempo gibi- ve ritimlerin meydana gelişinden kaynaklı ortaya çıkan niteliksel durumların da -tekrar ile fark, mekânik ile organik, keşif ile yaratma, döngüsel ile doğrusal, sürekli ile kesintili ve niceliksel ile niteliksel gibi (Lefebvre, 2004)- tartışılması kaçınılmazdır.

Lefebvre'nin ritimanaliz konusunda diğer bir dikkat çekici vurgusu ise analiz yöntemi olarak ele alındığında, ritimanaliz yönteminin klasik analiz yöntemlerinin indirgeyici bakış açısından farklı olarak 'diyalektik analiz' yöntemine yakınlığıdır. Diyalektik analiz yöntemi çatışma ya da ittifak halindeki terimleri saptar ve devinimler içerisindeki bağlantılarla birlikte durumu açıklamaya çalışır. Hegel'in 'tez-antitez-sentez' ve daha sonra Marx'ın 'ekonomik-toplumsal-politik' gibi kavramlarla hareket ettiği diyalektik analiz biçimi klasik analiz ve yapısal analiz yönteminden daha kapsayıcıdır (Lefebvre, 2004). Diyalektik analiz yöntemi, ritim gibi birçok farklı bileşenden meydana gelen ve geniş etkiye sahip olguların analiz edilmesinde, diğer analiz yöntemlerine kıyasla daha avantajlı sisteme sahiptir. Diyalektik analiz yöntemiyle değerlendirmenin mekânı derinlemesine incelerken, mekânın çelişkilerini de ortaya çıkaracağı düşüncesi Lefebvre'nin aslında Hegel'den etkilendiğini ve onun zamansal mekânizmaya bağlı diyalektiğinin ne şekilde evrimleştiğini göstermektedir. Ritimanalizin diyalektiği konusunda; Lefebvre'ye benzer şekilde Hegel'in de tarih(zaman) kavramını hem çizgisel hem de dairesel olarak ele alması (Ege, 2005), ve

toplumsal yapıları zaman-mekân-enerji, zaman-mekân-toplum arasındaki diyalektikte irdelemesi de paralel düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

2.1.2 Toplumsal olanın ritimanalizi

Ritimanaliz konusu, farklı kültürlere sahip toplumların ritimlerini analiz ederken, toplumların günümüz ritim desenlerine gelişlerindeki süreci de anlamada yardımcı olabilir. Günümüz toplumlarında, benzer gündelik ritimlere ve davranışlara sahip toplumların, farklı kültürel arka planlara sahip olmasından dolayı ortaya koydukları ritim desenlerinin de farklı olması beklenir. Hatta postmodernizm sürecinde toplumdaki kültür çeşitliliğinin ve bu çeşitliliğin kentte kendini ifade edebilme özgürlüğünün artmasıyla, farklılığın yoğunlaşması toplumsal ritimlerden beklenen değişimlerdir. Ancak kapitalizmin toplumsal yapı üzerindeki etkisiyle bu süreç tersine işlemiş, tek tipleşme ve benzer kültürlü topluma geçiş süreci de hızlanmıştır. Lefebvre (1971), bireyin kapitalizm etkisiyle gündelik düzenini daha iyi bir yaşama sahip olmak adına ne şekilde değiştireceğini tüketim olgusuna dayandırarak ifade etmiş ve birlikte yaşamanın benzer tüketim alışkanlıkları üzerinden olacağını dile getirmiştir (Lefebvre, 2016; Kurtar, 2012). Toplum olmanın ve birlikte yaşamın tüketime dayanması da toplumsal ritimlerin tek tipleşmesini ortaya çıkarmaktır. Bahsedilen bu süreci, toplumsal kırılma noktalarını ve bu kırılmalardan toplumların nasıl etkilendiklerini ritimanliz üzerinden okumak, kapitalizm etkisi altındaki küreselleşme-yerelleşme-bireyselleşme sürecinde; bireysel ritimlerin nasıl küresel ritme dönüştüğü ya da tam tersi olarak popüler kültürden etkilenerek alınan kararların aslında bireysel değil küresel ritmin bir parçası olduğunu anlamada kolaylık sağlamaktadır.

Ritimanaliz konusunun anlaşılması için ritim, ritim konusunun anlaşılması için de bir referans noktası gerekmektedir. Bu referans noktası, bakış açısını referans aldığı "an" veya "ritme" dayandırmalıdır. Lefebvre'ye (2004) göre bu referans tüm süreç boyunca devam eder ve etkisini gösterir. Ancak Harvey'e (1997) göre geniş çaplı değişimlere sebep olan kırılmalar, süren ritimlerin değişimini de beraberinde getirir. Örneğin Bourdieu'den (1977) aktardığı üzere geleneksel süreçte oluşmuş Berberi takvimi[2] gibi ritimlerin modern dönem pratiklerine ayak uydurması beklenemez (Şekil 2.2). Bu

[2] Berberi Takvimi; Şekil 2.2'de de görülebileceği üzere tarım toplumu süresince oluşmuş, tarımsal üretime bağlı olarak günlük yaşamın ve ritüellerin şekillenmiş halidir. Bu takvim doğayla paralel şekilde toplumsal ritimlerin geliştiği ve doğal döngülerin toplumsal döngülere dönüştüğü takvim olarak okunabilir.

sebeple ele alınan referans noktası, değişimlere uğramış yeni ritimsel düzende yer bulamayabilir. Harvey'in bu bakış açısında dahi yeni bir ritim düzeninden söz edilirken, eskisine göre kıyaslıyor oluşumuz, aslında referans aldığımız kırılma noktasından itibaren ele aldığımız ritmin, sürecin kırılma öncesi kıyasıyla ortaya çıkmaktadır. Lefebvre (2004) de karşılaştırma olmaksızın herhangi bir ritim çalışmasının yapılamayacak olduğunu söylemektedir ve ritimanliz bakış açısında;

-Tekrar ve farkla oluşan ritimler,

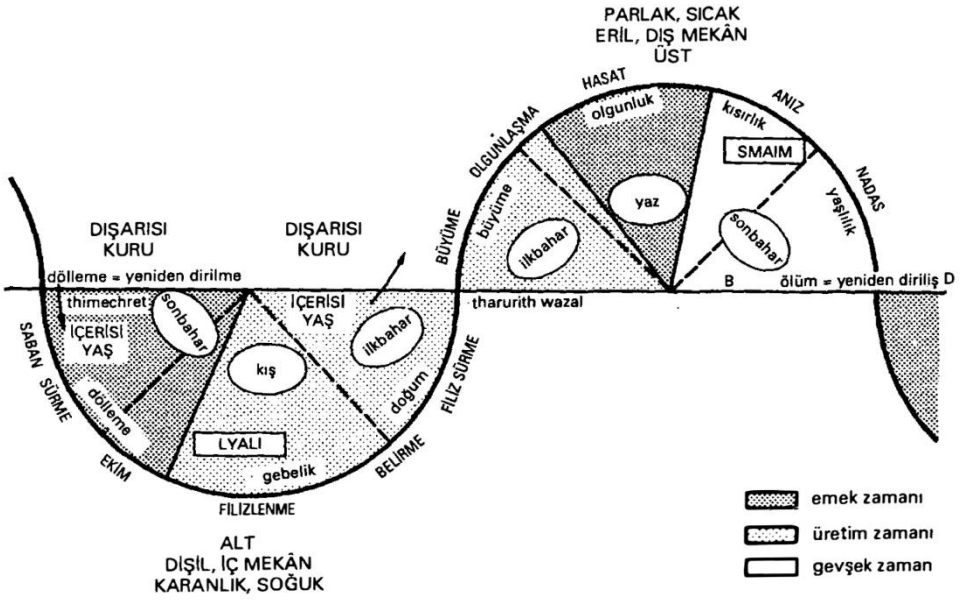
-Mekânik ve organik ritimler,

-Keşif ve yaratma ile ortaya çıkan ritimler,

-Döngüsel ve doğrusal ritimler,

-Sürekli ve kesintili ritimler,

-Niceliksel ve niteliksel ritimler (Lefebvre, 2004, s. 9) gibi karşılaştırmalı ayrıştırmalarla da toplumsal ritimleri anlamaya çalışmaktadır.

Şekil 2.2 : Bourdieu'ye (1977) göre Berberilerin yıllık takvimi (Harvey, 1997)

Ritimler, bireysel fizyolojik olaylardan başlayarak toplumsal, küresel hatta kozmosa ait (döngüsel) devinimlere kadar farklı ölçülerde var olurlar. Bireyin yaşamını sürdürürken geçirdiği süreçlerin (kalp atışı, sindirim, ergenlik, doğum vs.) ritimsel sürece tabii olması bireyin meydana getirdiği tüm oluşumlar için de ritimsel süreçleri beraberinde getirir. Böylelikle bireylerden oluşan toplumda, bireysel ritimlerden toplumsal ritimler ortaya çıkar. Bireyin kendinden referans aldığımız süreçlerin, yalnızca somut ve niceliksel özelliklerden meydana gelmiyor oluşu, toplumsal ritimlerin de zaman zaman somut mekânik ritimler yerine soyut ritimler şeklinde

oluşmasına sebep olmaktadır. Lefebvre soyut ve somut ritimlerin varlığını ele alırken farklı bir sınıflandırma yapmıştır ve bu ritimleri gizli ve kamusal, dışsal ve içsel durumlarıyla ilgili bir gruplandırmaya tabii tutmuştur (Çizelge 2.1).

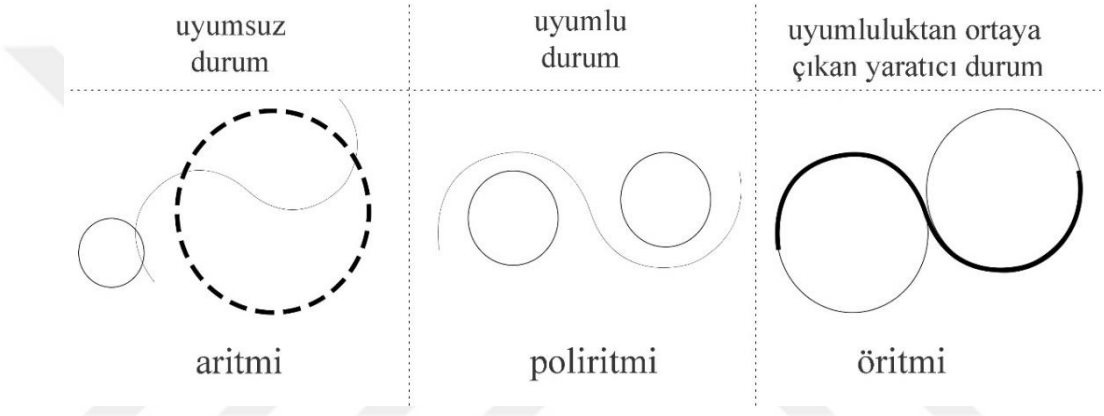
Çizelge 2.1 : Lefebvre'ye (2004) göre ritimlerin sınıflandırması

a)Gizli ritimler: **(Secret Rhythms):**	Fizyolojik- psikolojik:	Anı ve bellek, söylenmiş ve söylenmemiş olan vs. gibi
b)Kamusal (dolayısıyla toplumsal) ritimler: **(Public Rhythms):**	Toplumsal olanlar ya da kişinin ilan ettiği ve sergilediği şeyler:	Takvimler, bayramlar, merasimler, kutlamalar ve sanallık
c)Kurmaca ritimler: (imgesel) **(Fictional rhythms):**	Sözlü ritimler, zarafet, jestler ve öğrenme süreçleri:	Sahte sır ve gizlemelerle; hesaplamalar ve tahminler
d)Hükmeden-hükmedilen ritimler: **(Dominating–dominated rhythms):**	Müzikte ve söylemdeki uzun süre etkili olanlar:	Her parçası planlanmış olanlar

Kültürel farklılıkların gündelik yaşama etkisinin okunabileceği ve bu çalışmada temel olarak tartışılan kamusal (toplumsal) ritimler, çoğunlukla döngüsel olarak tekrarlanmaktadır. Bu ritimler bireysel olan gizli ritimlerden meydana gelseler dahi büyük devinim (kozmos) olaylarına bağlı olarak şekillenmektedirler. Bu sebeple kamusal ritimlerin, kültür desenleri gibi coğrafi, tarihsel ve inanç dinamiklerine bağlı olarak değişiklik göstermeleri beklenir. Teknolojinin artmasıyla birlikte yoğunlaşan kültürel etkileşimler ve daha önce de bahsedilen kültür çeşitliliği ve farklı kültürlerin benimsenmesiyle oluşan ortak bir kültür deseni (Short, 2012) gibi durumlar ritim bozukluklarına ve yeni ritim desenlerinin oluşumuna sebep olmaktadırlar. Bu değişiklikler doğal bir süreç gibi gözükse dahi kapitalizm etkisiyle oluştuğu durumlarda, toplum için dışsal diyebileceğimiz hükmeden ritimler olmaktadırlar. Toplumun iç dinamikleriyle çatıştığı durumlarda ise, mevcut kültürün oluşturması gereken ritimler, yeni kültür deseni oluşturmaktadır.

Toplumsal ritimleri anlama yolunda, bireysel ritimlerden farklı olarak birden çok ritmin bir aradılığının değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gereken bir durumdur. Uyum ve uyumsuzluğun ortaya konması, gerekli olduğu durumlarda uyumsuzluğun düzenlenebilmesi bu değerlendirmeyle birlikte olabilir. Lefebvre bu farklı durumdaki ritimleri; aritmi, poliritmi ve öritmi olacak şekilde sınıflandırmıştır. Aritmiyi tek bir ritimdeki veya birden çok ritmin biraradalığındaki bozukluk, poliritmiyi aritmi

olmaksızın farklı ritimlerin bir aradılığı, öritmiyi ise birden çok ritimlerin bir arada uyumlu ve yaratıcı etkileşimi olarak ele almıştır. Başka bir sınıf olarak da izoritmiyi[3] vermiştir ancak kavramın tanımına bakıldığında; ritimlerin özelliklerindeki benzerliklerinden ortaya çıkan bir çeşit öritmidir (Lefebvre, 2004). Daha basite indirgeyerek toplumsal ritimleri bu sınıflandırmalara tabii tutmak istersek eğer aritmiyi uyumsuzluk, poliritmiyi uyumluluk, öritmiyi uyumluluktan ortaya çıkan yaratıcı durum olarak ele alabiliriz (Şekil 2.3). Bu bağlamda, kentsel anlamda aritmik durumların anlaşılması kentin problemlerinin çözülmesinde önem taşımaktadır. Bu sayede ritimanalizin hem bir analiz yöntemi hem de analizin sonucunun değerlendirilmesinde bir strateji parçası olarak kullanılması söz konusu olabilir.

Şekil 2.3 : Birden çok ritmin bir aradılığı. Lefebvre'nin (2004) gruplandırması yazar tarafından görselleştirilmiştir.

Ritim ve ritimanalizin tanımlarının, kentsel ve toplumsal anlamda varlığının ortaya konmasının, önem ve değerinin tartışılmasının son dönemlerde yaygın olduğu gözükmektedir. Kentlerin ve kentlilerin gün geçtikte daha karmaşık gündelik düzenler ortaya koymasının sonucu olarak ritimanalizin son dönemde yaygınlaşması, konunun doğal bir ihtiyaç sonucu olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Portekizli filozof Lúcio Alberto Pinheiro dos Santos'un 1931 tarihli *"La rythmanalyse*[4]*"* kitabıyla başlayan ritimanaliz konusu, Gaston Bachelard'ın 2000 tarihli *"The dialectic of duration"* kitabıyla zaman kavramı üzerine odaklanmıştır. Daha sonraları modern dalga fiziği, tıp bilimi ve psikoloji açısından ritim teorisine

[3] İzoritmi; poliritmik bir durum olarak ritimler arasındaki denkliği ifade etmektedir. Bu denklik; ritmi oluşturan tekrar, ölçü ve frekanslardan kaynaklı olabilmektedir. Lefebvre (2004) izoritmiyi ayrı bir sınıflandırma olarak vermemiş sadece bir durum ifadesi olarak kullanmıştır.

[4] La rythmanalyse kitabı, orjinali Fransızca olup, ilk bahsedilen ve ikincil kaynak Gaston Bachelard'un "*La psychanalyse du feu"* kitabının İngilizce çevirisi olan "*The Psychoanalysis of Fire"* kitabından referans alınmıştır (Bachelard, 1964).

odaklanılmasıyla kavram gelişim göstermiştir. Ritimanaliz yöntemi ve bilme biçiminin, (Lefebvre, 2004; Brighenti & Kärrholm, 2018; Procházková, 2018; Bachelard, 1964) zaman kavramına, fizyolojik ve psikolojik açıdan alternatifler sunmasıyla, Lefebvre için diyalektik yapıdaki kentsel konuları anlamak için bir araç olarak düşünülmüş ve 1992'de mekânsal ve toplumsal boyutta ele alınmaya başlanmıştır (Lefebvre, 2004). 2000'li yıllar ile birlikte ise şehircilik çalışmalarında tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle yöntem olarak ele alınışı (Fraser, 2008; Mendieta, 2008; Koch & Sand, 2009; DeLyser & Sui, 2012; De Wandeler & Dissanayake, 2013; Blue, 2017; Brighenti & Kärrholm, 2018; Procházková, 2018) ritimanalizin ve ritim boyutunun kenti anlamada araç olarak kullanılması önünü açmıştır.

Çalışmanın devamında da bahsedileceği üzere, yöntem olarak ritimanaliz tartışmalarına paralel olarak birçok farklı şekilde yöntemin uygulama örnekleri olmuştur. Ritimanalizi Lefebvre'nin tanımladığı şeklinden alıp günümüz kentlerine uygulayan bu araştırmalar bir sonraki bölümde detaylı şekilde incelenmektedir.

2.2 Şehircilik Çalışmalarında Ritimanaliz Kullanım Yöntemleri

Çalışmanın bu bölümü, yukarıda tanımlanan ritim ve ritimanaliz kavramlarının, şehircilik çalışmalarında kullanım yöntemleri ve kullanıldığı alanlar üzerine odaklanmaktadır. Ritim kavramının temel olarak ses-müzik disiplinine dayanmasından dolayı, şehircilik disiplininde yöntem olarak ele alınması için bir ara geçiş tanımlama gerekmektedir. Kavram psikoloji, sosyoloji ve ekonomi kuramlarıyla birlikte ele alınarak gelişim göstermiştir. Bu gelişim aynı zamanda, kavramın farklı kuramlarla etkileşime girmesinin yanı sıra, dünyanın birçok farklı yerinde çalışılmış olmasından da kaynaklanmaktadır. Çalışıldığı bölgelerdeki yerel şehircilik anlayışlarından da etkilenmesiyle zaman içerisinde çalışma alanları da değişiklik göstermektedir. Çalışmaların geneli için bir özet geçmek gerekirse eğer diğer şehircilik çalışmalarından farklı olarak, ritim ve ritimanaliz konusu zaman boyutuna farklı bir bakış açı sunmak adına tartışmalar yürütmüştür. Gündelik yaşamda lineer bir zaman akışı içerisinde ilerleyen ve buna bağlı olarak lineer şekilde ele alınan zaman boyutu için çalışmalarda döngüsel düzen alternatifleri değerlendirilmektedir.

Şehircilik çalışmalarında yeni bir yöntem olarak ritimanalizin, karmaşık olan şehir yapısına farklı bir bakış açısı getireceğinin üzerine literatürde birçok tartışma olduğu görülmektedir. Uygulamalı ritimanaliz çalışmalarından önce bu tartışmalara

bakılmasında, yöntemin özelliklerinin anlaşılması ve sağlam bir zemine oturtulması konusunda fayda sağlayacağı söylenebilir.

Ritimanaliz projesini, Lefebvre'nin (2004) 'yeni bir bilim' olarak adlandırışı; ele aldığı konulardan daha çok konuları ele alış şeklinden kaynaklanmaktadır. Birçok fenomonolojik çalışmada yeni bir yöntem olarak ritimanalizin bahsedildiği ve aynı bütünün (kent) farklı parçaları (ölçek, duyu, aktör, duygu, öge) üzerine odaklandığını görmekteyiz (Çizelge 2.2). Ancak ortak bir yargı olarak, karmaşık sistem diyebileğimiz kentleri anlama yolunda, ritimanalizin kapsamlı ve bağlayıcı bir bakış açısı olduğu söylenebilir (DeLyser & Sui, 2012; Blue, 2017; Koch & Sand, 2009; Procházková, 2018). Bu kapsam, Fraser (2008) için bireylerin veya toplumun farklı duyu ve duygularının bir aradalığı iken Delyer ve Sui (2012) için ölçekler arası diyebileceğimiz bireysel ritimlerle toplumsal ritimlerin birbirine karıştığı geri beslemeli durumu betimleyen kapsam olmaktadır. Mendieta (2008) ise kapsamlılık durumunu Lefebvre'nin kent üzerindeki diyalektik bakış açısının devamı diyebileceğimiz, kentin farklı belki de zıt aktör ve kavramlarının birlikteliği için kullanmaktadır. Bu birliktelikten ortaya çıkabilecek durumlar ise ritmik durumlar olan; aritmik, poliritmik ve öritmik durumlarla değerlendilirilmiştir. (DeLyser & Sui, 2012; Procházková, 2018; Koch & Sand, 2009). Kentsel bağlamdan farklı olarak Beyes ve Stayert (2011) ise ritimanalizi mekân organizasyonu kapsamında ele almış ve beden, toplum ve organizasyon arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğuna dair arayış olarak tartışmıştır. Ne niteliksel ne de niceliksel diyemediğimiz ritimanaliz, iki yöntemi birleştirici durumdadır ve özellikle niceliksel çalışmaların indirgeyici bakış açısına karşı niteliksel çalışmalara daha yakındır.

Lefebvre'nin gündelik yaşamın eleştirisi olarak başlattığı ritimanaliz kavramı, çoğunlukla toplumsal ögelerde aranmaktadır ve zaman boyutu üzerinden diğer boyutların (mekân-enerji) eleştirisi şeklinde olmaktadır. Ancak bu eleştiri, zaman boyutunu sabit almak ve 'an'a indirgemek yerine; döngüsel ve lineer olarak zamanın farklı özelliklerini birlikte ele alarak olmaktadır (Brighenti & Kärrholm, 2018). Kavramın temelindeki gündelik yaşam olarak zaman, içerisinde ikilem ile birlikte var olmaktadır. Gündelik; o güne ait dünyevi durumu anlatmak için kullanılıyor olmasına rağmen aynı zamanda günaşırı tekrar ediyor oluşuyla da yapısındaki kalıcı ve süregelen özellikleri göstermektedir (Elden, 2004). Bu durum yöntemin de

kapsayıcılığının zaman boyutu üzerinde de geçerli olduğunu ve belirli bir ‘an’ın ele alınışının tek başına eksik olacağını göstermektedir.

Çizelge 2.2 : Literatürdeki yöntem olarak ritimanaliz öngörüleri

Yazarlar	Yıl	Yöntem olarak önemi
Fraser, B.	2008	Ritimanalizin disiplinler arası yöntem olmasından kaynaklı, indirgeyici bakış açısının problemlerini aşmada aracı
Mendieta, E.	2008	Sosyal organizasyonların kendini gösterdiği döngüsel ilişkiler ve günlük yaşamın doğrusal akışı arasındaki bağı anlamada aracı
Koch, D. & Sand, M.	2009	Karmaşık gerçekliği kavramada teorik ve metodolojik gerçekleri, değişim ve deney aracılığıyla anlamada aracı
Beyes, T. & Steyaert C.	2011	Ritimanalizi bir analiz nesnesi değil, örgütsel alanların nasıl 'koreografiye tabi tutulduğu' olgusuna dair bir keşif şekli
DeLyser, D. & Sui, D.	2012	Coğrafi araştırmalarda birden fazla ölçek, duyu ve duyguyu birbirine bağlayarak nicel-nitel ayrımı aşmaya yardımcı
Blue, S.	2017	Ritimanaliz ve uygulama teorilerini birleştirmenin sonucu olarak, zamanın artık dikkate alınması gereken bir olgu olduğu
Brighenti, A . & Kärrholm, M.	2018	Ritimanaliz yönteminin sadece, yinelenen ilişkilendirme biçimlerinin yanı sıra, ürettiği durumlarla, momentlerle ve bölgeselleştirmelerle kavramı genişletmek
Procházková, A.	2018	Yeni bir bilim ve bilgi biçimi olarak ritimanaliz, sesleri fiziksel bir durum olarak dinleme eylemine dönüştürme

Yöntem olarak ritimanalizin kısıtlarından bahsetmek gerekirse; kavramın kendini konumlandırdığı yer ve kavramın muğlaklığı karşımıza çıkmaktadır. Karmaşık kentsel düzenleri tanımlamaya yarayan yöntemin, niceliksel yerine daha çok niteliksel yöntem olarak tercih edildiği görülmektedir. Bu durum, ölçülebilir ritmi oluşturan durumlar yerine o ritmi oluşturan olguların betimlenmesinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte kavramın muğlaklığı, tanımının uyarlanmak istendiği yere özgün özelliklere göre değişebilmesi ve yerin karakteristik özelliklerinden ortaya çıkabilecek ritim ögelerine göre ritimanalizin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

2.3 Kent Coğrafyası ve Ritimanaliz

Bu bölümde ilk olarak şehircilik çalışmalarında bir alt disiplin olarak ele alınan kent coğrafyasının tanımı yapılmakta ve farklı tanımlara göre kavram incelenmektedir. Zaman içerisinde kentin ve kentsel yaşamın değişen tanımıyla birlikte kavramda meydana gelen değişimler, bu incelemeyle birlikte ele alınmaktadır. Daha sonra ise Marksist bakış açıyla birlikte kent coğrafyası çalışmalarının şekillenmesi tartışılmaktadır. Aynı bakış açısıyla çalışmalarını sürdürmüş olan Lefebvre'nin kent coğrafyası kapsamında düşünceleri ve çalışmaları incelenmekte, özellikle de tez kapsamıyla ilişkili olarak, gündelik yaşamın eleştirisi olarak ortaya çıkan ritimanaliz çalışması odak olarak alınmaktadır. Son olarak, bir yöntem olarak ritimanalizin, kent coğrafyası çalışmalarında kullanılabilmesi konusunun tartışılmasının ardından literatürdeki ritimanaliz çalışmalarının, kent coğrafyası sınıflandırmasına göre taraması yapılmaktadır.

Kent coğrafyası kavramı, şehircilik çalışmalarında sıkça kullanılsa da literatürde coğrafya biliminin bir alt disiplini olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeryüzü ve insan arasındaki ilişkiyi inceleyen coğrafya temelde; fiziki coğrafya ve beşeri (human) coğrafya olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ancak zamanla gelişim gösteren bu sınıflandırma farklı amaçlarla değişiklik göstermiştir. Kimi çalışmalar teknolojik gelişmelerle birlikte iki başlığa ek olarak ileri (advance) coğrafya ile birlikte Coğrafi Bilgi Sistemlerini sınıflandırmaya eklemiştir (Jamal, 2018). Kimi çalışmalar ise ölçek ve kapsam kaygısından dolayı ek olarak yerel coğrafya ya da bölgesel coğrafyayı ayrı bir başlık olarak değerlendirmekte (Cox, 2013), kimi çalışmalar ise coğrafyayı neredeyse ele aldığı her konu için ayrı bir sınıflandırmaya tabii tutmaktadır (Balasubramanian, 2014). Tez kapsamında temel olarak ikili sınıflandırma ele alınmaktadır ve alternatif sınıflandırmalar çalışmanın kapsamı dışında kalacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda özetlemek gerekirse, fiziksel coğrafya; biyosferde diğer bir deyişle canlılar küresinde meydana gelen doğa olayları, oluşumlar ve değişimleri incelemektedir. Beşeri coğrafya ise insan etkileşimlerinin ürünü olan olgu ve süreçlerin birbirleriyle ve doğayla olan ilişkisini incelemektedir (Doğanay, Özdemir, & Şahin, 2003). İki disiplin de çalışma alanları ve yöntemlerine göre zaman içerisinde farklı alt başlıklara ayrılmıştır ancak bu ayrım her zaman kesin sınırlarla açıklanmamıştır. Çalışmanın devamında da açıklanacağı üzere özellikle sosyal bağlamda olan başlıklar küçük farklarla birbirlerinden ayrılmakta ve bazı çalışmalar birden çok başlığı

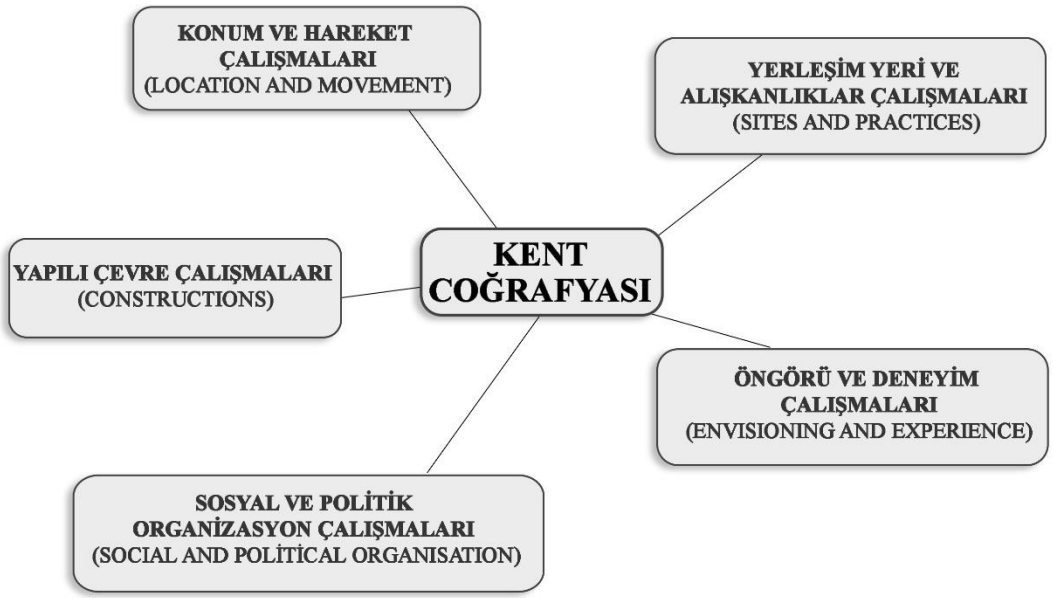
kapsayabilmektedir. Özellikle çalışma konusu olan kent coğrafyası ise bu başlıklar altında en geniş perspektife sahip olanıdır.

Beşeri coğrafya tanımı itibarıyla insan ilişkilerini incelerken mekânsal bağlamı merkeze almaktadır. "*Coğrafya tarihinde mekânsal kavramlar, mekânsal analizden önce gelir"* (Cox, 2013, s. 304) sözüyle Cox, mekânsal kavramların ve yöntemlerin tanımlanmasıyla beşeri coğrafya çalışmalarının tam anlamıyla sağlam bir zemine oturduğunu söylemektedir. En geniş çalışma kapsamına sahip diyebileceğimiz kent coğrafyası aynı zamanda en genç de disiplin diyebileceğimizdir. Son altmış yılda kent coğrafyası; kent, kentleşme, kentsel yaşam üzerine mekâna bağlı olacak nitelikte çalışmalar olmuştur. İlk başlarda çoğunlukla sosyal bilim çalışmaları olarak ortaya çıkmıştır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009). Daha sonraları ise bu yelpaze genişlemiş ve kent coğrafyası disiplini sosyal bilimlere ek olarak ekonomi, planlama vb. birçok alanda çalışma vermiştir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 : Kent Coğrafyasının Doğası. "Urban Geography: A Global Perspective" kitabından uyarlanmış ve türkçeye çevrilmiştir) (Pacino, 2005, s. 23)

Genel bir tanım yapmak gerekirse kent coğrafyası, kentlerin dağılımını araştırmakta ve birbirleriyle sosyo-mekânsal bağlamdaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaya çalışmaktadır (Pacino, 2005). Beşeri coğrafyadan temel farkı ise bunu, tüm yerleşimler üzerinden yapmak yerine; sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan, yeni problemleriyle birlikte, sınırları ve kimlikleri gibi tanımsal sorgulamalarına başlanan kentler üzerinden yapmasıdır. Kent coğrafyasının çalışma konularını şekil 2.4'deki haliyle sınıflandıran Pacino'nun yanı sıra Alan Latham, Derek McCormak, Kim McNamara ve Donald McNeill'in 2009'da yapmış olduğu *"Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar (Key Consepts in Urban Geography)"* çalışması kent coğrafyasına farklı ve yeni bir sınıflandırma getirmiştir (Şekil 2.5). Bu sınıflandırma şehircilik bakış açısıyla, çalışma konularını benzer kavramlar altında toplamaktadır. Bu kavramları belirlerken de çalışma konularına ek olarak, ortak nitelikte olabilecek amaç, yöntem ve ölçeği dikkate almaktadır. Tezin devamında daha detaylı şekilde ele alınacak olan bölümleme, tez kapsamında kent coğrafyasını ele alırken kullanılan sınıflandırma olmaktadır.

Şekil 2.5 : Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009)

Beşeri coğrafya bağlamında 1960'ların sonundan sonra toplumsal araştırmalarda kent bağlamının kıra göre daha sık ele alınışının sebebi; sermayenin ve iş gücünün, buna bağlı olarak iş hacminin kentlere kaymasıyla, diğer bir değişle kırdan kente göç ve kentleşme oranın yükselmesiyle ilgili olduğu söylenebilir. Bu durum paralelinde Marksist bakış açısına sahip, David Harvey ve Brain Berry gibi birçok beşeri coğrafyacı da odağını kente

ve haliyle kent coğrafyasına çevirmiştir (Johnston, 1977). Yapılan çalışmalar daha çok kentin sosyo-mekânsal boyutunun ekonomik ve politik boyutuyla etkileşiminden ortaya çıkan durumlardan -gündelik hayatın çatışmaları, toplumsal dinamikler ve mekân felsefesi- üzerinden ilerlemektedir. Hatta birçok çalışma aynı bağlamda, diğer bir marksist kent bilimci olan Lefebvre'nin mekân-toplum felsefesi üzerinden gerçekleşmiştir. (Gerhard, 2014; Thompson, 2016; Jones & Popke, 2010; Nadolny, 2015). Çalışmalar daha çok Lefebvre'nin kente ve kentsele ait görüşleri olan; kapitalizmin toplumsal yapı üzerindeki etkisi ve mekânsal yapıyı değiştirme gücünün (Lefebvre, 2016) küreselleşmeyle birlikte oluşan yeni toplumsal ve ekonomik düzenlerde kendini gösteriş biçimleri ve bunun etkileri üzerinden olmaktadır.

Lefebvre'nin tanımladığı ritimanaliz kavramında, ritimlerin çıkış noktası olarak kozmolojik, ekolojik ve fizyolojik (solunum, sindirim vs.) döngüler baz alınmaktadır. Mekânsal ve toplumsal ritimlerin bu döngülerin bir yansıması olarak kendini göstermesi tüm yerleşimler için ortak bir kapsamken, kent coğrafyası özelinde bu kapsam farklılaşmaktadır. Kent coğrafyasının çıkış noktası olarak, sermayenin, işgücünün, ekonominin ve buna bağlı temel yaşamsal döngülerin kendini kentte göstermeye başlaması kabul edilebilir. Buna bağlı olarak toplumsal temsiller ve boyutlar ağırlıkla kentsel bağlamda tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçler kent coğrafyasının ritimanaliz olgusu üzerindeki kapsamını ortaya koymaya yardımcı olabilir. Daha önce de bahsedildiği üzere ve Simpson'ın (2012) dile getirdiği gibi modernizmle birlikte doğal ritimlerinin yerini yapay ritimlerin almasıyla, toplumların kentte kendini gösteriş biçimleri değişmiştir. Bu değişiklik gündelik yaşam ritüelleri ve yine toplumsal ritimler üzerinden olmuştur. Şekil 2.2'deki tarımsal üretim süreçlerine bağlı Berberi Takvimi gibi döngülerin, modern yaşamda yerini küresel-yapay döngülere bırakması, kent coğrafyası çalışmalarında ritimanalizi değerli bir konuma sokmaktadır. Ekolojik ve kozmolojik döngüler yerine, küresel kimlikler ve akımlarla oluşan yeni hayat ve yeni ritimler artık modern insan için temel döngüleri oluşturan olgular haline gelmiştir.

Modern toplumun kentsel mekânda meydana getirebileceği problem ve sonuçların anlaşılması için ortaya çıkacak olan büyük ölçekli ve daha karmaşık kentlerin anlaşılması gerekmektedir. Bunun için ise onu oluşturan toplumların yaşamsal ritimleri ve böylelikle toplumların kendisinin anlaşılması gerekmektedir. Zaman içerisinde gelişim ve değişim göstermiş, günümüz postmodern toplumlarına dönüşmüş toplumlar için ise bu durum daha zorlu ve zorunlu gözükmektedir. Çok kültürlü ve buna bağlı olarak çok ritüelli

toplumlardan oluşan günümüz kentlerini anlamak, oluşturdukları poliritmik durumu çözmek, gündelik yaşam içerisindeki her bir parçayı analiz etmenin yanı sıra bu parçaların birbiriyle ilişkisi anlamaktan geçmektedir.

Bu kapsamda yöntem olarak ritimanaliz, kent coğrafyası çalışmalarında, günümüz kentlerini gerek nicel gerekse nitel anlamda değerlendirebilmek için kapsamlı bir fırsat sunmaktadır. Bu yöntem kentlerin ve kentsel mekânların nasıl ortaya çıktığına odaklanmak yerine, daha sonra geçirmiş oldukları değişikliklerin kentler için ne ifade ettiğini anlamada daha etkin olarak kullanılabilir. Ritimanaliz, kentte meydana gelen değişiklikler sonrası durumlarda, durum öncesi ve sonrası ritimsel farklılıkları kullanarak, gerek toplumsal gerekse mekânsal bağlamda ortaya birçok sonuç çıkarabilecek bir araç olabilir. Kentsel mekânda hem doğrusal hem de döngüsel süreçlerle ilerleyen gündelik yaşam değişiminin, kentin tüm boyutlarında meydana getirdiği değişimi de ortaya koyabilecek fırsata sahiptir.

Ritimanaliz çalışmaları, şehircilik çalışmalarının çeşitli konu başlıklarıyla ilgilenmiş ve ritimanalizin yöntem olarak farklı konularda kullanılmasıyla tanımı ve kullanılış şekli değişiklik göstermiştir. Alan Latham, Derek McCormak, Kim McNamara ve Donald McNeill'in (2009) yapmış olduğu;

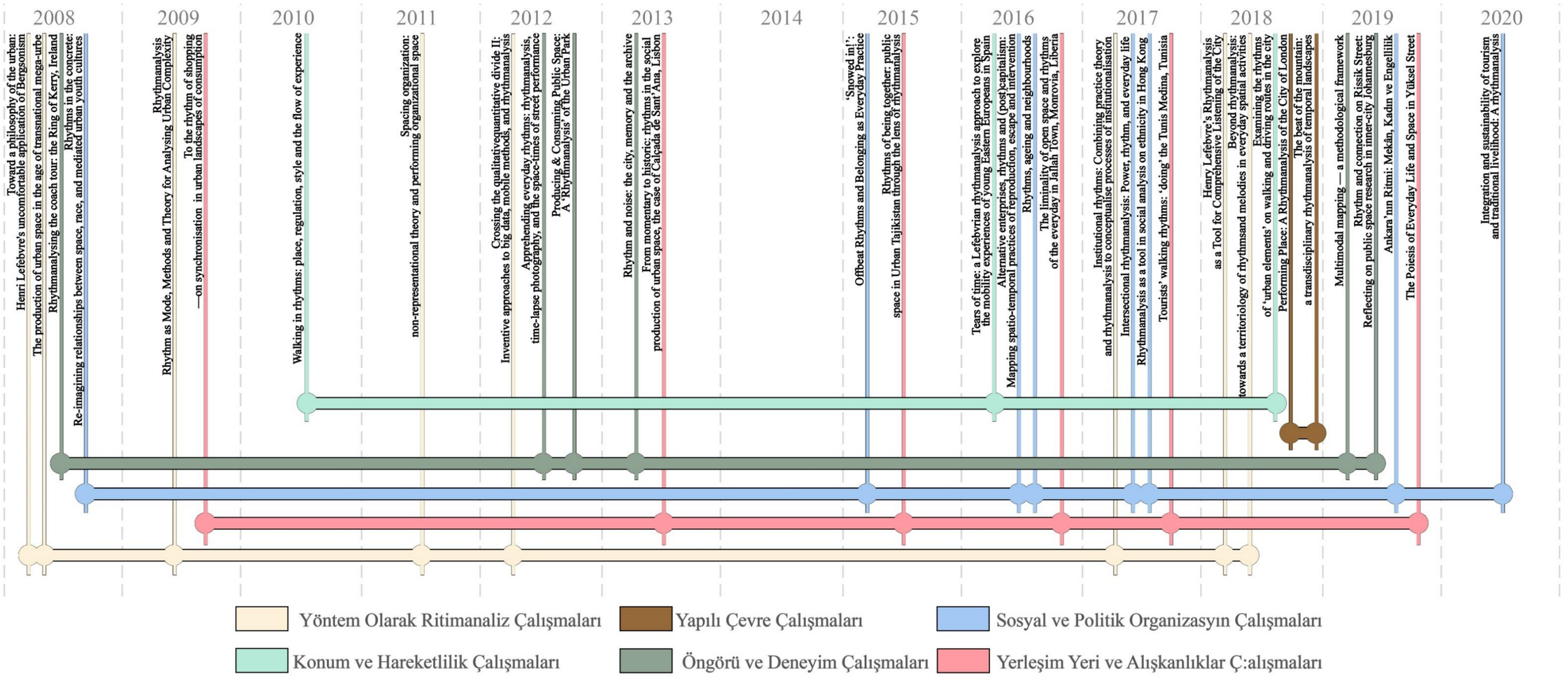
1. Konum ve Hareket Çalışmaları (Location and Movement)
2. Yapılı Çevre Çalışmaları (Constructions)
3. Öngörü ve Deneyim Çalışmaları (Envisioning and Experience)
4. Sosyal ve Politik Organizasyon Çalışmaları (Social and Political Organisation)
5. Yerleşim Yeri ve Alışkanlıklar Çalışmaları (Sites and Practices)

şeklindeki sınıflandırma şehircilik çalışmalarını ölçek, amaç, yöntem ve ele aldıkları konular itibarıyla ortak başlıklar altında toplamakta yardımcı olmaktadır. Ritimanaliz çalışmaları için bu sınıflandırma, başta ele aldığı konu ve amaçlar olmak üzere çalışmalar arasında gruplandırma yapabilmeye imkan vermektedir (Şekil 2.6) . Aynı şekilde ritimanalizin kullanımında, konularına göre gruplandırmasına paralel şekilde çalışmaların yöntemleri de ele alınan başlıklar altında ortak paydada toplanabilmektedirler. Bölümün geri kalanında bu başlıkların ele aldığı konular detaylı şekilde incelenmekte ve buna bağlı olarak uygulamaları ritimanaliz çalışmalarının literatür taraması yapılmaktadır. Bu bağlamda bölümün devamında da detaylı şekilde açıklanacak olan çalışmaları özetlemek gerekirse Sosyal ve politik organizasyon çalışmalarıyla yerleşim yeri ve alışkanlıkları

çalışmaları sayısının, konum ve hareket çalışmaları, yapılı çevre çalışmaları ve öngörü-deneyim çalışmaları sayısına göre daha çok olduğu görülmektedir. Bu durum ritimanalizin daha çok ritimlerin ortaya çıkarttığı hareket ve mekânsal durumların okunması gibi durumlar yerine, ritmi oluşturan etkenler olan; toplumsal yapı ve kamusal alanları anlamak amacıyla kullanıldığını göstermektedir.

Bu bölüm dahilinde bahsedilen çalışmaların çoğu ritimanalizi kullanırken ortak dil olarak, analitik yöntemlerin aksine ritimanalizi diyalektik bir yöntem olarak kullanmıştır. Şehircilik anlamında bu diyalektik yöntemin; ampirik ve mekânsal analizlerle ortaya çıkan verileri destekleyici şekilde, bu analizlerin eksikliği sayılabilecek; çatışmalı durumlardan çıkabilecek yaratıcı sonuçları göz önüne alarak yapılan ritimanaliz çalışmalarına odaklandığı söylenebilir.

Konu çeşitliliğinin yanı sıra, literatürdeki ritimanaliz çalışmaları dünyanın birçok bölgesinde uygulanmış ve uygulandığı bölgedeki özgün şehircilik anlayışına ve çalışmalarına dahil olabilmiştir (Şekil 2.17). Özellikle İngiltere ve Avrupa çevresinde çeşitli konularda çalışmaların olduğu gözlemlenirken, Amerika ve Çin gibi büyük nüfuslu ülkelerde ise ritimanaliz çalışmalarının çoğunlukla toplumsal yapılar üzerine odaklanan çalışmalar olduğunu görmekteyiz. Bölümün alt başlıklarında daha detaylı şekilde ele alınacak olan uygulamalı yaklaşım içeren çalışmalar aşağıda verilen tablolardaki şekliyle özetlenmektedir ve ritimanaliz kavramını kullanış şekilleri karşılaştıralabilmektedir (Çizelge 2.3, Çizelge 2.4, Çizelge 2.5, Çizelge 2.6 ve Çizelge 2.7).

Şekil 2.6 : Yöntem olarak ritimanaliz ve uygulamalı ritimanaliz çalışmalarının konuları ve çalışmaların yapıldığı dönemler

Çizelge 2.3 : Konum ve hareket üzerine ritimanaliz çalışmaları

Yazarlar	Yılı	Ritimanalizi Kullanışı
Edensor, T.	2010	Birçok farklı etkene bağlı yürüyüş eyleminin farklı ritimlerini, farklılaşmasının arkasındaki zamansallık-mekânsallık durumlarını, ritimanaliz tartışmalarıyla birlikte ele alarak araştırmak
Marcu, S.	2016	İspanya'daki Doğu Avrupalılar'ın geçici hareketliliğindeki ritmik değişimleri vurgulamak ve buna sebep olan “aritmik” hareketliliği, sebepleriyle ortaya çıkarmak
Tartia, J.	2018	Lefebvre’nin ritimanaliz unsurları ve Kevin Lynch’in kentsel imaj unsurları üzerine inşa edilmiş bir kavramsal çerçevenin, çağdaş kentsel alanların mobil bağlamlar açısından analizine nasıl katkıda bulunabileceğini inceliyor

Çizelge 2.4 : Yapılı çevre üzerine ritimanaliz çalışmaları

Yazarlar	Yılı	Ritimanalizi Kullanışı
Nash, L.	2018	İngiltere'nin Londra şehrinde, Lefebvre'nin ritimanalizine dayanarak, ritimler ve mekân performansları arasındaki ilişkiyi göstermek ve ritimlerin yeri nasıl şekillendirdiğinin anlaşılmasında öznel, somut ve deneysel bir yolunu ön plana çıkarmak
Flemsæter, F. ve diğerleri	2018	Norveç, Dovrefjell-Sunndalsfjella Ulusal Parkı’nda, farklı ziyaret ritimlerini 'dinleyerek', peyzaj düzenlemeleriyle ritimlere müdahale etmenin nasıl verimli bir yol olabileceğini anlamak ve alanın sosyal, kültürel ve ekolojik kullanımları arasındaki mekânsal ilişkileri anlamada ritimanalizi kullanmak

Çizelge 2.5 : Öngörü ve deneyim üzerine ritimanaliz çalışmaları

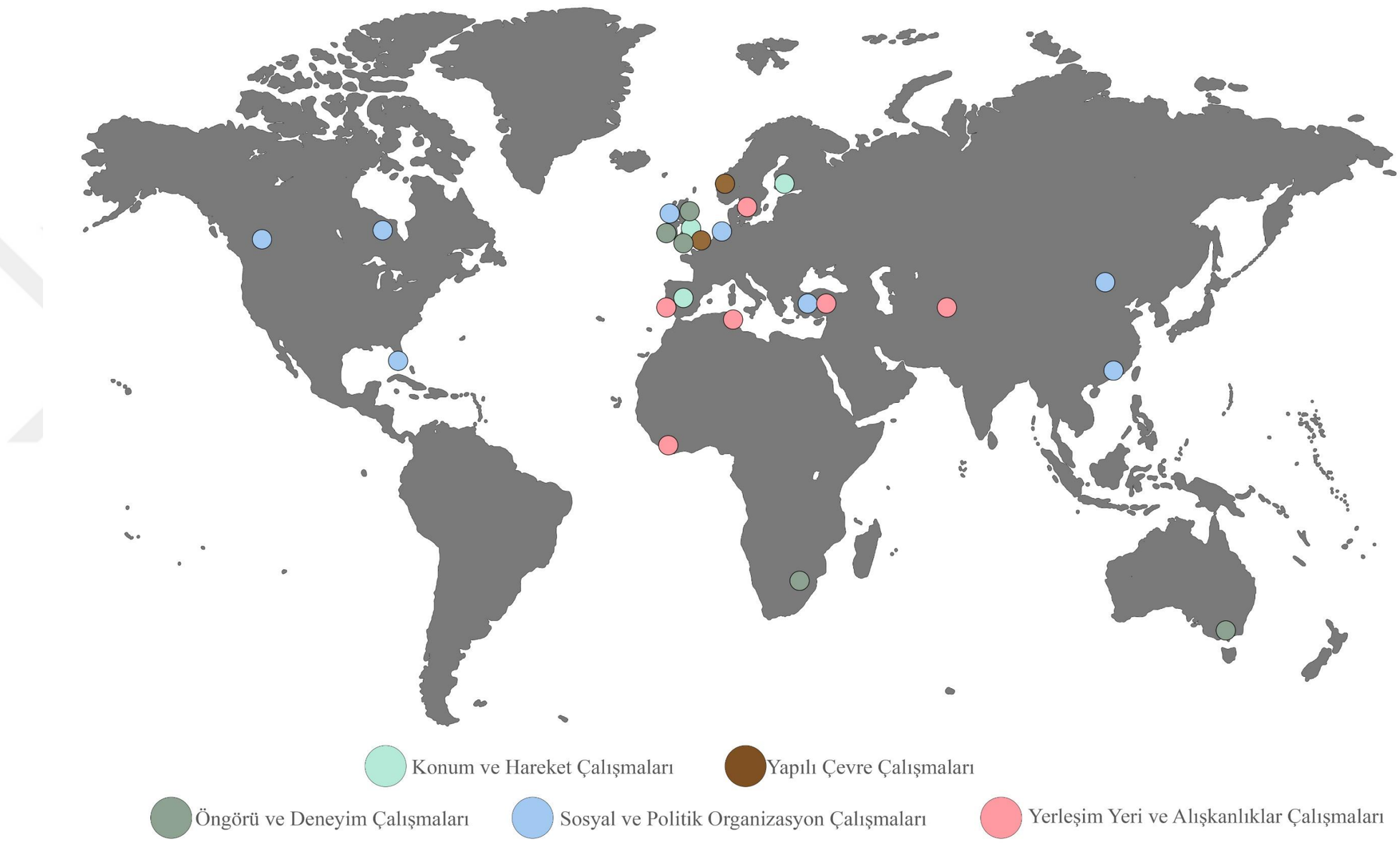
Yazarlar	Yılı	Ritimanalizi Kullanışı
Edensor, T & Holloway, J.	2008	İrlanda'nın batısındaki Kerry Ring turu kapsamında, farklı aşamalarda farklı ritimlerin ve yoğunlukların nasıl ortaya çıktığını ortaya koymak ve güzergahların, anlatıların ve metalaşmış İrlanda söylemlerinin ritimanaliz yöntemiyle turu etkileme ve turdan etkilenme kapasitelerini araştırmak
Simpson, P.	2012	İngiltere'nin Bath kentindeki belirli bir kentsel mekânın günlük ritimleri ve bir sokak sihirbazının, Bath'ın günlük yaşamına müdahale etme girişimini, ritimanaliz ve hızlandırılmış fotoğrafçılık metoduyla göstermek
McEachern, M. ve diğerleri	2012	Lefebvre'nin 'ritimanaliz' kavramıyla, kentsel parkları kullanan veya bu alanlardan geçenlerin somutlaştırılmış günlük deneyimini yakalamak.
Hetherington, K.	2013	Kamusal alanda geçmişten gelen mirasın ritmi ile şimdiki ritimler arasındaki ilişkiyi anlamada ses ögesinin de geçmişten gelen örüntüsünüsünü analiz etmek
Palipane, K.	2019	Avusturalya’nın Melbourne banliyösünde dönüşüm olgusunu, duyu, ses, görüntü gibi farklı nitelikte toplanan verilerde ve günlük etkileşimlerde mekân, zaman ve sosyal beden arasındaki ilişkilerle anlamaya çalışmak
Middelmann, T.D.J.	2019	Güney Afrika’nın Johannesburg kentinde korku, güvenlik, fırsat ve sıkıntı gibi algılara göre, insanların şehirdeki yönelimlerinin ritimlerini incelemek ve yapı ile birey arasındaki sürekli etkileşimi anlamak

Çizelge 2.6 : Sosyal ve politik organizasyon üzerine ritimanaliz çalışmaları

Yazarlar	Yılı	Ritimanalizi Kullanışı
Lashua, B.D. & Kelly J.	2008	Kanada, Albertan'nın Edmonton kentinde, gençlerin eğlence yoluyla günlük rutinlerindeki kentsel mekânlarını nasıl üretip temsil ettiklerini ve boş zamanlarını, popüler kültürlerini ve güç ilişkileri ile ilgili fikirlerini nasıl ortaya koyduğunu araştırmak
Bennett, J.	2015	İngiltere'nin Wigan kentinde, Lefebvre'nin ritimanaliz unsurlarıyla, 'komşu olmak' gibi bir olgunun, günlük yaşamın ritimleriyle ve aktiviteleriyle birlikte aidiyet kavramının nasıl oluştuğunu göstermek
Lager, D. ve diğerleri	2016	Hollanda'nın Groningen kentinde, ritimanalizle birlikte kentsel alanda genç ve yaşlı nüfus ile bağlantılı günlük ritimlerin, bir mahallede yaşlılar üzerinde 'ötekilik' duygusu uyandırabileceğini göstermek
Dey, P. ve diğerleri	2016	Alternatif girişimler ile kapitalizm arasındaki ilişkinin analizinde farklı ritimlerin ortaya çıkma ve atılım anlarını algılamada fiziksel bir analiz tarzı olarak ritimanalizi kullanarak ileriye dönük tahmin geliştirmek
Reid-Musson, E.	2017	Kanada'nın Ontario eyaletinin göçmen çiftçiler üzerine ritimanaliz ile birlikte; ritimlerin göçmenlerin ırksal, cinsiyet ve sınıf sınırlarının geçişine izin veren alan ve zamanların kullanımlarını temsil ettiğini test etmek ve incelemek
O'Connor, P.	2017	Çin'in Hong Kong kentinde; ritimanalizin, etnik köken ve ilişkileri anlamlı hale getirmeye hizmet eden, kalıcı sosyal kalıplar hakkındaki bilgiyi derinleştirebilecek alternatif bakış açısı sunduğu öne sürmek
Egbatan, M. & Ak, İ. S.	2019	Türkiye'nin başkenti Ankara'da, kentin gündelik yaşantısı içerisinde engelli kadınların çeşitli mekânları deneyimlerken karşılaştıkları sorunları, kent ritminin engelli kadınları nasıl etkilediğini ortaya koyarak anlamak
Rongna, A. & Sun, J.	2020	Çin'in Batı Ujumqin bölgesi için turizm geçim kaynaklarının geleneksel geçim kaynağıyla nasıl bütünleştiğini gösteren bir ritimanaliz teorisi sunmak.

Çizelge 2.7 : Yerleşim yeri ve alışkanlıklar üzerine ritimanaliz çalışmaları

Yazarlar	Yılı	Ritimanalizi Kullanışı
Kärrholm, M.	2009	İsveç'in Malmö şehrindeki ticari işletmelerde, kamusal yaşam ve kamusal mekân tarafından dayatılan kentsel senkronizasyonların, izoritmik eğilimlerde ve kamusal alanın bölgesel karmaşıklığında bir azalmaya yol açabileceğini ritimanaliz üzerinden araştırmak
Lehtovuori P. & Koskela, H.	2013	Portekiz'in Lizbon şehrinde bir kamusal alanı, biçim, kullanım ve anlamın nasıl şekillendirdiğini ritimanaliz yöntemiyle anlamak ve ritimlere dikkat etmenin kamusal alanın analizinde önemli ve yeni görüşler sağladığını göstermek
Sgibnev, W.	2015	Tacikistan Cumhuriyeti'nde, kamusal alanı tanımlamak ve eleştirel olarak değerlendirmek amacıyla Henri Lefebvre'in ritimanaliz kavramını, kamusal alan ve özel alan arasındaki çatışmayı analiz ederek kullanmak.
Sletto, B. & Palmer, J.	2016	Afrika kentlerini karakterize eden hareketlilikleri Liberya özelinde ; ritimanaliz ve ampirik mekânsal analizlerle (GIS ve Space Syntax) birlikte, günlük hareketlilikler ve açık alan ritimlerini anlamak
Sarmento, J.	2017	Tunus'un UNESCO statüsündeki Medina bölgesinde turistlerin hareketleri, beden dilleri, duruşları ve bakışları dahil olmak üzere ritimlerini ve yürüyüş modlarını araştırarak, mobil metodolojiler, röportajlar ve çevrimiçi yorumların bir kombinasyonuyla birlikte, turistlerin duruma göre hızla değişen durumlarını ritimanaliz üzerinden analiz ve test etmek
Cihanger Ribeiro, D.	2019	Türkiye'nin başkenti Ankara'nın en yoğun yaya akslarından biri diyebileceğimiz Yüksel Caddesi üzerinden, mekânın fiziksel üretimi ve toplumsal yaratımını anlamak ve bunun için kullanıcıların değişen ritimlerinin ve kullanıcılarının rolünün mekânın üretimindeki önemi göstermek için kuramsal bir bakış açısı üretmek

Şekil 2.7 : Uygulamalı itimanaliz çalışmalarının konuları ve çalışmaların yapıldığı konumlar

2.3.1 Konum ve hareket çalışmalarında ritimanaliz

Konum ve hareket çalışmaları küresel şehir araştırmaları, ulaşım coğrafyası ve kent araştırmalarında daha çok üst ölçek diyebileceğimiz ekonomik yer seçim kararlarının meydana getirdiği sonuçları inceleyen merkeziyet çalışmaları üzerine yapılan çalışmalardır. Kentsel bölgeler üzerinde yapılan plan, proje, yatırım kararları ve merkezi alanın niteliklerini inceleyen bu çalışmalar, daha çok merkez alanlarının şehirdeki rolü ve farklı alanların birbiri ile kıyası üzerinden yapılmaktadırlar. Bununla birlikte kentsel alan içerinde meydana gelen, özellikle merkezi alanların yapısını oluşturan yoğun kullanıcı hareketlerini inceleyen ve bu kullanıcı hareketlerinin merkezi alan oluşumlarını ne şekilde etkilediğini ele alan çalışmalar bu başlık altında toplanmaktadırlar (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

Hareketli olma durumu, devinim anlamına gelen hareketlilik kavramı (sozluk.gov.tr, 2020) şehircilik çalışmalarında genellikle kentin kullanıcısı konumundaki yaya ve taşıt hareketlerini tarif etmek üzere kullanılan kavramdır. Genellikle kısa süreli ve gündelik anlamda kullanılan kavram büyük ölçekli ve uzun süreli kitle hareketleri analizlerinde de kullanılmaktadır. Ritimanaliz çalışmalarında hareketlilik kavramı genellikle, Lefebvre'nin de sıkça vurguladığı ve hareketlilik kavramının da anlamında bulunan devinim olgusu üzerinden kullanılmaktadır. Özellikle Ederson'un (2010) yapmış olduğu yayaların hareket ve akışlarının mekânsal boyutta yansılamalarını ele alan 'Ritimlerde Yürümek' çalışması, yayaların farklı hareket modlarının ortaya çıkardığı devinimlerden yola çıkarak mekândaki poliritmik durum üzerine odaklanmaktadır. Yaya hareketlerinin farklılaşmasının sebepleri ve bunun mekâna yansımaları üzerine yoğunlaşan Ederson, bu hareketleri; dolaşmak, gezinmek, uygun adımda yürümek, yürüyüşe çıkmak, ulaşmak vb. gibi ritimsel farklılıkların okunabileceği şekilde ayırmaktadır. Bu çalışmayı mimarinin meydana getirebileceği ses ögesini kullanmaya çalışmıştır ve bir sokak performansından da faydalanılmıştır. Bu çalışmada, Francis Alÿs'in Railings adlı sokak performansındaki kentin Londra kentinin farklı alanlarındaki korkulukların çıkardığı sesler ve bu seslerden ortaya çıkan ritimler yürüyüş modlarına göre okunmaya çalışılmıştır (youtube.com/watch?v=tC4-op71sa4). Aynı zamanda mekânın izin verdiği ölçüde bu hareketliliklerin kendini gösteriş biçimlerinin yanı sıra hareketliliklerin bir aradalığı sonucu ortaya çıkan mekânsal kullanımların, şehircilik çalışmalarında mekân organizasyonu için sistematik veri sağlayabileceğini savunmaktadır.

Jani Tartia'nın (2018) kentsel imajı oluşturan elemanların kullanıcısının (yaya ve taşıt) ritimlerini incelediği çalışması, algı çalışmalarının ölçülebilir çalışmalara dönüşmesine bir örnek oluşturabilir. Lefebvre'nin tanımladığı ritimanaliz kuramını Kevin Lynch'in Kent İmgesi (Lynch, 2010) kitabında bahsedilen algısal kuramla birleştiren Tartia, bunu yaparken kent merkezinde günlük olarak aynı rotayı kullanan farklı tipteki hareketli aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde hareketli aktörlerin rotalarını görselleştirmesini istemiş ve bu görselleştirmeler sonucu ortaya çıkan kent imajının ritimsel farklılıkları üzerine tartışmalar gerçekleştirmiştir. Diğer ritimanaliz çalışmalarından farklı bakış açısına sahip bir çalışma olarak Marcu'nun (2017) İspanyadaki kitlesel hareketleri ele aldığı 'Zamanın Gözyaşları' çalışması hareket kavramını farklı şekilde ele almaktadır. Bu çalışma toplumun sosyo-ekonomik durumlarının geçici göç hareketleri üzerinden okunmasını ele almıştır. Gerçekleşen göç hareketlerinin niteliği, farklı ülkelerden gelen göçmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle analiz edilmiştir. Göçün sebep-sonuç ilişkisi temel olmak üzere, göç öncesi ve sonrası değişen gündelik çalışma ritimleri ve bu ritimlerden ortaya çıkaran duygu ve düşünceler ortaya konmuştur. Bu hareketlerin ritimanaliziyle birlikte, hem oluşum sebeplerini hem de etkilerini incelemektedir. Sonuç olarak da ritimlerin poliritmik, aritmik ve öritmik durumlarını ve bu durumların sosyo-mekânsal yansımalarını anlamaya çalışmaktadır.

Literatürdeki çalışmalara da bakıldığında ritimanaliz konusu üzerine yapılan konum hareket çalışmaları daha çok ritimlerin oluşmasında temel ögeler olan tekrar ve farklılıkların nasıl var olduklarının analizi aracılığıyla; bu tekrar ve farklılıkları ortaya çıkaran olguları anlama yolunda çalışmalar olmuşlardır. Bu konuda literatürde daha çok ulaşım coğrafyası alanında çalışmaların olduğu gözükmektedir. Bu durum ritimanalizin ve ritimsel yansımaların okunabileceği kentsel boyutların, merkeziyet çalışmalarından daha çok hareketlilik çalışmalarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.2 Yapılı çevre çalışmalarında ritimanaliz

Yapılı çevre çalışmaları, beşeri ürünler diyebileceğimiz fiziksel yapıların ve arasında kalan kentsel boşlukların niceliksel ve niteliksel durumlarını inceleyen çalışmalardır. Bu başlık altındaki çalışmalar daha çok yapılı çevrenin niceliksel envanterini ortaya koymaktadır ve aynı zamanda çevrenin anlam ve önemini tartışmaktadır. Yapısal durum çalışmaları (materialty) diyebileceğimiz çalışmalar, bu bağlamda kentsel mekânın oluşturdğu karmaşık bedenler, nesneler ve ağlar gibi fiziksel çevre ve ona anlamını veren soyut çevreyi

ele alan çalışmalardır. Örneğin 2000ler sonrası popülerlik kazanan kentsel dönüşüm olgusunu inceleyen çalışmalar ve fiziksel çevreyi büyük oranda değiştiren altyapı çalışmaları bu başlık bağlamındadır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

Nash (2018) İngiltere'nin Londra kentinde yapmış olduğu çalışmada, gündelik yaşamdaki ritimlerin, kamusal ortak bir yaşam alanı üzerinde farklılıklar yaratma gücünü, hatta kamusal alanı yeniden yaratma gücünü ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu çalışmanın odaklandığı kamusal alanlar, özellikle büyük ölçekli ve ritim çeşitliliğinin fazla olduğu kentsel alanlardır. Nash bu alanların niteliklerini anlamada yöntem olarak, Lefebvre'nin yaptığı gibi temelde kenti gözlemleme ve yorumlamayla başlamıştır. Daha sonra ise bir grup deneğin alan deneyimlerinin yazılı ve görsel anlatımının yorumlanmasıyla kişi-mekân arasındaki ritmik ilişki ortaya koymaktadır. Bu şekilde ritim bozulmalarının diğer bir deyişle aritmilerin, kamusal alanın özü olan poliritmik durumlarda ve mekânda ne şekilde değişiklikler göstereceğini aramaya çalışmaktadır.

Bu başlık altında toplanan diğer çalışmalar kentsel alanların doğal alanlar ile ilişkisine odaklanan çalışmalardır. Bu ilişkilerin ritimanaliz çalışmalarında incelenmesi, ekolojik döngülerin kentsel yaşam üzerindeki etkilerinin incelenmesi üzerinden olduğu gözükmektedir. Flemsæter, F. ve diğerleri'nin (2018) Norveç, Dovrefjell-Sunndalsfjella Ulusal Parkı'nda yapmış olduğu çalışmada turizm faaliyetlerinde, doğal alanların kullanım şekli ve bu kullanım şeklinde meydana gelen değişimlerin sebepleri ve sonuçları ortaya konmaktadır. Bu çalışma, lineer ritimlere sahip kentsel aktivite ve turizm aktivitelerinin, daha çok döngüsel ritme sahip olan ve doğal alanlar ve doğal süreçlerle etkileşiminden ortaya çıkan durumları incelemektedir. Çalışmada bu analiz yapılırken ilk olarak ulusal parkta bulunan ve doğal süreçlerle yaşamını sürdüren hayvanların, özellikle ren geyiklerinin göç dönemleri ve yolları haritalanmıştır. Daha sonra ise bu alanın ziyaretçilerinin ortaya çıkan göç dönemleri ile ilişki incelenmiştir. Aynı şekilde doğal göç yollarındaki beşeri yapılanmaların hem doğal ritme hem de doğal ritimden kaynaklı ortaya çıkan ziyaretçi ritmine etkilerine bakılmıştır. Çalışmada sonuç olarak ise karşılıklı olarak doğal ve yapay süreçlerin meydana getirdiği senkron ve asenkron durumlarının turizm etkisi ortaya çıkarılmıştır.

Yapılı çevre üzerine ritimanaliz çalışmalarına literatürde diğer çalışma alanlarına göre az rastlanması, ritimsel farklılıkların mekânsal yapıdan daha çok toplumsal yapı üzerinden okunmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde bu farklılıklar sonucu ortaya

çıkan etkilerin de mekânsal yapı yerine sosyo-mekânsal yapı üzerindeki sonuçlarına odaklanılmasından dolayı mekânsal yapı çalışmalarında ritimanalize az rastlanmaktadır.

2.3.3 Öngörü ve deneyim çalışmalarında ritimanaliz

Öngörü ve deneyim çalışmaları, kent araştırmaları arasında zaman-mekân-toplum boyutlarından zaman-mekân ilişkisine odaklanan çalışmalardır. Kentten edinilen tecrübelerin haritlandığı ve mekânsal ilişkilerinin araştırıldığı bu çalışmalarda, tecrübelerin bireysel algı ve toplumsal algıdaki yerinin mekânsal karşılığı araştırılmaktadır. Bu tür çalışmalar teknolojik gelişmelerle birlikte evrim geçirmekte ve daha da derinleşmektedir. Gözlem ve diyagram çalışmaları, kentsel süreçlerin fotoğraflanması, algı ve duyusal çalışmaların yanı sıra yeni nesil VR teknolojisi kullanılarak yapılan sanal dünya ve simülasyon çalışmaları da bu konu kapsamında kullanılan yöntemlerdir. Zaman boyutunun süreç olarak ele alındığı örneklerin yanı sıra farklı zamanlarda ortaya konan kullanım desenlerinin karşılaştırılması da bu çalışma grubu kapsamındadır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

Kent araştırmalarında zamansal boyutun dikkate alınması, geçmiş ve geleceğin ne şekilde kesiştiğinin anlaşılması için önem taşımaktadır. Bu bağlamda geçmişten gelen ritimlerin günümüz ritimleriyle kesişimini sesler üzerinden inceleyen Hetherington (2013), kamusal alan olarak kentsel miras alanlarını ele almıştır. Bu alanlardaki ritimlerin günümüz ritimleriyle ne şekilde kesiştiği ve etki gücünü araştırmıştır. Böylelikle farklı zaman döngülerinde ortaya çıkan ritim desenlerinin oluşumu ve birlikteliklerinden ortaya çıkan yeni durumların yarattığı etkiyi de tartışabilmiştir.

Toplumsal ritimlerin kendini gösterdiği temel yerler, farklı nitelikteki grupların bir araya gelebileceği daha çok açık ve yarı açık alanlardır. Buna bağlı olarak da literatürde karşılaşılan ritimanliz çalışmaları daha çok parklar, meydanlar, ticaret alanları, turizm alanları, sokak ve caddeler vb. yerlerde yapılmaktadır. Bu alanların özgün niteliklerini, kullanıcı gruplarının ritimleri üzerinden okumak söz konusu olabildiği gibi alana özgü ritüellerin oluşturduğu ritimsel desenler üzerinden okumak da mümkündür. McEachern ve diğerlerinin (2012) gerçekleşmiş olduğu kent parkları üzerine yapılan çalışmada, parkların kullanımında günlük deneyimlerin ne şekilde etkin olduğu araştırılmaktadır. Görsel etnografi yöntemi ve parkın kullanıcılarıyla yapılan röportajlarla ortaya konan park deneyiminin analiz edildiği çalışmada, günlük deneyimlerin diğer kamusal alanlardan farklı olarak doğal alan sayılan parklarda kendini gösteriş şekli araştırılmaktadır.

Gündelik yaşam sırasında oluşan kentsel algı ve mekân ilişkisinin araştırıldığı, Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde bir yaya sokağı üzerine yapılan çalışmada, bireylerin duygu ve düşüncelerinin yürüyüş ritimlerine nasıl yansıdığı incelemektedir. Middelmann (2019) bu çalışmada tarihi kent merkezinde seçtiği bir sokağın kullanıcılarını izlemiş ve bu kullanıcılarla yapmış olduğu görüşmeler sonucu ortaya koyduğu algısal mekânı ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Algıdaki mekân ve ritmin, kendi gözlemlediği kullanım ritmiyle ilişkisine bakmıştır. Zamansal farklılıkların ortaya çıkardığı ritimsel farklılıkları sebepleriyle birlikte anlamaya çalışmıştır. Bu sebepleri, kullanıcılarla yaptığı görüşmelerdeki algısal mekânla bağdaştırarak tarihsel mekân ve gündelik yaşamın etkileriyle oluşan kent olgusuna odaklanmıştır. Tarihi kentsel alanlarının yanı sıra doğal turistik alanların ortaya çıkardığı ritim desenleri kentsel alanı ve kentsel yaşamı dolaylı şekilde etkilemektedir. Bu sebeple doğal turizm alanları ve bu alanların ritimleri üzerine olan çalışmalar daha çok alanların kullanımlarının ritimlerini incelemektedir (Edensor & Holloway, 2008). Bir önceki bölümde doğal alanların ritimlerini çalışan Flemsæter, F. ve diğerleri'nden (2018) farklı olarak Edensor ve Holloway (2008) doğal alanların kullanım ritmini alandaki turistik turlar üzerinden okumaktadır. Alandaki sayısız turların ortaya koyabileceği farklı ritimlerin etkileşimini tur düzenleyicileri ve tur katılımcılarıyla yaptığı görüşmelerle okumaya çalışmıştır. Bu çalışma tur sırasında oluşan hareketli ve durağan tipteki farklı ritimlerin ortaya koyabileceği yaratıcı ritimleri ve bu ritimlerin söylemsel yansımalarına odaklanmaktadır.

Mekân ve sanat kavramını bir araya getiren ve aynı zamanda kullanıcı deneyimini birleştirebilen kamusal sanat üzerine yapılan çalışmalar da bu çalışma başlığı altında yer almaktadır. İngiltere'nin Bath kentindeki belirli bir kentsel mekânın günlük ritimleri ve bir sokak sihirbazının, Bath'ın günlük yaşamına etkisini, hızlandırılmış fotoğraflama yöntemiyle göstermek (Simpson, 2012). Simpson bu çalışmada toplumsal yapının sabit halini değil aynı zamanda süreç içerisinde değişen toplumsal yapıyı da da anlamaya çalışmaktadır. Hitap ettiği seyircisiyle birlikte var olan bu sanat türü üzerinden ritimanaliz gerçekleştirmek, yeri ve o yerin kullanıcısının deneyimini değişkenlikleriyle birlikte anlamaya çalışmakla olmaktadır.

Avusturalya'nın Melbourne banliyösünde dönüşüm olgusunu, duyu, ses, görüntü gibi farklı nitelikte toplanan verilerde ve günlük etkileşimlerde mekân, zaman ve sosyal beden arasındaki ilişkilerle anlamaya çalışan Palipane (2019), önceden belirlenmiş rotalar boyunca anahtar konumları seçip saha gözlemlemiştir. Belirlediği konumlarda belirli

zaman aralıklarıyla gözlemleyen Palipane, her gözlem sürecinin yoğunluğunu not etmiş ve ritmini belirlemiştir. Geniş açıdan baktığı bu yoğunluk sonucu çıkan ritimlerin gözlemcide uyandırdığı duygular neticesiyle sahanın ritimsel deneyimini ortaya koymuştur.

2.3.4 Sosyal ve politik organizasyon çalışmalarında ritimanaliz

Kentin temel dinamiklerinden olan toplumsal boyutun durumunu ve değişimini inceleyen çalışmalardır. Çoğunlukla kenti oluşturan toplumsal yapının niteliğini anlamaya çalışmakta olan bu grup çalışmalar, toplumun çeşitlilik, ayrışma ve benzeşme durumlarına odaklanır ve ve odakların mekânsal sebep ve sonuçları üzerinden varsayımlar yapar. Toplumsal sürdürülebilirlik, kültür çalışmaları, mahalle çalışmaları, etnik mekânsal ayrışmalar gibi çalışmalar örnek gösterilebilir. Bu durumların analizinin yanı sıra planlama sürecinde toplumsal gruplar ve mekân düzenlemeleri konusunda üst ölçekli kentsel politikalar da bu grup kent araştırmalarına dahildir (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

Kentin kullanıcısının diğer bir deyişle toplumun ele alınışı, toplumu oluşturan grupların niteliksel özelliklerine göre sınıflandırılması ya da grupların mekânsal olarak bir aradalığının sınıflandırılmasıyla olmaktadır. Ritimanaliz literatüründe bu konudaki niteliksel ayrımlar yaş ve etnik köken üzerine yapılan çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Lager ve diğerleri (2016) Hollanda'nın Groningen kentinde, ritimanalizle birlikte kentsel alanda genç ve yaşlı nüfusun farklılaşan günlük ritimlerine bakmıştır. Ortaya çıkan zamansal uyumsuzluklardan kaynaklı, özellikle yaşlıların düşük günlük ritimleri üzerinden oluşan olumsuz algıyı araştırmaktadır. Farklı mahallelerde, karşılaştırma yapmaksızın elliden fazla ileri yaştaki insanla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Lager ve diğerleri bu görüşmeler sonucu yalnızca yaşlı ve gençler arasında oluşan gündelik yaşam ritim farkına bakmakla kalmamış buna ek olarak yaşlıların günlük kullandığı rotalar ve mekânların ortaya koyduğu ritimsel farklara da bakmışlardır. Bu çalışmada sonuç olarak ritimlerden ortaya çıkan "kuşaksal bölünme" olgusuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışma olarak gençler üzerine odaklanan Lashua ve Kelly (2008), "soru sorma, dinleme ve gözlemleme" yöntemiyle gençlerin gündelik rutinleri içerisinde eğlence anlayışlarının ve aralarındaki güç yarışlarının mekânsal yansımalarını araştırmıştır. Gençlerin dinlenme amaçlı günlük ritimlerini nasıl ürettiklerini ve tükettiklerine odaklanan çalışma, yöntemsel tartışma ve uygulamayı bir arada ele almaktadır ve gerçek sokağın teorik yapısını ortaya koymaya çalışmaktadır. Yaş faktörünün ortaya çıkardığı ritimsel yansımaların yanı sıra ırksal, cinsiyet ve toplumsal sınıflarıdan kaynaklı ortaya çıkan

farklılıklar ritimanaliz yöntemiyle araştırılmıştır. Reid-Musson (2017) Kanada'nın Ontario eyaletinde yapmış olduğu çalışmada, göçmen çiftçilerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini ritimanaliz yöntemiyle ortaya koymaya çalışmıştır. "Kesişimsel ritimanaliz" adını verdiği yöntemle cinsiyet ve ırk başta olmak toplumun farklı niteliklerinin ortaya koyduğu ritimsel farklılıkları, farklı gruplarla yapmış olduğu görüşme ve anketlerle ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, dezavantajlı grupların kenti kullanma şeklinin farklılığını ritimler aracılığıyla ortaya çıkarmakta ve bu ritimler sonucu ortaya sınırları da belirlemektedir. Benzer bir çalışma ise Türkiye'nin başkenti olan Ankara'da yapılmıştır. Hem "engellilik" hem de "kadın olmak" kavramlarını birlikte ele alan Egbatan ve Ak (2019), yapmış oldukları çalışmada eril bakış açısına sahip bir toplumda engelli kadın bireylerin *"'sağlam-bedenlilik' çevresinde örgütlenen mekânın tahakkümü altında ezilmesi"* (Egbatan & Ak, 2019, s. 126) durumunu Ankara'nın günlük ritmi üzerinden incelemişlerdir. Çalışmada derinlemesine görüşmeler ve görüşmeler sonucu haritalamalarla dezavantajlı grupların bakış açışı anlaşılmaya ve kentin ritmi içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Genel anlamda kentsel ritmin toplumun belli bir kesim için neler ifade edebileceği bu çalışmayla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Toplumsal ve mekânsal ayrışmaların ritimanaliziyle ortaya konan durumlardan farklı olarak mekânsal bir aradalık sonucu ortaya çıkan ritim desenlerini araştıran çalışmalar, daha çok komşuluk üniteleriyle benzeşen ritimlerin kentsel aidiyette ne ölçüde etkili olduğu konusunu ele alınmaktadır (Bennett, 2015). Çalışmada temel olarak soyut bir kavram olan aidiyetin ritimler aracılığıyla somutlaştırılması amaçlanmaktadır. Yaşam tarzı ve ritimsel yansımalarının ele alındığı diğer bir çalışma, sosyal yapının değişimi üzerine odaklanmaktadır. Geleneksel geçim kaynaklarının modern dönem turizmine entegrasyonu ve bu birleşimin kentteki ritimsel yansımalarını Çin'in Batı Ujumqin bölgesinde arayan Rongna ve Sun (2020), kültürel etkilerle oluşmuş ritimlerin sürdürülebilirliğini araştırmaktadır. Aynı şekilde toplumsal yapıyı ekonomik faaliyetler üzerinden okumaya çalışan diğer bir çalışma ise 'kapitalizm sonrası' denilen zamanı ve küreselleşmeyle birlikte değişen ekonomik yapının ritimsel etkilerini inceleyen Dey ve diğerlenin (2016) çalışması olmuştur. Girişimcilik ve alternatif işletmeler üzerinden hızlı değişen ekonomik yapının mekânsal etkileri ve kapitalizmin zıtlıkları üzerine odaklanmaktadır. Çalışma, Lefebvre'nin kapitalizmin gündelik yaşama etkilerini ele alış araçlarından biri olan ritimanalizi, girişimciliğin mekânsal yansımaları haritalada çalışan bir araç olarak kullanmaktadır.

Ritmi oluşturan olguların ritimanalizi, yalnızca süreç içerisinde meydana getirdikleri ritimsel etmenlerle değil, olguların yapısının ritimanaliziyle olmaktadır (Lefebvre, 2004). Bu durumda toplumsal yapının durumu, sadece toplumun hareketlerinin ritminden değil aynı zamanda toplumun yapısının analiziyle de ortaya çıkarabilir. Çoğunlukla kozmopolit yapıdaki metropolitan kentlerin toplumsal yapısının analizi, poliritmik yapıya sahip bu kentlerin ortaya koyduğu ritimler arası ilişkilerin anlaşılmasına yaramaktadır. Bu bağlamda Hong Kong kentinde yapılan, yerli halkın etnik kökeninin ritimanalizi bu halkın ortaya koyduğu sosyal davranış kalıplarının kentsel mekânla ilişkisini anlamada aracı olarak kullanılmaktadır (O'Connor, 2017). Etnik çeşitlilik ve bunun mekânsal yansımalarını araştıran çalışma, çeşitliliğin sağlayabileceği kimlik olgusunu da araştırmaktadır.

2.3.5 Yerleşim yeri ve alışkanlıklar çalışmalarında ritimanaliz

Kamusal alanlar üzerine odaklanan bu çalışma grubu, kamusal alanın ortaya çıkışına sebep olan tarihsel olayları, ritüelleri ve rutin alışkanlıkları incelerken ortaya çıkan kentsel bellek çalışmalarını da ele alır. Tüm bu süreç ve olayların etkisiyle ortaya çıkan kentsel mekânların araştırılmasının yanı sıra günümüzde popüler olar ve kamusal mekânın şekillendirilmesinde büyük öneme sahip olan tüketim alışkanları ve medyatik süreçleri de ele alan çalışmalar bu başlık altında yer alır. Son dönem sosyal medya ve değişen tüketim alışkanlıklarımızın kentsel mekân üzerinde ortaya çıkardığı etkiler ve mekân-medya-ekonomi arasındaki ilişkiler bu tür çalışmalar olarak karşımıza çıkar. Bu tür çalışmalar büyük kentlerde, özellikle metropolitan alanların hızlı şekilde değişime uğrayan kent merkezlerinde, değişimi anlamak ve strateji geliştirmek adına sıkça yapılan araştırma türüdür. Özellikle son dönemde dijital çağa geçiş süreçleriyle birlikte, büyük veri dediğimiz hızlı ve detaylı şekilde bireysel olarak ürettiğimiz dijital verilerinin veri tabanına dönüşmesi ve mekânsal tabanlı şekilde analiz edilmesiyle şehircilik çalışmalarında kullanılır olmuştur (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

Kentsel alanlar, insanların belirlediği fonksiyonlarla tanımlanan alanlardan oluşmakta ve özel alan-kamusal alan olmak üzere mülkiyete dayalı şekilde ayrışmaktadır. Özel alanlar, girişlerin sınırlı-kontrollü olduğu, genellikle iş yeri ve konut alanlarıyken; kamusal alanlar ise bireyin diğer bireylerle ve toplumla etkileşime girdiği açık ve kapalı alanlardan oluşmaktadır (Madanipour, 2003). Kamusal alanlar özellikle bireysel ritimlerin kentte kendini gösterdiği ve bu ritimlerin bir araya gelerek toplumsal ritimlere dönüştüğü yerler olarak nitelendirilebilir. Habermas'a (2004) göre bireylerin topluluk halinde oluşturuğu bir

yapı olarak kamusal alan fikri, mecburen ritimsel birliktelikleri de beraberinde getirir. Bu birliktelikler doğası gereği, olumlu ya da olumsuz (öritmik ya da aritmik) ritimsel çeşitliliğin en çok görüldüğü yerlerdir. Lefebvre için ise özel alan-kamusal alan olarak yapılan genel bir ayrım yetersiz kalmakta ve alanların özgünlüğü bu ayrılma ile kısıtlanmaktadır (Lefebvre, 2004). Ritimanaliz kitabında da kamusal ritmin *"takvimler, bayramlar, merasimler, kutlamalar ve sanallık"* (Lefebvre, 2004, s. 18) durumları olarak nitelendirilmesi, bahsedilen özgünlüğün toplumun yapısı, gündelik yaşam rutinleri ve gelenekleriyle oluşacağını göstermektedir.

Ritimanaliz konusunda kamusal alanlar üzerine yapılan çalışmalar genellikle kamusal kimliği oluşturan ritimleri anlama amacı taşımaktadır. Sletto ve Palmer'ın (2016) 'Açık Alanın Limitleri ve Günlük Ritimler' çalışması, gündelik hareketliliği oluşturan ve toplumun günün farklı saatlerinde ortaya çıkardığı ritimlerin aynı mekân üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. CBS temelli mekânsal analizlere dayalı bu çalışma kamusal alan tartışmalarını toplumsal ritimlere dayandırarak yapmakta ve ampirik olarak ölçülen ritimsel yansımaların haritalanmasıyla Afrika şehirlerini karakterize eden hareketleri anlamlandırmaya çalışmaktadır. Lehtovuori ve Koskela (2013) ise biçim-anlam-kullanım ilişkisi içerisinde kamusallık tartışmasını sokak üzerinden yapmaktadır. Bunu yaparken, zaman, ölçek ve anlık insan karşılaşmalarının ritimsel durumlarının kamusallığı yaratmadaki etkisine bakılmıştır. Özellikle sokak özelinde gerçekleştirilen özgün aktivitelerin yürüme, sokak oyunları, eşik geçişleri- kamusal alan yaratmada kentsel etkisini yine bu aktivitelerin ritimsel yansımalarından gerçekleşmesini ele almaktadır. Aynı şekilde sokak-cadde üzerinden yapılan bir başka çalışma ise Ankara'nın en yoğun kullanılan yaya akslarından biri olan Yüksel Caddesi'nde yapılan Cihanger Ribeiro'un (2019) "Yüksel Caddesi'nde Gündelik Hayatın ve Mekânın Yaratımı" çalışmasıdır. Bu çalışmada Cihanger kamusal alanda gündelik ritimleri gözlemleyerek, gündelik hayatın ürettiği yeni ritimleri incelemiştir. Bu ritimlerin mevcut ve planlanan kentsel düzene etkisini analiz etme girişimindeki bu çalışma bireylerden ve hatta bireylerin en basit aktivitelerinden genel düzenin ne denli etkilendiğini ritimanaliz okumaya çalışmaktadır.

Gündelik yaşamdaki alışkanlıklarımızı toplumsal ritimler üzerinden özellikle de kamusal alanlardaki ritimler üzerinden okumaya çalışan Kärrholm (2009) yaptığı çalışmada ekonomik yapının, kentin kullanıcısı ve tüketicisi konumundaki toplum üzerindeki etkisine bakmıştır. Tüketim mekânlarının ritimlerinin ve buna bağlı olarak kamusal alanlardaki ritimlerin birbirleri üzerindeki döngüsel etkileşimleri ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yapmış olduğu çalışmada ekonomik yapının dayattığı ritimlerin, karmaşık kent yapısında kendini gösteriş biçimini anlamaya çalışmaktadır.

Sgibnev (2015), ritimanaliz kavramını kamusal alan ve özel alan arasındaki çatışmayı analiz etmek amaçlı kullanmaktadır. Tacikistan Cumhuriyeti Khujand kentinde yapmış olduğu çalışmada, ritimler üzerinden ampirik bulgularla kamusal alanı tanımlamaktadır. Özellikle Tacikistan'ın geçirmiş olduğu sosyo-politik değişimden sonra ortaya çıkan kamusal-özel alan karmaşasının sınırlarını belirlemeye çalışmaktadır.

Tunus'un UNESCO statüsündeki Medina bölgesinde kullanıcıların davranış biçimleri ve mekân arasındaki ilişkiyi ritimanaliz yöntemiyle irdeleyen Sarmento (2017) yapmış olduğu çalışmada, şehrin parçası olan turizm odaklarıyla kent arasındaki ilişkiyi kurgulamak adına, gözlemler ve mobil siteler aracılığıyla haritalar ortaya çıkarmıştır. Online siteler aracılığıyla insanların kamusal ortak alanlar üzerine olan yorumlarını haritalamak ve bu deneyimlerin ritimanaliziyle kentin bir bölümünde meydana gelen durumların tüm kent üzerindeki etkisini ortaya koymak çalışmasının temel amacı olmuştur.

3. KADIKÖY

Henri Lefebvre'nin Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat (2004) isimli kitabından yola çıkarak, mekânı ve onu oluşturan boyutların anlamanın hedeflendiği bu çalışma kapsamında, İstanbul gibi kozmopolit bir şehirde kendine özgü bir yapı barındıran Kadıköy bölgesi örnek alan olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde ilk olarak günümüze kadar birçok yerel ve küresel etkilerle şekillenen Kadıköy bölgesinin, tarih içerisinde geçirdiği süreçler ortaya konmaktadır. Daha sonra, son dönemdeki mekânsal, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda meydana gelen değişim ve dönüşümlerin, Kadıköy ve Kadıköy'ün ritmi üzerinde yarattığı etkilerin anlaşılması için günümüz Kadıköy bölgesinin ritmini oluşturan unsurlar incelenecektir.

3.1 Değişen Ritimleriyle Geçmişten Günümüze Kadıköy

Kadıköy ilçesi, Anadolu yakasının Çamlıca-Bostancı bölgeleri arasında ve Marmara Denizi kıyısında yer alan, İstanbul şehrinin en eski ilçelerindendir. Kadıköy yerleşimi ilk kurulduğu dönemlerde, günümüzdeki kadar geniş sınırlar içerisinde değil, Moda Burnu ve bugünkü Rıhtım dediğimiz Haydarpaşa Koyu arasında kalan bölgelerde yer almaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Kadıköy'ün İstanbul içerisindeki konumu.

3.1.1 Kuruluş dönemi ve Kalkedonya

Bölgenin kuruluş tarihi olarak M.Ö. 675 yılı olarak kabul edilmektedir. Ancak Kadıköy'ü M.Ö. 1000 yılları civarında Fikirtepe'de Fenikeliler tarından kurulan Karhadon isimli bir ticaret kolonisinin oluşturduğu düşünülmektedir. Fikirtepe bölgesinin yanı sıra Moda Burnu ile Yoğurtçu Parkı arasında, Bakır Ülkesi olarak bilinen Khalkedon, diğer bir yerleşme olarak karşımıza çıkmaktadır (Eyice, 2007). Daha sonraları ise bu yerleşimler, İonya'dan gelen Akarlar tarafından işgal edilmişlerdir ve zaman içerisinde genişleyerek Kalkedonya Devletini oluşturmuşlardır. Konumu itibarıyla ticaret ve savaş gibi etkileşim gücü yüksek birçok faaliyetin sık sık gerçekleştiği Khalkedonya farklı kültüre sahip birçok büyük imparatorluğun yönetimi altına girmiştir (Karakaya, 2018)

3.1.2 Osmanlı dönemi ve çok katmanlı Kadıköy'ün oluşumu

Kadıköy'ün Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesi altına girmesi İstanbul'un fethinden yüzyıl öncesine dayanmaktadır. İstanbul alınınca Fatih Sultan Mehmet, bölgeyi ilk İstanbul kadısı olan Hızır Bey'e vermiştir ve Kadıköy ismi buradan gelmektedir (Yanıkkaya Aydemir, 2003). Daha sonra ise o dönemdeki imparatorluğun başkenti İstanbul'un merkezi sayılan Fatih ve Beyoğlu bölgelerinde olduğu gibi Kadıköy bölgesinde de farklı millet ve kültürden toplumlar bir arada yaşamıştır (Akbulut, 1994). Kadıköy bölgesi bu dönemde, sahil kısmındaki sultan köşkleri ve saraylarıyla birlikte, saray erbabının ve üst düzey yöneticilerinin yer seçtiği daha çok ikincil konut[5] yerleşimi olmuştur (Özkan, Alp, & Tanrıverdi, 2015) (Şekil 3.2). Bu sebeple, o dönemki İstanbul'daki konumu ve genel yerleşim karakterine göre, Kadıköy'ün sayfiye alanı ve banliyö niteliğini tanımlayan bir ritme sahip olduğu söylenebilir. Şekil 3.2'de de İstanbul'un diğer bölgelerine göre yapısal yoğunluğunun az olmasından bu durum okunabilir.

[5] İkincil konut; çoğunlukla doğal karakteri yüksek ve yapı yoğunluğu düşük olan bölgelerde, tatil ve dinlenme amaçlarıyla yer seçmiş konutlardır (Cengizoğlu & Özyılmaz, 2016).

Şekil 3.2 : 1786-1812 İstanbul Haritaları, Kadıköy (New World Cartographic, 2020)

16. yüzyıl başlarında Osmanağa Camii'yle birlikte çevresinde kurulan Osmanağa Mahallesi, bölgedeki Türk nüfus ağırlığını arttırmıştır (Akbulut, 1994). Ancak Kadıköy'ün çoklu etnik kimliği 18. yüzyıl'da Ermeniler 'in, 19.yy'ın ikinci yarısında Moda'ya varlıklı gayrimüslim ve Levantenler'in, Yeldeğirmeni çevresine Museviler'in, Hasanpaşa'ya ise Romanya ve Bulgar göçmenlerin yerleşmesiyle daha kozmopolit bir hal almıştır (Kütükçü, 2018). Bölgenin sabit olan toplumsal yapısının çeşitlenmesi, sosyo-mekânsal ritim üzerinde de kendini göstermiştir ve her gelen grup, günlük ritüellerini gerçekleştirebileceği yapıları beraberinde getirmiştir. Yapılarla birlikte ise ritüellerinin gerçekleştiği tören ve dönemlerin de birlikte geldiği söylenebilir.

Tanzimat dönemine geldiğimizde ise batılılaşma olarak bildiğimiz, Beyoğlu ve Boğaziçi'nde görülen etkiler, Kadıköy'de de görülmeye başlanmıştır. Bu batılılaşma etkisi ve 1860 yılında meydana gelen büyük yangınla birlikte bölgedeki modernleşme sürecini hızlandırmıştır. Bahsedilen modernleşme süreci sadece bölgenin fiziksel yapısıyla sınırlı kalmamıştır. *"Yeni yapılaşma başladı, modernleşme sokakların görünümünü değiştirmekle kalmadı, halkın adetlerine de yenilik getirdi."* (Yanıkkaya Aydemir, 2003, s. 5) yorumu modernleşme sürecinin etkisini gösterir niteliktedir. Kadıköy'ün değişimi üzerinde büyük bir etkiye sahip olan diğer bir yangın ise 1877

yılında gerçekleşmiştir. Bahsedilen bu yangınlarda Kadıköy'ün büyük kısmı zarar görmüştür; dönem için yüksek sayıda diyebileceğimiz, ilkinde 300 kadar ev, ikincisinde ise 200 kadar ev yanmıştır (Piran, 2017). Bölgenin mekânsal yapısı üzerinde büyük değişikliklere sebep olan bu afetlerle birlikte, yavaş yavaş değişen sosyo-mekânsal yapı ani bir kırılma noktası yaşamıştır. Mekânsal yapının afet sonrası yeniden inşasına benzer şekilde toplumsal yapıda da aynı etkiler görülmüştür. Bu etkilerin toplumsal yapı ile birlikte ritimde de ani değişikliklere neden olabileceği söylenebilir.

İstanbul, başkent olması ve önemli ticaret yollarının üzerinde bulunmasından dolayı Osmanlı döneminde tüm İmparatorluğun ticaret merkezidir. 19. yüzyıl'ın ikinci yarısından sonra gelişme gösteren Osmanlı ticaretinin, doğusundaki ve batısındaki birçok kentle ilişkisi artmıştır. Bu ilişkiler deniz yoluyla, kısmen de demiryolu sayesinde karadan sağlanmaktadır. Bu durum İstanbul'un doğu kentleri ile bağlantı yolu üzerinde kalan Kadıköy'e ekonomik ve buna bağlı olarak sosyal hareketlenme getirmiştir (Yanıkkaya Aydemir, 2003). Bu hareketlenme kültürler arası etkileşimleri arttırmış ve sonucunda bölgede, farklı kültürlere ait -okullar dini merkezler gibi- mekânların sayısı da artmaya başlamıştır. İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan farklı birçok millet için bu gelişmeler etkili olmuştur. Kadıköy'e vapur hatlarıyla erişimin de kolaylaşmasıyla birlikte 19. yüzyılın sonuna doğru İngilizler, Fransızlar, İtalyanların Kadıköy bölgesinde yer seçmeye başladığı görülmektedir (Gülersoy, 1988). 19. yüzyılın sonlarına doğru, şehir içi vapur işletmeleri ve Haydarpaşa-İzmit demiryolu, Kadıköy bölgesinin kentleşmesini etkileyen iki temel olgu olarak görülmektedir. (Murat, 2007). Özetle ulaşım ve erişimin, teknoloji sayesinde gelişmesiyle birlikte bölgenin yakın çevresiyle güçlü bir biçimde bütünleşmesi, bölge için diğer bir kırılma noktası yaratmıştır.

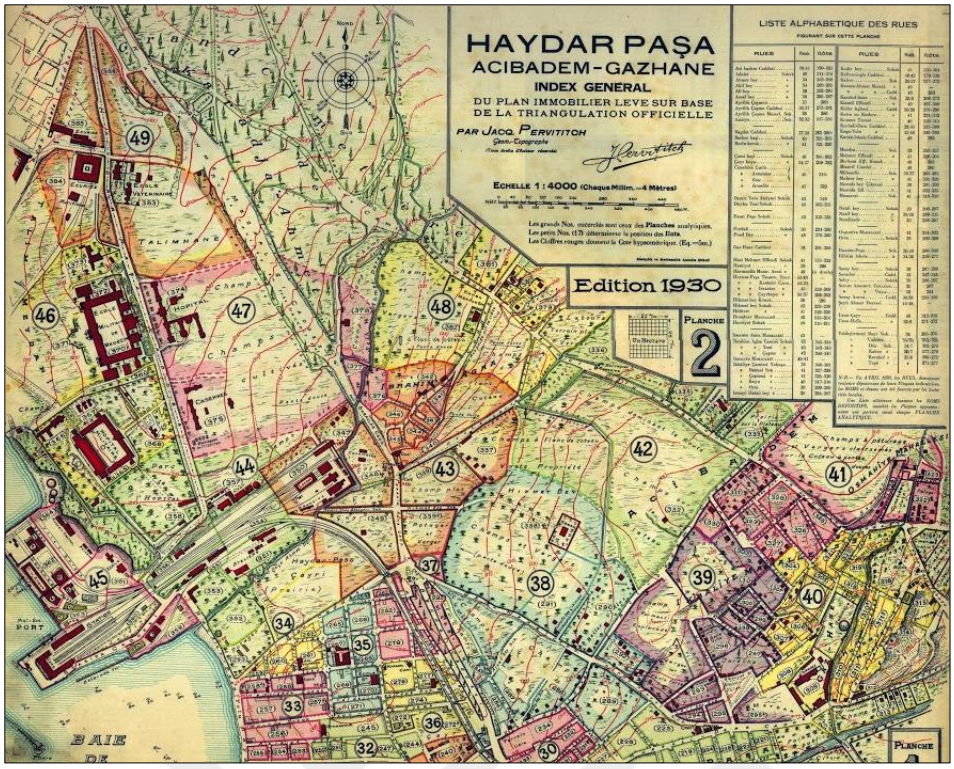
3.1.3 Cumhuriyet dönemi ve değişen ritimler

Cumhuriyete kadar Kadıköy'ün geçmişine bakacak olursak eğer, özetle farklı birçok millet ve kültüre ev sahipliği yapan, küresel (işgaller ve ticaret) ve yerel (yangınlar) birçok etkiyle şekillenmiş bir kozmopolit yerleşim deseni ortaya çıkaran bir süreç görülür. Bununla birlikte bu süreçte, bu yerleşim deseninin; Tarihi Yarımada ve Beyoğlu-Galata bölgelerinin yanı sıra daha düşük yapı yoğunluğunda olduğu da Kadıköy için diğer bir dikkat çeken özelliktir. Bu durum 20. yüzyıl'ın başında, Birinci

Dünya Savaşı ve Cumhuriyetin ilanıyla birlikte değişiklik göstermiştir. Başkentin artık İstanbul olmaması ve beraberinde elçiliklerin de Ankara'ya taşınmasıyla ilk olarak bölgede bulunan gayrimüslim halk (Rum, Ermeni ve Müsaviler) Kadıköy'ü terk etmiştir. Cumhuriyet döneminde imar düzenlemeleri ve düzenli yapılaşmalar sayesinde Kadıköy, İstanbul kentinin en düzgün gelişim gösteren bölgelerinden biri olmuştur (Bozkurt & Özgür, 2019). 1930 Pervitich Haritaları'ndan okunabileceği üzere Moda ve Yeldeğirmeni arası bölge doluluğa ulaştığı ve yerleşim dokusunun Gazhane bölgesine doğru genişlediği görülmektedir (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017) (Şekil 3.3 ve Şekil 3.4).

Şekil 3.3 : 1930 Pervitich Haritaları, Moda Burnu ve Haydarpaşa Koyu bölgeleri (Pervititch, 1930)

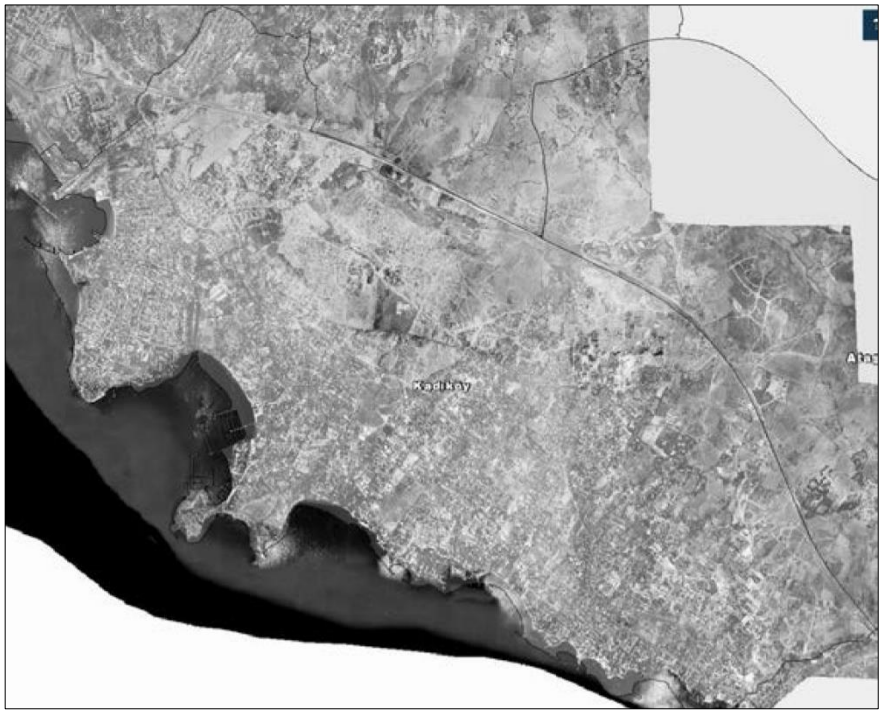
Şekil 3.4 : 1930 Pervitich Haritaları, Acıbadem ve Gazhane bölgeleri (Pervititch, 1930)

Kara ulaşım modlarının, özellikle tramvayın 1943'de bölgede hizmete geçmesiyle Kadıköy bölgesi, Haydarpaşa–Kadıköy ve Kadıköy–Bostancı arasında genişleme göstermiştir (Şentürk & Gülersoy, 2019) (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 : 1946 Kadıköy Merkez ve Göztepe arası hava fotoğrafı (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017)

1950li yıllara gelindiğinde ise tüm Türkiye'yle birlikte İstanbul'u da etkileyen hızlı kentleşme süreci ve buna bağlı olarak gecekondulaşmanın artması, Kadıköy bölgesinde de etkisini göstermeye başlamıştır. Genelde İstanbul için Avrupa yakası özelinde bahsedilen ve Menderes operasyonları olarak adlandırılan Adnan Menderes dönemi İstanbul imar hareketleri, Kadıköy bölgesinde de etkisini göstermiştir (Murat, 2007). Bu hareketler bölgede meydana gelen gecekondulaşmayı çözme sürecinde etkili olmuş ve ilçenin yapısını değiştirecek şekilde etkilemiştir. Bu süre içerisinde yerleşim dokusu Eski Ankara yolu ve sahil hattı boyunca Maltepe'ye doğru genişleme göstermiştir. 1955 yılında 6-7 Eylül Olaylarıyla birlikte bölgedeki yabancı azınlık nüfusu iyice azalmış ve tarih boyunca var olan çoklu etnik kimliği yok olmaya başlamıştır (Murat, 2007). Değişen sosyo-kültürel durumla birlikte 1965 yılında çıkarılan 634 Sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ve imar mevzuatının değişmesiyle birlikte Osmanlı döneminden beri varlığını koruyan köşk ve bahçeli yapılardan oluşan mimari dil ve kent düzeni büyük değişiklikler göstermeye başlamıştır (Ekenyazıcı Güney & Tulum, 2018). Apartmanlaşma sürecinin başlangıcı olarak görebileceğimiz bu kırılma noktası geniş parsellere sahip köşk ve konak arsalarının bölünebilme imkânı olarak görülmüştür ve kent dokusu değişmeye başlamıştır. Yayılmaya başlamış olan yerleşim, bu yeni dokunun izleriyle de yeni kentsel doku kentte kendini göstermiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 : 1966 Kadıköy hava fotoğrafı (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017)

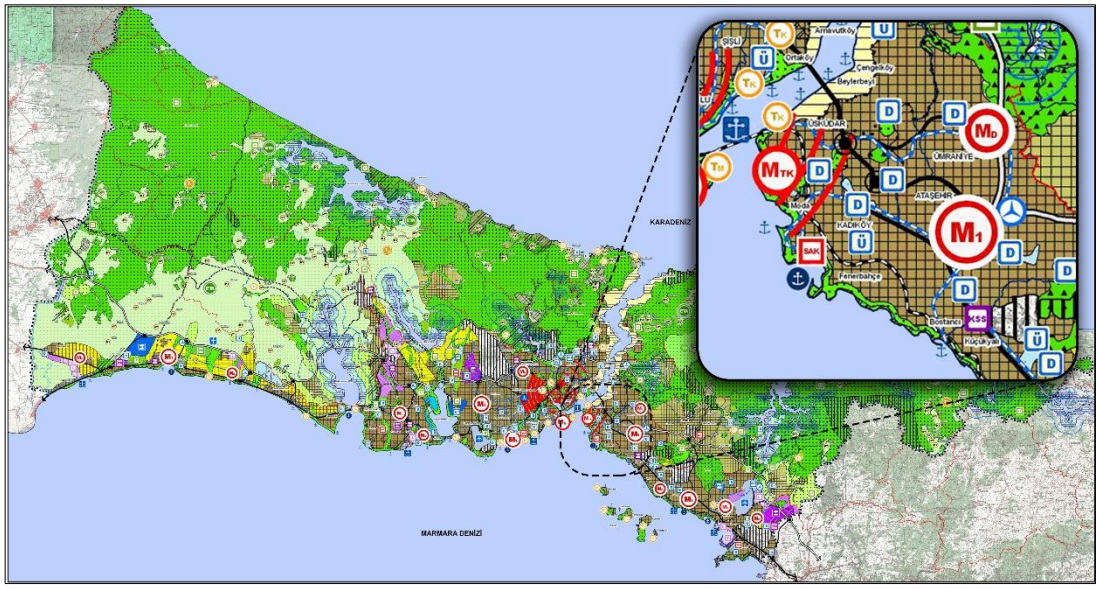
1973 yılında Boğaz Köprüsü'nün (günümüz 15 Temmuz Şehitler Köprüsü) açılmasıyla birlikte ise Avrupa yakasından Kadıköy'e erişimin kolaylaşması bölgenin tüm İstanbul için konut bölgesi olarak tercih edilmesinin önünü açmış ve kat mülkiyetiyle bozulan ayrık nizam, bahçeli konut dokusu tam anlamıyla yok olmaya başlamıştır (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016). Siteler ve kooperatiflerle birlikte değişen yerleşim dokusu, konut kullanımlarının yanı sıra banliyöleşme diyebileceğimiz ticaret, rekreasyon ve sosyo-kültürel alanlar ortaya çıkartmıştır. Merkez alan oluşumları diyebileceğimiz bu kullanımlarla birlikte Haydarpaşa Koyu dediğimiz, günümüz Kadıköy rıhtım ve çarşı bölgesindeki kamusal odak yayılmaya başlamıştır.

3.1.4 2000 sonrası Merkez Kadıköy[6]

1999 Gölcük (Kocaeli) depremi dolaylı da olsa Kadıköy bölgesinde de etkili olmuştur. Deprem sonrası, meydana gelen afetin etkisiyle ortaya çıkan 'afet riskli alanların dönüşümü' olgusu, daha sonraları yerini kentsel mekânı hızla değiştirme gücüne sahip olan bir olguya bırakmıştır. Meydana gelen bu afete benzer durumların tekrar yaşanması halinde ortaya çıkabilecek hasarların minimuma indirilme düşüncesi, rant odaklı kentsel mekân üretilmesi sürecine geçiş için kullanılmıştır. Bahsedilen birçok yasa ve politik müdahalelerle özgün yerleşim dokusu büyük hasar gören Kadıköy bölgesi, rant odaklı yaklaşımlarla birlikte kimliğini tamamen kaybetme tehlikesi sürecine girmiştir.

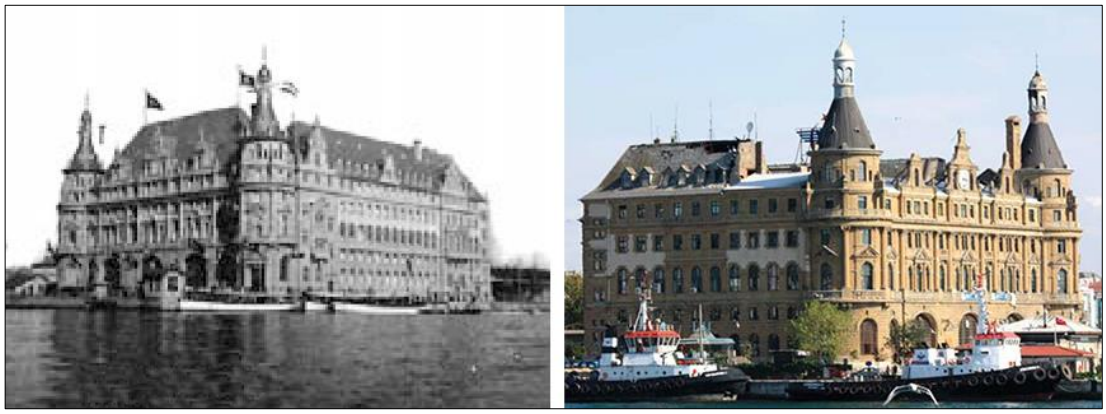
2000 yılı sonrası Kadıköy bölgesini şekillendiren süreçlerin, sadece yerel değil aynı zamanda kentsel etkilerinin olduğu görülmektedir. 2009 yılında 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı raporunda Kadıköy; Ticaret, Turizm, Kültür ve Konut Alanı olarak tanımlanmış ve İstanbul'un geleneksel merkezinin bir parçası olarak ele alınmıştır (1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, 2009) (Şekil 3.7). Mevcut dokuya uyumlu kültür odaklı turizm alanı olarak gelişim göstermesine karar verilmesi, Kadıköy'ün özgün yapısının korunması üzerine yerel idarenin bu konuda kaygılarının olduğunu göstermektedir.

[6] 'Merkez Kadıköy' başlığı, Kadıköy Belediyesi'nin 2017 yılında Mekânsal Stratejik Plan Mevcut Durum Raporu kapsamın Kadıköy'ün mevcut durumunu anlatmak üzeri kullanılmış rapor başlığından alınmıştır.

Şekil 3.7 : 2009 yılı 1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı (1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, 2009)

Kadıköy bölgesi için dönüm noktalarından biri olarak sayılabilecek diğer bir öge ise Haydarpaşa Tren Garı'dır. Alman mühendisler tarafından yapılan, oluşum ve değişim süreçlerinde farklı etkilere sahip tren garı, tasarım ve inşa süreci sırasında Kadıköy'ün kozmopolit yapısına bir katman olarak dahil olmuş ve çevresini şekillendirmiştir. Zaman içerisinde İstanbul'un simgesel yapılarından biri haline gelen Haydarpaşa Tren Garı (Şekil 3.8), 2010 yılında restorasyon sırasında çatısında meydana gelen büyük bir yangınla birlikte kullanılmaz hale gelmiştir ve bu sebeple yeni restorasyon çalışmalarına girişilmiştir (Kösebay Erkan, 2013). Bu süreç, garın oluşum sürecine benzer şekilde çevresini etkilemiş ve bir zamanlar İstanbul'un giriş kapısı olarak nitelendirilen garın bu niteliği mevcut durumda etkisiz kalmıştır. Zamanında İstanbul için ilk eşik olarak görülebilecek Kadıköy bölgesi, garın etkisiz kalmasıyla bu özelliğini kaybetmiştir.

Şekil 3.8 : Geçmişten Günümüze Haydarpaşa Tren İstasyonu (Kösebay Erkan, 2013)

2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanunla birlikte tüm metropoliten alanda olduğu gibi Kadıköy bölgesinde de büyük ölçekli konut projeleri görülmeye başlamıştır. Özellikle 2014 yılında yıkımlarına başlanan Fikirtepe Mahallesi ve çevresindeki dönüşüm projelerinin bu konuda büyük etkisi olmuştur (Bülbül Akın & Türkün, 2019; Sarı Haksever & Çınar Çıtak, 2018). Bunun yanı sıra Bağdat Caddesi ve çevresinde, radikal şekilde değişiklik görülmemiş olsa dahi, bu yasayla birlikte caddenin yakın çevresinde meydana gelen değişimlerle zaman içerisinde caddenin sosyo mekânsal yapısında büyük değişiklikler görülmüştür (Lotfata & Ataöv, 2019; Ekenyazıcı Güney & Tulum, 2018). Bu süreçte özgün nitelikteki yerleşim dokusu, tüm kentte benzer şekilde ortaya çıkan konut doku modeline dönüşmeye başlamıştır. 2012 yılında Kadıköy-Tavşantepe Metro Hattı ve 2013 yılında Marmaray Tren Hattı'nın faaliyete geçmesi gibi süreçler karşımıza çıkmaktadır. Kadıköy için erişilebilirliği arttıran bu projeler ilçenin kentle etkileşimini de artırmıştır. Bu etkileşim Kadıköy rıhtım ve çarşı bölgesinin kentsel ölçekte merkezi ticaret bölgesi olma yolundaki süreci hızlandırmış ve Kadıköy'ün kimliğini değiştirmeye başlamıştır. Alanın kentsel anlamda en yoğun kullanılan Yeldeğirmeni-Moda Burnu ve arasında kalan Kadıköy Çarşı bölgesi zamanla İstanbul'un genç nüfusunun yanı sıra üst sınıf profesyoneller ve birçok farklı türde sanatçılar için yer seçim alanı olmuştur. Bu bölge, Cihangir ve Nişantaşı gibi geçmişte üst sınıfın toplumsal kesimin tercih ettiği bölgelere alternatif yaşam alanı olmaya başlamıştır. Özellikle Yeldeğirmeni bölgesi bu sürece en fazla maruz kalan alan olmuştur. Fiziksel yapısıyla birlikte sosyal ve ekonomik yapısı değişen alan bu soylulaştırma süresi boyunca kültür endüstrisi için fırsat bölgesi olarak düşünülmüştür. ÇEKÜL'ün yaptığı çalışmalarla birlikte Kadıköy Yeldeğirmeni bölgesi yeni sanat merkezi olarak düşünülmüştür ve bu alan için Mural İstanbul-Yeldeğirmeni Duvar Sanatı Festivali, Sokak şenlikleri ve kültür merkezleri gibi birçok proje planlanmıştır (Arısoy & Paker, 2019)

Kadıköy ilçesi için kentsel ölçekte büyük etkiye sahip değişimlerden bir tanesi ise yakın çevresinde gerçekleşen Maltepe sahil alanı dolgu projesidir. Bu alan açık ve yeşil aslanlar olarak planlanmış ve 2014 senesinde tamamlanmıştır (Şekil 3.9). Dinlenme alanları ve fonksiyonlarıyla planlanan bu alan aynı zamanda miting ve festival alanı gibi büyük kamusal nitelikte açık alanlar olarak düşünülmüştür. Miting alanı gibi siyasi bir fonksiyonun getirdiği ulusal etki sadece Maltepe ve Kadıköy

ilçeleriyle sınırlı kalmamaktadır. Kadıköy'ün geçmişinde var olmayan böyle bir kentsel kimlik olgusu, tasarlanan alanın Kadıköy ilçesi üzerinde büyük etkileri olacağını düşündürtmektedir.

Şekil 3.9 : Maltepe İlçesi dolgu alanı öncesi ve sonrası hava fotoğrafı

Günümüze kadar Kadıköy bölgesinin oluşum sürecini özetlemek gerekirse bölge, kurulduğu andan itibaren farklı toplumların etkisi altında sürekli olarak değişim göstermiştir. Konumu itibarıyla etkileşimlere açık olmasına rağmen özgün nitelik ve kimliğe sahip bir yerleşim yeri olarak varlığını sürdürmüştür. Doğal ve insan eliyle meydana gelen birçok durum neticesinde çevresine etki etme gücüne sahip bir yeri olmuştur. Kadıköy bölgesi günümüzde de küresel ölçekte etkiye sahip İstanbul şehrinin en önemli yerleşimlerinden biri durumundadır.

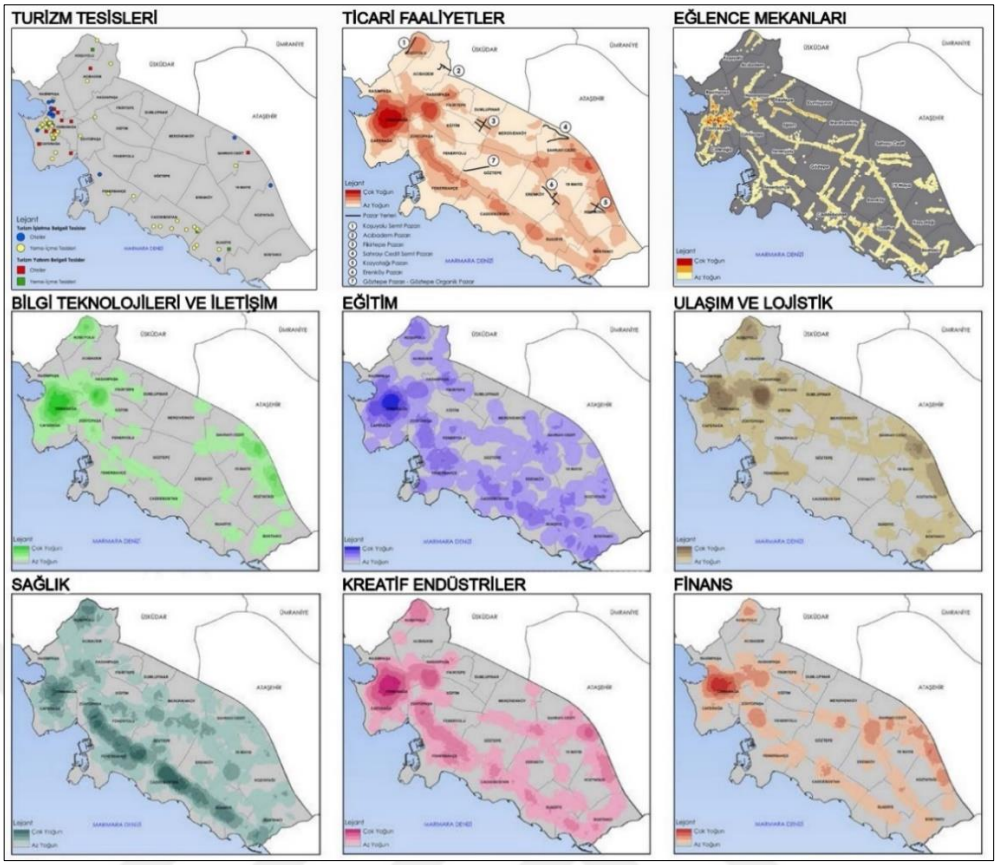
Çalışma kapsamında, Kadıköy bölgesinin yukarıda bahsedildiği üzere hem çok sayıda kırılma noktasına sahip olması hem de buna rağmen özgün karakterini koruyabilmesi konusu dikkat çekmektedir. Yerel, kentsel ve küresel birçok konuda, ele alındığında değişiklik gösterebilecek konuların ritimanliz perspektifinden incelenmesinin, bu dikkat çeken dilemmanın anlaşılmasında fayda göstereceği düşünülmektedir.

3.2 Kadıköy'ün Kentsel Ritimanaliz Unsurları

Bu bölümde Kadıköy bölgesinin, günümüzdeki yerleşim dokusu ve günlük rutinlerden oluşan ritimlerinin nasıl ortaya çıktığı incelenmektedir. Bu anlamda son yıllarda meydana gelen süreçleri ve bu süreçler sonucu ortaya çıkan Kadıköy'ü anlamak büyük önem taşımaktadır. Yerel ve kentsel dinamiklerin neler olduğuna bakmak ve bu dinamiklerden, Kadıköy'ün kimlik ögesi sayılabilecek olanlarının etkisini ortaya koymak bölümün temel amaçlarıdır.

2017 yılında Kadıköy Belediyesi tarafından hazırlanan Mekânsal Stratejik Plan Mevcut Durum Raporu; Merkez Kadıköy adlı çalışma Kadıköy ilçesinin günümüz mevcut durumunu en kapsamlı şekilde ele alan çalışmalardan bir tanesidir (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017). Rapordaki analizler sonucunda ortaya çıkan kamusal odakların Kadıköy ilçesini temsil eden başlıca kentsel alanlar olduğu söylenebilir (Şekil 3.10). Bu bağlamda Kadıköy'ün mevcut durumundaki kentsel ritimanaliz unsurları sayılabilecek alanları değerlendirirken bu alanları, keskin sınırları olmamakla birlikte başlıklara ayırmak önem taşımaktadır.

Kadıköy'ün özgün kimliğini oluşturan alanların başında kamusal fonksiyonların yoğunlukta olduğu kıyı alanları ve yakın çevresi gelmektedir. İstanbul'un kendi içinde kıyaslandığında diğer alanlarına göre aktif kıyı kullanımı, Kadıköy kıyı alanlarının ritimanliz unsuru olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Diğer bir alan ise ilk oluşumundan günümüze kadar çeşitli fonksiyonları bünyesinde barındıran ve gerek kentsel gerekse bölgesel ölçekte çekim alanı olan Kadıköy merkez bölgesidir. Toplumsal ve mekânsal boyutlardaki çeşitliliklerden dolayı poliritmik bir yapıya sahip diyebileceğimiz bu bölge hem Kadıköy'ün kendi iç dinamiklerinden hem de İstanbul'un kentsel ölçekte etkili olan diğer dinamiklerinden etkilenmektedir. Kadıköy merkez bölgesi, Kadıköy ve diğer kentsel alanların ilişkisinden ortaya çıkan potansiyel yeni ritimlerin de ortaya çıkabildiği bir bölgedir. Merkezin yanı sıra zaman içerisinde yayılan Kadıköy'ün kamusal iskeletini oluşturan diğer bir bölge ise Bağdat Caddesi ve çevresidir. Cadde son dönemde, Kadıköy ilçesinin yanı sıra tüm İstanbul için dinlenme amacıyla yoğun kullanılan kentsel bir bölge olmuştur ve yapısında hem fiziksel hem de sosyo-ekonomik anlamda değişimler meydana gelmiştir. Bu bölümde son olarak ise Bağdat caddesi ve E-5 yolu ile arasında kalan bölgede konumlanan konut alanları, özgün niteliklerinden ve yerleşim düzeninden dolayı yer almaktadır.

Şekil 3.10 : Kadıköy ilçesi kamusal kullanım odakları (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017)

3.2.1 Kadıköy kıyı bölgeleri

Denize kıyısı bulunması ve bu kıyı bölgelerinin çoğunlukla kamusal ve açık alanlar etrafında gelişmesi Kadıköy'ün değişmeyen kimlik ögelerinden biridir. İstanbul'un Avrupa yakasında kalan kent merkezi niteliğindeki kıyı bölgelerinin, daha çok yapısal ve yarı kamusal fonksiyonlarda olması Kadıköy sahil hattının önemini ve kullanım yoğunluğunu arttırmaktadır. Moda, Feneryolu ve Caddebostan gibi sahil kısımlarının birbirinden farklı nitelikte kamusal odaklar oluşturması da kullanım türü için alternatifler sunması ritim çeşitliliğini arttırmaktadır (Şekil 3.11 ve Şekil 3.12). Bu alanlar çoğunlukla kıyının doğal karakteristiğini değiştirmiş şekilde dolgu alanlarıdır. Ancak kentsel yapılaşma baskılarından daha az zarar görmesi için kamusal kullanımın temel nitelik olacak şekilde hizmet sunması, önemli bir kaygı belirtisi ve kimlik olgusu olarak görülebilir. Özellikle bu alanların tüm İstanbul'da meydana gelen ulaşım ve mimari amaçlarla yapılan kıyı kullanım ve kıyı dolgu projelerine karşın sürdürülebilir kıyı alanı kullanımını sağlayan rekreasyon ve turizm alanlarının oluşturulması (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014) yukarıda bahsedilen değişmeyen kentsel dinamiklerden biri olarak sayılma sebebidir.

Şekil 3.11 : Fenerbahçe Parkı ve Kalamış'a Marina (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

Şekil 3.12 : Haydarpaşa Koyu ve Yarımadası (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

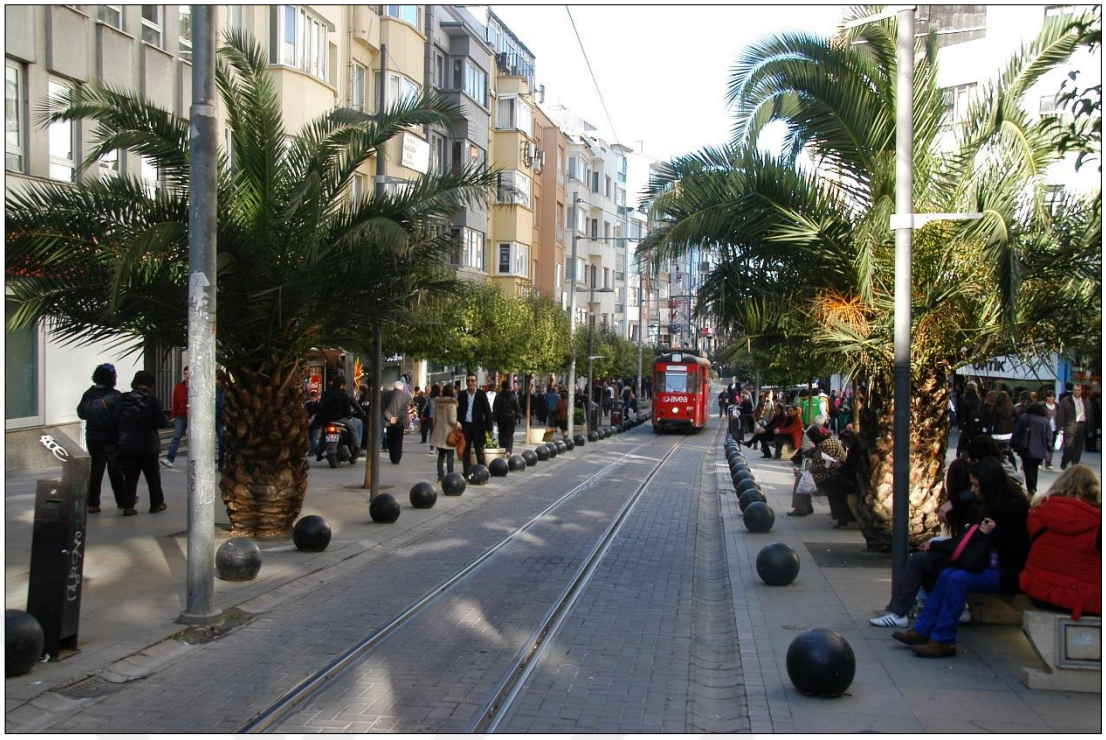
3.2.2 Kadıköy merkez

Kadıköy'ün kentsel anlamda değerini ortaya koyan ve bu sebeple toplumsal ritmini oluşturan diğer bir unsur ise tüm İstanbul kenti için eğlence ve ticaret merkezi olarak karşımıza çıkan Kadıköy Çarşı ve Moda bölgesidir. Bu bölge son yıllarda birçok farklı plan ve projeyle birlikte değişiklik göstermiş olsa dahi Cumhuriyet döneminden günümüze kadar planlı gelişim göstermiş ve düzgün ızgara sisteme sahip dokusu korunabilmiştir (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015). Bu alandaki, tarihsel süreçte bahsedilen çok etnikli yapı ticaret dokusunda da kendini göstermiştir. 2004-2009 yılları arasında Kadıköy Çarşı bölgesinde yapılan yayalaştırma çalışması da alanın kentsel ölçekte ekonomik canlandırılmasını, hem yerel hem küresel ölçekte turistler için çekim noktası olmasıyla sağlamıştır. Yayalaştırma projesiyle birlikte alan cazibe noktası haline gelmiş ancak ticari fonksiyonlar bu canlandırmayla birlikte değişiklik göstermeye başlamıştır. Alanın oluşmasını sağlayan ve özgün kimliğinin bir parçası olan küçük ve yerel işletmeler yayalaştırma sonrası ortaya çıkan duruma ayak uyduramamıştır. Değişen kullanıcı profili ve kira değerleri neticesinde alanı terk etmek zorunda kalmıştır (Özdemir & Selçuk, 2017). Bölgenin ritmini oluşturan temel unsurların bölge de barınamama problemi sadece küçük esnaf profiliyle sınırlı kalmamıştır ve sadece yayalaştırma sonrasında da ortaya çıkmamıştır. Buna benzer şekilde Kadıköy'ün diğer bir ritmini oluşturan kimlik ögesi diyebileceğimiz Salıpazarı da zamanında en önemli odak ve çekim noktaları arasında iken pazar alanının lokasyonunun değişmesi sebebiyle, çarşı bölgesi için bahsedilenlere benzer problemler söz konusu olmuştur (Şekil 3.13). Lokasyon değişiminin yanı sıra bu pazarın yapısında da değişimlerin olması, kullanıcısı profili ve kullanım ritüelini etkilemiştir (Öz & Eder, 2011). Periyodik şekilde etkinlik gösteren Pazar bölgesinin ritminde meydana gelen değişim, ritminin değişimini sürekli gözlemlediğimiz Kadıköy bölgesindeki periyodik süreci de etkilemiştir.

Şekil 3.13 : Kadıköy Salıpazarı eski konumu (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

Çarşı ve Moda bölgesinden meydana gelen bu denli büyük ölçekli değişimler sonucunda Yeldeğirmeni bölgesinden Moda burnuna kadar tüm alanda yayılmış ticari ve eğlence mekânlarının sayısının ve kullanım yoğunluğunun artması (Firidin Özgür, 2013; Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017) Kadıköy'ün ritminde de değişimlerin olduğunu gösteren bir durumdur. Günümüz teknolojileriyle birlikte alanın mekânsal popülaritesinin okunabilmesi ve diğer benzer kentsel mekânlarla kıyaslanabilmesi, fiziksel analizlerin yanı sıra alanın kullanımının analizleriyle ortaya konabilmektedir. Merkez bölgesinde yapılan çalışmalar Kadıköy bölgesinin artan önemini göstermektedir. Özellikle Rıhtım bölgesi ve Bahariye caddesi arasında kalan çarşı bölgesinde artış gösteren bu durum, çarşı bölgesinden uzaklaştıkça, Moda ve Yeldeğirmeni bölgelerine doğru azalsa da sonraki süreçlerde buraların bahsedilen kamusal kullanımlar için yer seçimi alanı olacağını (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019) ve çarşı bölgesindeki kentsel ritimlerin buralarda da görülmeye başlayacağını göstermektedir (Şekil 3.14 ve Şekil 3.15). Her ne kadar merkez olarak nitelendirdiğimiz bölge dahi olsa hâlâ özgün konut dokusunun bulunduğu Moda bölgesi için bu durum sorun olarak gözükmektedir. Yeldeğirmeni bölgesi için sonradan müdahaleyle sağlanmaya çalışılan sosyal sürdürülebilirlik durumu (ÇEKÜL, 2014) Moda bölgesi için de problem olacağı düşünülmektedir (Şentürk & Gülersoy, 2019).

Şekil 3.14 : Bahariye Caddesi (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

Şekil 3.15 : Altıyol ve Boğa Heykeli (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

Kadıköy'ün kentsel ölçekte ritmini oluşturan diğer bir bölgesi ise fiziksel ve sosyal yapısında meydana gelen değişikler sonrası, son dönemde popülerlik kazanan Yeldeğirmeni bölgesidir. 2000ler sonrası meydana gelen projelerden etkilenen alan kentsel cazibe noktası haline gelmiştir. Özellikle metro ve Marmaray gibi alana erişimi

kolaylaştıran büyük ölçekli projeler alanın popülerliğini de artırmıştır. Alanın kimliğini değiştiren bu süreç, soylulaştırma[7] diyebileceğimiz türde bir değişimdir (Arısoy & Paker, 2019). Ancak Kadıköy belediyesinin bu alanın özgün kimliğinin korunması ve potansiyelinin kullanılması adına yapmış olduğu çalışmalar sayesinde kaybedilmeye başlayan durum tersine dönmüştür. Belediyenin, Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ile birlikte 2011 yılında gerçekleştirdiği "Yeldeğirmeni Mahalle Yenileme Projesi", bölgede meydana gelen soylulaştırma durumu karşısında oluşabilecek problemlere karşı dirençli bir Yeldeğirmeni kurma yolunda önemli bir adım olmuştur (ÇEKÜL, 2014). Aynı zamanda belediyenin 2012 yılından sonra düzeli olarak gerçekleştirdiği "Mural İstanbul Festivali Projesi" Yeldeğirmeni'nin önemini, yerel ve ulusal ölçekten çıkarıp uluslararası nitelikli hale getirmiş ve yerel dinamikleri besleyerek kimlik unsurunu da geliştirmiştir (Toy & Görgülü, 2018) (Şekil 3.16 ve Şekil 3.17).

Şekil 3.16 : Mural İstanbul çalışmalarından örnek bir çalışma (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

[7] İslam'a (2006) göre en basit tanımıyla soylulaştırma: "*o ana kadar işçi sınıfları ve başka alt gelir gruplarının yaşadığı, şehir içindeki ve merkezindeki tarihi konutlara orta sınıfların yerleştiği ve bu konutları yenilediği bir konutsal- rehabilitasyon sürecidir."*

Şekil 3.17 : Mural İstanbul çalışmalarından örnek bir çalışması (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

3.2.3 Bağdat Caddesi ve çevresi

20. yüzyılın başından itibaren rıhtım bölgesinden kıyı boyunca doğuya doğru yayılmaya başlamış olan Kadıköy bölgesinin, merkez harici diğer alanlarında daha çok konut dokusu baskındır (Şekil 3.18). Ancak Söğütlüçeşme-Bostancı arası, Bağdat Caddesi ve çevresinde oluşan kamusal alanlar Kadıköy'ün ritmini belirleyen önemli konut dışı kentsel dinamiklerdendir. Aks boyunca var olan eğlence sektörü, kreatif sektör, eğitim ve sağlık kurumları, Kadıköy bölgesinin kentsel değerini arttırıcı niteliktedir (Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu, 2017). Geçmiş dönemde yerel ölçekte kamusal kullanımlarla oluşmuş bu aks ve çevresinin (Lotfata & Ataöv, 2019; Berkmen & Turtgut, 2019) zaman içerisindeki değişimi ve dönüşümü alanın ekonomik değeri için olumlu olarak gözükse de var olan kimlik değeri için olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu değişim ve dönüşüm sadece fiziksel çevreyle sınırlı kalmamıştır. Zaman içerisinde çıkan farklı kanun ve teknolojik imkanlarla alanın yerleşim dokusunun değişmesi -yapı yerleşim düzeni ve kat sayısı artışı- kullanıcı profilinin de değişmesine sebep olmuştur. Buna paralel olarak da değişen yerleşim dokusu ve kullanıcı profili alanın kullanım ritüellerini de

değiştirmiştir ve ritüellerden ortaya çıkan kimlik olgusu her ne kadar varlığını sürdürse de değişmiş ve özgünlüğünü yitirmeye başlamıştır (Lotfata & Ataöv, 2019).

Şekil 3.18 : Bağdat Caddesi ve Kadıköy kıyı bölgesi (Kadıköy Belediye Arşivi, 2019)

3.2.4 Kadıköy konut bölgeleri

Günlük en temel ritüellerimizi gerçekleştirdiğimiz, toplumsal ritmi oluşturan bireysel ritimlerin kendini en fazla gösterdiği alanlar, konutlardır. Kadıköy'ün konut dokusunun en baskın olduğu okunduğu yerler Göztepe, Feneryolu, Erenköy Fikirtepe ve Kozyatağı semtleridir. Bu bölgeler düzenli şehirleşme sürecinde ortaya çıkan, Kadıköy'ün özgün konut dokusuna sahip bölgeleri iken zaman içerisinde bu özgün niteliğine kaybetmeye başlamışlardır (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016; Çetin, 2018). Özellikle 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun'un getirmiş olduğu yeni yerleşim düzeni türlerinin yanı sıra Kadıköy-Tavşantepe ve Marmaray Tren Hattının erişilebilirliği arttırıcı özellikleri, alanlar üzerindeki kentsel baskıyı arttırmıştır. Konut dokusu üzerinde meydana gelen bu değişimler Fikirtepe semti üzerinde etkisini daha fazla göstermiştir. Fikirtepe'de bulunan eski yerleşim dokusunun dönüşüm süreci daha büyük ölçekli etkiler yaratmıştır. Diğer konut bölgelerindeki dönüşüm süreci, zaman içerisinde belirli yerleşim dinamikleri sabit kalacak şekilde daha uzun sürede

gerçekleşirken, Fikirtepe bölgesinde bu durum kısa sürelerde ve alanın kimliğini hiçe sayacak şekilde olmuştur (Sarı Haksever & Çınar Çıtak, 2018; Bülbül Akın & Türkün, 2019). Bu durum hem alanın özgün kimliğini yok etmiş hem de yarattığı yeni kentsel dokuyla birlikte Kadıköy bölgesine yeni bir dinamik getirmiştir (Çetin, 2018). Bölgede kendiliğinden oluşan ve zamanla çevresiyle birlikte değişen gündelik ritim, Fikirtepe bölgesindeki gibi kentsel dönüşüm süreçleriyle zarar görüp yok olmaktadır. Yerine gelen yeni düzenin ise ortaya koyduğu ritim ise çevresiyle uymadığından ortaya aritmi çıkmaktadır.

Kadıköy bölgesi İstanbul gibi kozmopolit bir yapıya sahiptir. Coğrafi konumu sebebiyle çok sayıda etkileşime açık olması, toplumsal yapısının değişikliğe uğramasını etkileyen birçok faktörü oraya çıkarmaktadır. Deniz ilişkisi ve iki kıtanın bağlantı noktasında olmasından dolayı farklı ulaşım modlarının kesişim bölgesinde yer almaktadır. Bu durum Kadıköy'ün çoğu bölgesinde poliritmi yaratmakta ve yerel ve kentsel ölçekte meydana gelen herhangi bir değişiklik Kadıköy'ün ritmine de etki etmektedir. Bu etkilerin toplumsal mekânda hızlı şekilde karşılığını bulması kozmopolit yapısını daha da iç içe geçirmektedir.

Kadıköy bölgesinde farklı kimliklere sahip gruplar aynı toplumsal düzende yer seçmek zorunda kalmış ve bu grupların birbirleri üzerinde olumlu-olumsuz birçok etkileri olmuştur. Hızlı değişkenlik göstermesi ve kozmopolit yapısı Kadıköy'ü sabit bir toplumsal düzenden çıkarıp *akışkan*[8] diyebileceğimiz bir hale getirmiştir. Sosyo-mekânsal yapıda kendini gösteren bu akışkanlık durumu, bölgede sabit ritimler yerine birbirine uyumlu ancak sıklıkla değişiklik gösteren ritimler ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Kadıköy bölgesi daha önce de bahsedildiği üzere gerek küresel gerekse yerel birçok etkiyle farklı dönemlerde farklı kimliklere bürünmüştür. Ama değişiklik göstermeyen kentsel dinamikleri de Kadıköy'ün günlük yaşamını belirleyen temel dinamikler olmuş ve bahsedilen akışkanlık bu dinamikler etrafında şekillenmiştir.

[8] Toplumsal yapıda akışkanlık durumu; sabit ve istikrarlı özelliğini yitiren toplumsal düzenin değişim/ dönüşümle birlikte sürekli geçici hale gelmesi durumudur (İlhan, 2013).

4. KADIKÖY ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALARLA RİTİMANALİZ

Bu bölümde Kadıköy bölgesi üzerine seçilen ulusal ve uluslararası yayınlarda yer alan araştırmalar, tezin ikinci bölümündeki ritimanalizi konusunun kent coğrafyasının temel kavramları ile açıklandığı şekilde benzer bir kuramsal çerçeve ile ele alınmaktadır. Bu doğrultuda Kadıköy bölgesi kent araştırmaları, *"Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar"* (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) çalışması kapsamında incelenmektedir. Bu başlık altında son olarak Lefebvre'nin kente ve kentsel kavramlara diyalektik yöntem olarak yaklaşımı olan ritimanaliz perspektifi seçili çalışmalarla bütünleşik şekilde değerlendirilmektedir. Seçili çalışmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda kapsamlı bir çıktı olarak ritimanaliz değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bu bölümde temel amaç, Kadıköy üzerine ele alınan seçili çalışmaların yöntem ve yaklaşımlarının, Lefebvre'nin ritimanaliz diyalektik görüşüne göre değerlendirilmesi ve sonucunda şehircilik çalışmalarında yeni bir bakış açısı olarak ritimanalizi görüşüne katkıda bulunma biçimlerinin geliştirilmesidir.

4.1 Anahtar Kavramlarla Kadıköy Kent Araştırmaları

Kent araştırmalarının, ele aldığı konuların ve yöntemlerin çeşitliliği sebebiyle kapsamı çok geniştir. Çok disiplinli bakış açısına sahip olan bu araştırmaların ilgi alanlarının farklı boyut ve ölçeklere göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Kent araştırmaları sosyoloji, hukuk, ekonomi, ulaşım, coğrafya, mimarlık, ekoloji gibi geniş tabanlı bilimlerin alt başlığı olabileceği gibi bu alanların ortak çalışma konusu da olabilmektedir. İncelediği konunun yanı sıra konuyu ele alış biçimiyle birlikte de birbirinden ayrışabilen araştırmalar, kimi zaman niceliksel kimi zaman niteliksel kimi zamansa hem niceliksel hem de niteliksel yöntem ve bulgularla çalışmaktadır.

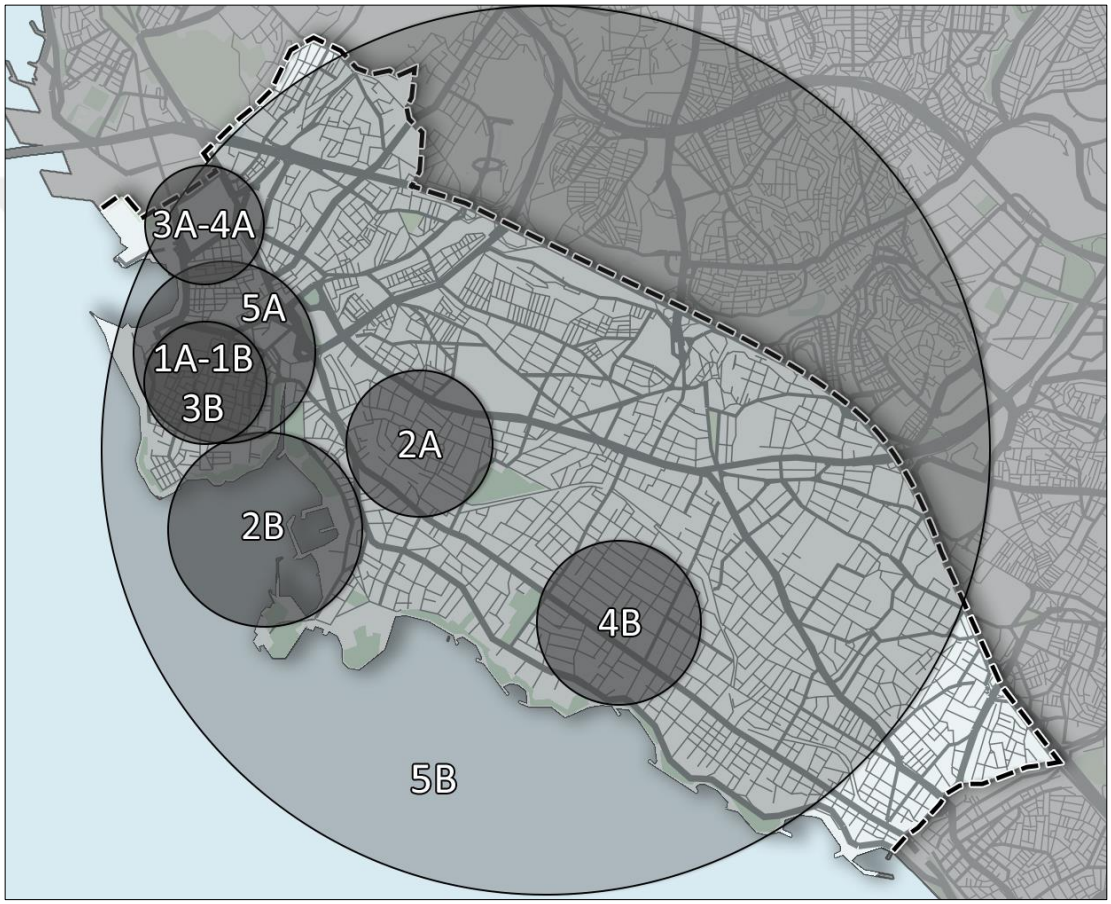
Kent araştırmalarının ayrışması, araştırmaların probleminin, amacının ve yönteminin daha iyi tanımlanabilmesi sebebiyle önem taşımaktadır. Bölümün devamında, ikinci bölümde kavramsal çerçevesi oluşturulan kent coğrafyası kapsamında kent araştırmalarının sınırlandırılmasının ve sınıflandırılmasının yapılmasıyla, Kadıköy bölgesi daha iyi tanımlanmaktadır. Bu kapsamın konulmasının vaka alanındaki birçok

kentsel problemlerin anlaşılmasında kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Kent coğrafyasında birçok farklı çalışma sınıflandırmayı araştırmaların ölçeğini, fonksiyon ilişkisini ve disiplinini dikkate alarak yapmış olsa dahi Alan Latham, Derek McCormak, Kim McNamara ve Donald McNeill'in 2009'da yapmış olduğu *"Kent Coğrafyasında Anahtar Kavramlar (Key Consepts in Urban Geography)"* çalışması en kapsamlı olanlardan biridir. Bu çalışma sınıflandırmayı daha çok şehircilik bakış açısına yakın şekilde yapmaktadır. Kadıköy bölgesinde yapılan kent araştırmalarını detaylı analiz edebilmek adına her başlık için iki adet araştırma olacak şekilde çalışma sürdürülmektedir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Kent Coğrafyasında Anahtar (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009) başlıkları ve ele alınan Kadıköy araştırmaları

1- Konum ve Hareket Çalışmaları	
A	Urban design projects and the planning process: The Kadıkoy Old Market Area Revitalization Project and the Kartal Industrial Area Regeneration Project
B	From pedestrianisation to commercial gentrification: The case of Kadıköy in Istanbul
2- Yaplı Çevre Çalışmaları	
A	Kentsel mekânın fiziksel katmanları, konut dokusunun oluşumu ve Feneryolu Mahallesi'nin "risk"li dönüşümü
B	Moda-Caddebostan (Kadıköy) arası kıyı alanındaki değişimin incelenmesi
3- Öngörü ve Deneyim Çalışmaları	
A	Kamusal alanda sanat uygulamalarına bir örnek: Mural İstanbul
B	Kentsel dokuda mekânsal yönelme üzerine bir algı-davranış çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi
4- Sosyal ve Politik Organizasyon Çalışmaları	
A	Airbnb'nin soylulaşma sürecine etkisi: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Örneği
B	Urban streets and urban social sustainability: a case study on Bagdat Street in Kadikoy, Istanbul
5- Yerleşim Yeri ve Alışkanlıklar Çalışmaları	
A	Sosyal ağ verileri ve mekân dizim analizlerinin kentsel stratejiler geliştirmede kullanımı: Kadıköy örneği
B	Web scraping and mapping urban data to support urban design decisions

Çalışmalar seçilirken ele alınan konuların ve çalışmaların yöntemlerinin şehircilik araştırmalarını kapsamada temsil gücünün yüksek olmasına dikkat edilmektedir. Bunun yanı sıra seçili çalışmaların odaklandığı vaka alanlarının, üçüncü bölümde de bahsedildiği üzere Kadıköy bölgesinin kentsel ritimanaliz unsurlarına odaklanmış alanlar olmasına hassasiyet gösterilmektedir (Şekil 4.1). Bunun yanı sıra bölümün devamında ele alınan çalışmalar, odaklandığı bölge için büyük önem taşıyan kentsel alanlara ve bu kentsel alanlardaki problemlere odaklanmaktadırlar.

Şekil 4.1 : Ele alınan çalışmaların odakları.

4.1.1 Kadıköy'de konum ve hareket çalışmaları

Merkeziyet çalışmaları başta olmak üzere, kentsel ölçekte hareket çalışmaları ve küresel&uluslararası şehircilik çalışmalarının ele alındığı konum ve hareket çalışmaları başlığı, öncelikle kentlerin kendi içindeki ve diğer kentlerle arasındaki dinamik mekânsal ilişkileri araştırmaya ve analiz etmeye izin veren kavramlarla ilgilidir. Geçmişte, daha çok kentlerin iç dinamiklerini belirlemek adına kent merkezleri ve alt merkezler arasındaki ilişkilere ve ulaşım coğrafyasına odaklanılırken son dönemlerde, artan ekonomik coğrafya çalışmalarına paralel olacak nitelikte küresel şehircilik çalışmaları yoğunlaşmaktadır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009). Bu bağlamda Kadıköy çarşı alanında yapılan, ticaret alanlarının fiziksel değişimleri ve bunun ekonomik etkilerini inceleyen birçok çalışma (Özdemir & Selçuk, 2017; Firidin Özgür, 2013; Firidin Özgür, Seçer, Göğüş, & Sayın, 2017) bu başlık kapsamındadır.

Bahsedildiği üzere, bu grupta ele alınabilecek diğer bir temel çalışma konusu ulaşım coğrafyasının ilgi alanına giren hareket çalışmaları ve mekânsal yansımalarıdır. Daha çok ulaşım yatırımlarının mekânsal doku ve fonksiyonlar üzerinde meydana getirdiği değişiklikler ve yaya hareketlerini inceleyen çalışmalar da denebilir. Kadıköy'deki erişilebilirliği ve diğer bölgelerden ulaşılabilirliğini artıran Tavşantepe metro hattı ve Marmaray Banliyö Tren hattını ele alan araştırmalar (Şen, Önden, Gököz, & Güngör Şen, 2011; Aktop Maden & Avlar, 2017), çarşı bölgesinde meydana gelen yayalaştırma projesini inceleyen araştırmalar (Özer & Kubat, 2014; Özdemir & Selçuk, 2017) ve Bağdat Caddesi üzerinde meydana gelen ulaşım yatırımlarının değişimini inceleyen araştırmalar bu konu için örnek oluşturabilecek çalışmalardır.

Bu başlık altında, kent araştırmalarında ölçek olarak en geniş kapsama sahip araştırmalar olan küresel şehirlerin tartışılması ve kıyaslanması konusu yer almaktadır. Diğer bir deyişle marka şehirler ve bu şehirlerin, uluslar ötesi öneminin ortaya konması ve tartışılması bu başlık altındaki konulardandır. Kadıköy özelinde bu çalışmaalar daha çok Kadıköy'de gerçekleştirilen ve mekânsal yansımalara sahip projeler ve festivallerin incelendiği araştırmalar olmaktadır. Bu bağlamda uzun yıllardır gerçekleştirilen ve uluslararası popülerliğe de sahip olan Mural İstanbul çalışmaları bu başlık altında değerlendirilebilir (Toy & Görgülü, 2018). Ancak tez kapsamında yöntemsel yaklaşım benimsendiğinden bu tür projeleri ele alan çalışmalardan olan Toy ve Görgülü'nün 2018 yılında gerçekleştirmiş olduğu araştırma başka bir başlık altında değerlendirilmektedir.

4.1.1.1 1-A nolu çalışma

1-A nolu çalışma olarak *"Urban design projects and the planning process: The Kadıkoy Old Market Area Revitalization Project and the Kartal Industrial Area Regeneration Project" (*Kentsel tasarım projeleri ve planlama süreci: Kadıköy Eski Çarşı Alanı Canlandırma Projesi ve Kartal Sanayi Bölgesi Yenileme Projesi) (Firidin Özgür, 2013) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.2).

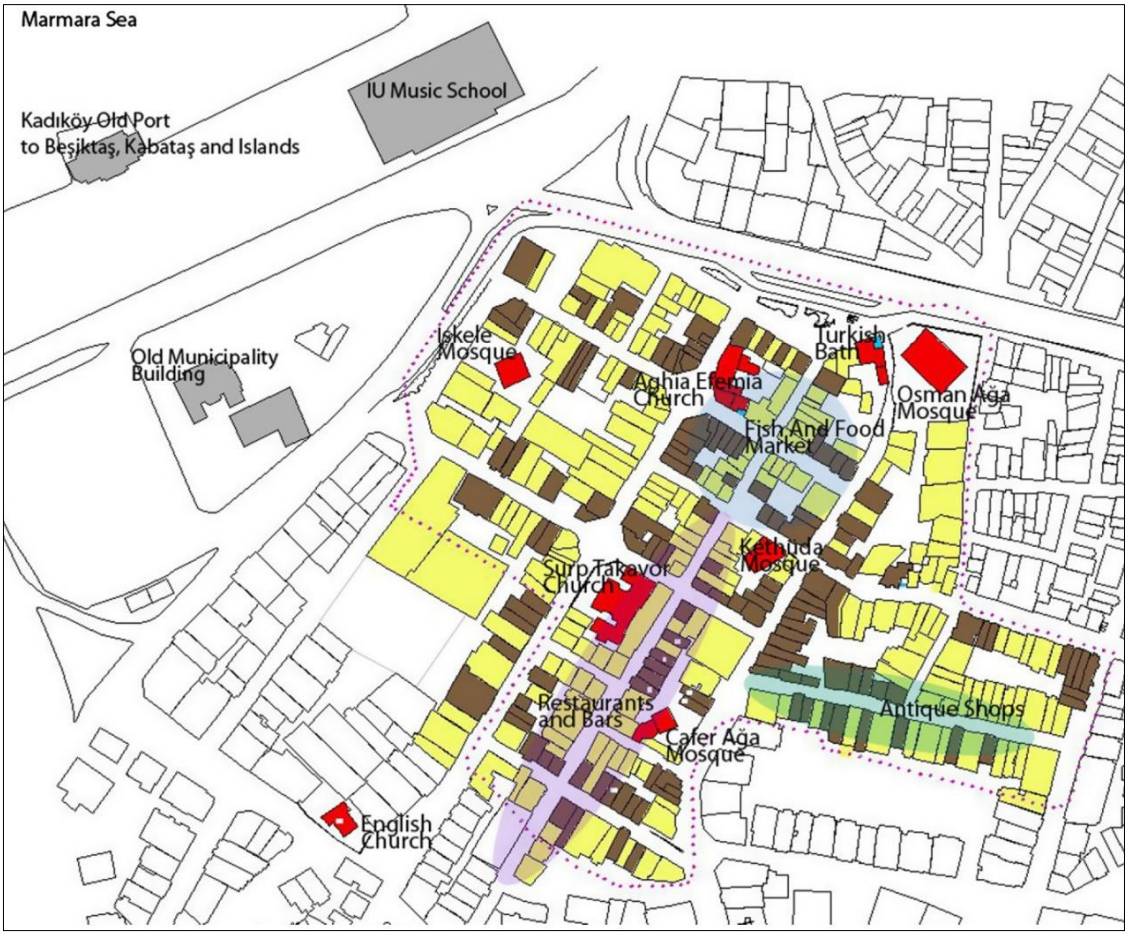
Çizelge 4.2 : 1-A nolu çalışma künyesi

Amaç:	Kentsel tasarım projelerinin kentin planlama sürecine ilişkin rolünü tartışmaktır.
Kapsam:	Planlama ve kentsel tasarım teorilerinin evrimini, literatürde yer alan tartışmalar ışığında kentsel tasarımın rolünü, seçili iki proje alanı (Kadıköy Eski Pazar Alanı Canlandırma Projesi ve Kartal Sanayi Bölgesi Yenileme Projesi) kıyasıyla ele almaktadır.
Yöntem:	Ele aldığı projelerin arkasındaki vizyonları, hedefleri ve motivasyonları; projelere katılım ve planlama süreçlerindeki aktörlerin rolünün analizi ile incelenmektedir. Her iki projeye ilişkin veriler; ilçe belediyeleri, medya raporlarından toplanmıştır ve karşılaştırılmıştır. Bunların yanı sıra Kadıköy Çarşı Alanı Dayanışma ve Kültür Derneği başkanı ile derinlemesine görüşmeler yapılmaktadır.

1-A nolu çalışma, farklı ölçekteki şehircilik uygulamalarının oluşturulmasında kullanılan çeşitli stratejiler ve yaklaşımların ortaya koyduğu kentsel tasarım fikirlerine bakmaktadır. Türkiye'deki kentsel tasarım olgusunun belirsizliğinin sebeplerini, seçili iki merkezi alandaki planlama süreçlerine bakarak anlamaya çalışmaktadır. Çalışma kentsel ölçekte etkiye sahip projeleri ele almakta ve kentsel tasarımın katılım süreçlerindeki karar verici kurumların belirlenişi araştırmaktadır. İncelediği proje süreçleri özelinde, Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi'nin katılımcı sürece dahil olabildiği ve alandaki aktörlerin projede söz sahibi olduğu; buna karşın Kartal Sanayi Bölgesi Yenileme Projesi'nde ise katılımcı sürecin gerçekleştirilememesinden kaynaklı projenin kabul ve uygulanabilirliğinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çok genel anlamda edindiği sonuç ise; katılımcı süreçle hareket eden projelerin uygunluğunun, kabul edilebilirliğinin yüksek olduğu ve bu projelerde aktörler arası dengeli bir fayda bulunduğu yönünde olmuştur.

Çalışmada Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi'nde katılımla birlikte ortaya çıkan tasarım sürecinin Kartal bölgesindeki süreçten farklı olarak mevcut ritim ve dinamiklerin kullanılmasının avantajları görülmektedir. Bu durumun analizinde Kadıköy'ün mevcut durumunun tespitine karşın Kartal bölgesinde böyle bir tespitin yapılamayışı mevcut ritimlerin de okunamamasını getirmektedir (Şekil 4.2). Bunun yanı

sıra projenin kamusal odaklı bir öngörüye sahip olmasından kaynaklı olarak pozitif tarafının olduğu dile getirilmektedir. Buna karşı olarak ise, Kartal Sanayi Bölgesi Yenileme Projesi'nde barınma alanı ve yeni bir merkez oluşturma çabasından kaynaklı yeni bir kentsel ritim ve dinamiğin dayatılması görülmektedir.

Şekil 4.2 : 1-A nolu çalışmanın tespit ettiği Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi arazi kullanım deseni (Firidin Özgür, 2013)

Çalışmaların ele alınışında projelerin oluşumlarının ve etkilerinin incelenmesi birçok farklı yöntemle yapılmaktadır. Ancak proje alanlarındaki mevcut toplumsal ritimler ele alınmamakta ve projelerin uygunluğu bu bağlamda tartışılmamaktadır. Buna rağmen katılım olgusuna bakış açısından kaynaklı olarak proje alanındaki gündelik yaşam içerisindeki aktörlerin fikirlerinin ele alınması, alanlarının ritimanalizlerinin gerçekleşmeden ritimsel etkilerden kaynaklı sonuçların elde edilmesine imkan vermiş ancak eksik kalmıştır. Planlama sürecine dahil edilmiş aktörlerin araştırmaya dahil edilmesi, alana ilişkin ritimlerin anlaşılması için araç olmaktadır. Ancak bu örneklem alanda gerçekleşen birkaç ritimden ibaret kalmaktadır. Temsili ritimlerin ele alınışının yanı sıra ritimlerin bir araya gelişinden kaynaklı durumların ele alınmayışı poliritmik yapıya

sahip merkezi bölgeler olan proje alanlarındaki aritmik ve öritmik durumların farkındalığı için zayıf kalmaktadır.

Yaşadıkları mekânlarla ilgili insanların karar alma süreçlerinden uzak tutulması, artık alan olarak adlandırılan mekânları, söz sahibi iktidar için bir boşluğa dönüştürmektedir. (Lefebvre, 2013). Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi kapsamında ele alınamayan her aktör ve ritmin yerini dayatma olarak adlandırılan ve poliritmik durum içerisinde aritmi yaratma potansiyeli yüksek yeni ritimlerin alması öngörülebilir bir durumdur. Kartal Sanayi Bölgesi Yenileme Projesi için ise, hiçbir katılımcı sürecin dikkate alınmaması, yukarıda bahsedilen aritmik ritimlerin eski ritimler içerisinde yerini alması öngörüsünün ihtimalini yükseltmektedir. Bu sebeple diyalektik bakış açısına göre çalışmanın yönteminin toplumsal boyutu okumada yetersiz kaldığı söylenebilir. Ancak öncesi ve sonrası durumu karşılaştırmasında,, alanın önceki dinamiklerinin sonrası durum için değerlendirilmesinin yapılması zaman boyutunun dikkate alındığını göstermektedir. Çalışmanın Kadıköy Tarihi Çarşı Alanı Canlandırma Projesi için yöntem olarak aktörlerin analizine paralel şekilde alanın kapsamlı ritimanalizini gerçekleştirebileceği diyalektik bir bakış açısı, tasarım süreçlerindeki yerel dinamiklerin daha iyi anlaşılmasında gerekli bir araçtır.

4.1.1.2 1-B nolu çalışma

1-B nolu çalışma olarak *"From pedestrianisation to commercial gentrification: The case of Kadıköy in Istanbul."* (Yayalaştırmadan ticari soylulaştırmaya: İstanbul, Kadıköy vaka çalışması) (Özdemir & Selçuk, 2017) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.3)

Çizelge 4.3 : 1-B nolu çalışma künyesi

Amaç:	Kadıköy'ün tarihi merkezinde bulunan çarşı bölgesinde yapılan yayalaştırma projesinin çarşının yapısında meydana getirdiği değişiklikleri ve projenin ekonomik etkileri analiz etmektir.
Kapsam:	Çalışma Kadıköy çarşı bölgesinde yapılan yayalaştırma projesinin sonrasında (2009-2014 yılları arası), çarşının fiziksel ve ekonomik yapısında meydana gelen değişimleri araştırmaktadır.
Yöntem:	Öncelikle yayalaştırma projesinin kapsadığı bölgenin, proje öncesi ve sonrası arazi kullanım durum analizi yapılmıştır. Daha sonra projeden etkilenen esnaf ve yayalara anket çalışması yapılmıştır. Son olarak ise Kadıköy Tarihi Çarşısı Kültür ve Yardımlaşma Derneği ile görüşmeler derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

1-B nolu çalışma, yayalaştırma projesiyle birlikte kalitesi artan kent merkezlerinde proje sonrasında meydana gelen fiziksel değişimlerin yerel aktörler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini okumak üzerine araştırma gerçekleştirmektedir. Vaka alanı olarak seçtiği Kadıköy çarşı alanı başta olmak üzere, düşünülen diğer benzer projeler için öngörülebilir sonuçları ortaya koymaya çalışmaktadır.

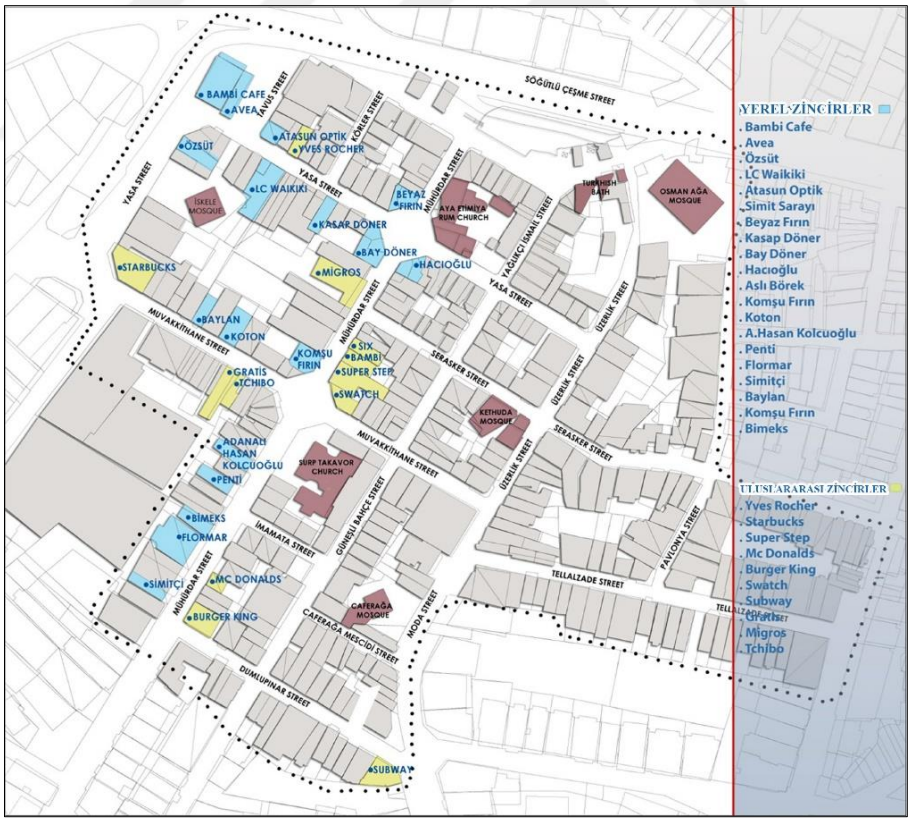
Çalışma proje sonucu oluşan son durumu projenin tamamlanmasından beş yıl sonraya okumaya çalışmaktadır. Böylelikle yayalaştırmanın meydana getirebileceği kısa ve uzun dönemli tüm etkileri elde edebilmektedir ve kapsamını genişletmektedir. Çalışma yayalaştırmanın beş başlıkta yarından bahsetmektedir. Bunlar ulaşım boyutu, sosyal boyut, çevresel boyut, ekonomik boyut ve sağlık boyutu olmaktadır. Bu sayede uygulanan projeyi değerlendirirken kentin ve kullanıcıların üzerindeki tüm etkileri görebilmeyi hedeflemektedir. Özellikle sosyal ve ekonomik boyuta odaklanan çalışma, projenin amaçları olarak da bu iki boyutun sağlıklaştırılması olduğunu savunmaktadır.

Çalışma proje öncesi ve sonrası durumlar arasındaki farkı ortaya koyabilmek adına fonksiyon ve ticari işletmelerin değişimlerini analiz etmektedir (Şekil 4.3 ve Şekil 4.4). Bu analizle birlikte hem yeni işletmelerle birlikte alanda meydana gelen ticari genişlemeyi hem de işletmelerde meydana gelen dönüşümü ve fonksiyonel değişimleri anlamayı hedeflemektedir. Bu değişimlere hem mekânsal ölçekte hem de niceliksel olarak karşılaştırmalı sayılarla bakmaktadır. Niceliksel verilerin yanı sıra yapılan derinlemesine görüşmelerle de rakamlara yansımayan sonuçlar elde edilmeye çalışılmaktadır. Ticari

soylulaştırma olarak ele aldığı mevcut aktörlerin proje sonrası korunamaması durumu projenin en değerli sonucu olmaktadır. Bu sonuca özellikle odaklandığı sosyal ve ekonomik boyutta tartışmaktadır.

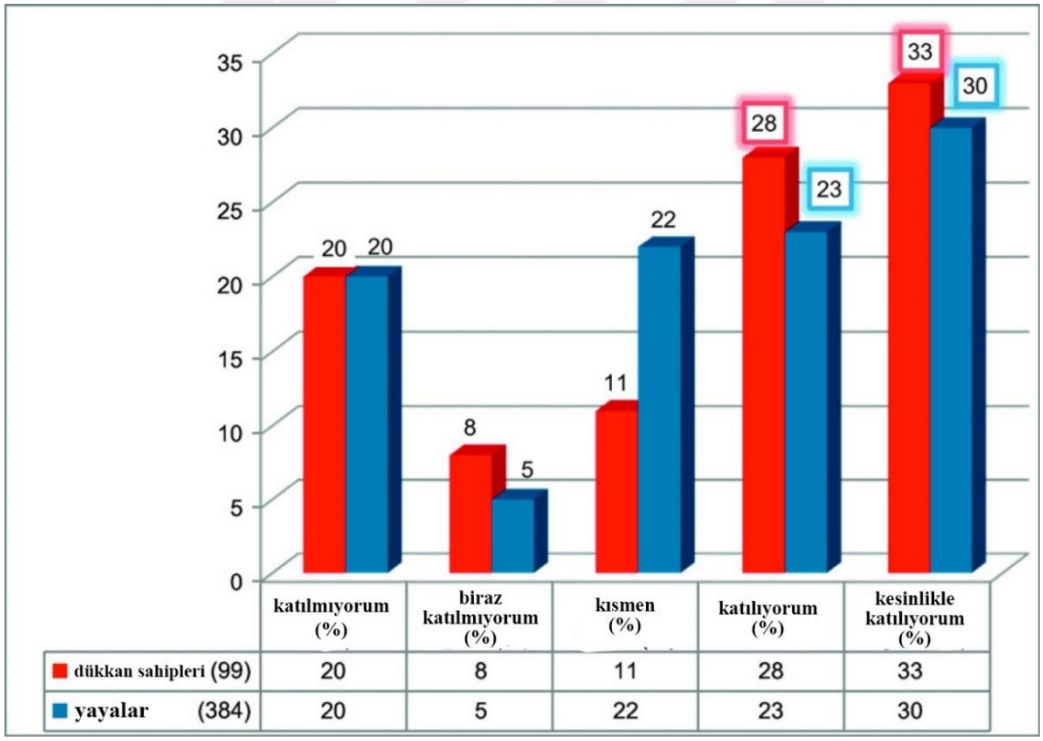
Şekil 4.3 : 1-B nolu çalışmada tespit edilen proje alanı öncesi (2004) ve sonrası (2014) arazi kullanım karşılaştırması (Özdemir & Selçuk, 2017)

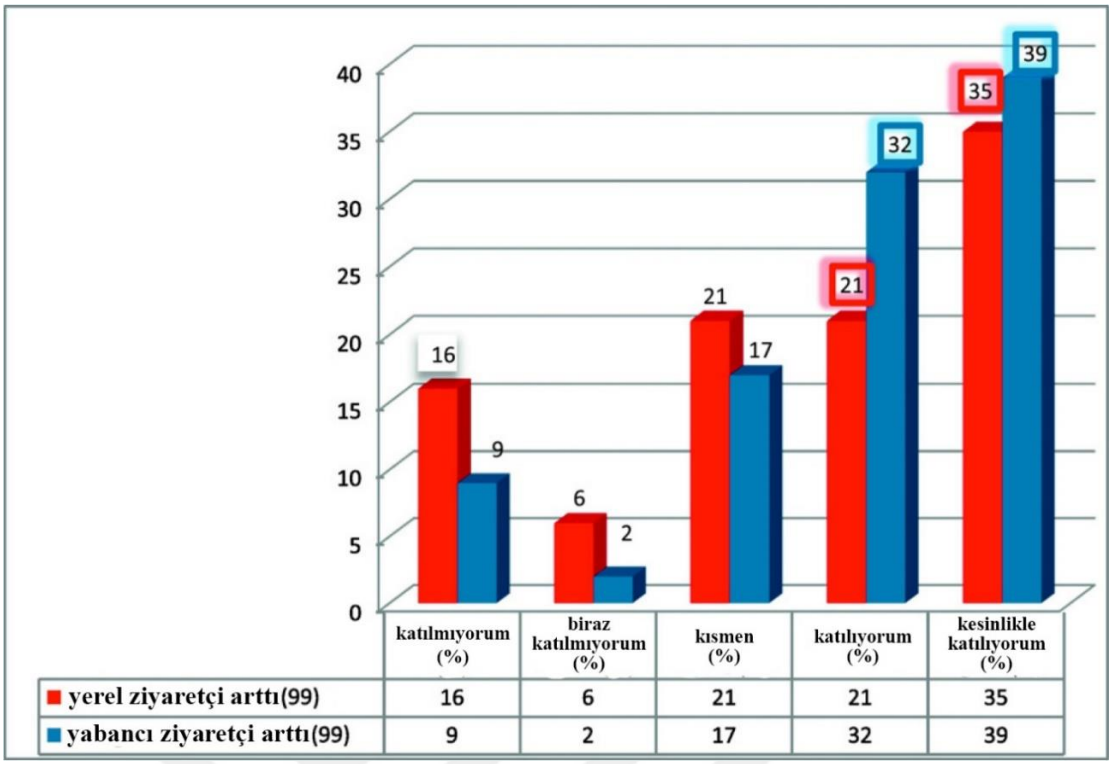
Şekil 4.4 : 1-B nolu çalışmada tespit edilen proje sonrası yerel ve yabancı mağaza zincirleri (Özdemir & Selçuk, 2017)

Kentsel ölçekte etkiye sahip Kadıköy Tarihi çarşı alanında gerçekleşen yayalaştırma projesinin toplumsal ritimdeki etkilerinin de kentsel ölçekte olması beklenir. Proje, mevcut ritimler üzerinde değişikliklere sebep olmanın yanı sıra alanda meydana getirdiği değişikliklerle de yeni ritimler yaratmaktadır. Alanda meydana gelen sağlıklaştırmalar ve ticari soylulaştırmalar sebebiyle değişen kullanıcı profili yeni ritimler meydana getirmektedir. Aynı zamanda yayalaştırma sonucunda artan ticari işletme sayısı, özellikle yeme içme mekânlarının artan sayısı alanın kullanım şeklini değiştirmektedir. Çalışma hem sayısal verilerle hem de yaptığı derinlemesine görüşmelerle bu değişimi analiz etme konusunda kapsamlı sonuçlara ulaşmaktadır.

Toplumsal ritimleri okumada kullanılabilecek niceliksel veriler olan mekânsal değişim oranları, ekonomik değerler, kiracı oranı değişimi gibi veriler araştırma kapsamında kullanılmaktadır. Ayrıca bu verileri destekleyeceği düşünülen görüşmeler sonucu elde edilen memnuniyet ve proje etkisi sonucunu ölçme yöntemleri kullanılmaktadır (Şekil 4.5 ve Şekil 4.6).

Şekil 4.5 : 1-B nolu çalışmada yapılan anket sonucu "Kaç adet eski/küçük işletme ve işyeri kapatıldı?" sorusuna verilen yanıtlar (Özdemir & Selçuk, 2017)

Şekil 4.6 : 1-B nolu çalışmada yapılan anket sonucu "Esnafın yerli ve yabancı ziyaretçilerin artmasına ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna verilen yanıtlar (Özdemir & Selçuk, 2017)

Bu çalışma karşılaştırmalı sonuçlar ve çatışmalar sonucu elde edilen veriler üzerine yorumlamalarla birlikte ritimanaliz perspektifiyle hareket etmektedir. Her ne kadar Lefebvre'nin tanımladığı ritimanalizi odağına oturtmamış olsa da analiz ettiği veriler ve analiz yöntemi açısından bu perspektife sahip olduğu söylenebilir. Özellikle mekan ve zaman boyutuna bakış açısının niceliksel verilerle desteklenecek şekilde niteliksel yorumlamalarla ifade edilmesi kullandığı yöntemin diyalektik kapsamının genişlemesine olanak sağlamıştır.

4.1.2 Kadıköy'de yapılı çevre çalışmaları

Mimari ölçekteki araştırmalar başta olmak üzere, doğa ve mekân ilişkisi, altyapı sistemleri ve yapısal durum (materiality) çalışmalarının ele alındığı, yapılı çevre çalışmaları kent coğrafyasının en alt ölçek çalışmalarını kapsamaktadır. Kentsel bağlamda mekân-beden arasındaki ilişkinin okunması adına fiziksel çevre ve onun niteliksel yansıması olan soyut çevreyi ele alan çalışmalardır. Örneğin kentsel form değişimleri, kentsel dönüşüm, kent katmanları araştırmaları fiziksel boyut üzerinde meydana gelen değişimlerin toplumsal yapı üzerindeki yansımaları gibi çalışmalar çeşitli çalışma konularındandır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009). Kadıköy bölgesine bakıldığında, Fikirtepe gibi, ulusal ölçekte etki yaratan bölgeler üzerine yapılan çalışmalar (Kaplan Çinçin, 2018; Sarı Haksever & Çınar Çıtak, 2018), ve yavaş yavaş değişen konut dokusunu ele alan çalışmalar (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016; Acar Özler, Salihoğlu, & Öztürk Salihoğlu, 2015; Berkmen & Turtgut, 2019; Çetin, 2018) yapılı çevre çalışmaları grubuna dahil olmaktadır.

Kent araştırmalarının en alt ölçekli çalışmaları diyebileceğimiz, yapı ölçeğinde araştırmalar, Kadıköy bölgesinde özellikle mimari kültürel değerlere sahip veya kentsel etkisi yüksek kamusal yapılar üzerine yapılan araştırmalar olmaktadır. Yüksel'in 2010 yılında Gazhane yapısının çevre etkisi üzerine yapmış olduğu çalışmanın yanı sıra Kösebay Erkan'ın 2013 yılında Haydarpaşa Tren Garı üzerine yapmış olduğu çalışma ve Cenik ve diğerlerinin 2018 yılında depremsellik ve yapı tipolojisi üzerine yapmış olduğu çalışma benzeri araştırmalar bu grup kapsamında örnek olan kentsel etkiye sahip yapı özelinde yapılan çalışmalardır.

Beşeri çevrenin yanı sıra kentsel anlamda doğal çevreyi de inceleyen çalışmalar; özellikle kentse ölçekte etki yaratan doğal çevrede meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin kentsel etkilerine odaklanmış çalışmalar, bu başlık bağlamındadır. Kadıköy ilçesi gibi sınırlarının büyük kısmı denizle çevreli olan bir ilçede yapılan birçok kıyı alanı çalışması da (Türer Başkaya, 2015; Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014; Korgavuş & Ersoy, 2015) bu kapsamda ele alınabilir.

4.1.2.1 2-A nolu çalışma

2-A nolu çalışma olarak *"Kentsel Mekânın Fiziksel Katmanları, Konut Dokusunun Oluşumu ve Feneryolu Mahallesi'nin "Risk"li Dönüşümü"* (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4 : 2-A nolu çalışma künyesi

Amaç:	Yapılı çevrenin, özellikle kentsel mekânda fiziksel katmanların nasıl oluştuğunu ve bu oluşumların hangi faktörlere göre şekil aldığını anlamaya çalışmaktır.
Kapsam:	Kadıköy ilçesinde bulunan Feneryolu Mahallesi'nin oluşumundan günümüze kadar değişimini ve bu sürecin özelliklerini incelemektedir. Günümüz Feneryolu Mahallesi'nde hem fiziksel hem sosyal çeşitliliklerin kendini nasıl gösterdiği çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.
Yöntem:	Arşiv taramasıyla birlikte alanda daha önce gerçekleşmiş projelerin detayları ortaya konmaktadır. Bu projelerin kamusal alan-özel alan ilişkileri, yapıların cadde ile kurduğu ilişkiler ve bahçe kullanımları, mülkiyet, yapı malzemeleri, yükseklik gibi özellikler değerlendirilmektedir. Sonucunda, tarihsel dönemlerin ortaya çıkardığı yapılaşma katmanları belirlenmekte ve özellikleri tartışmaktadır.

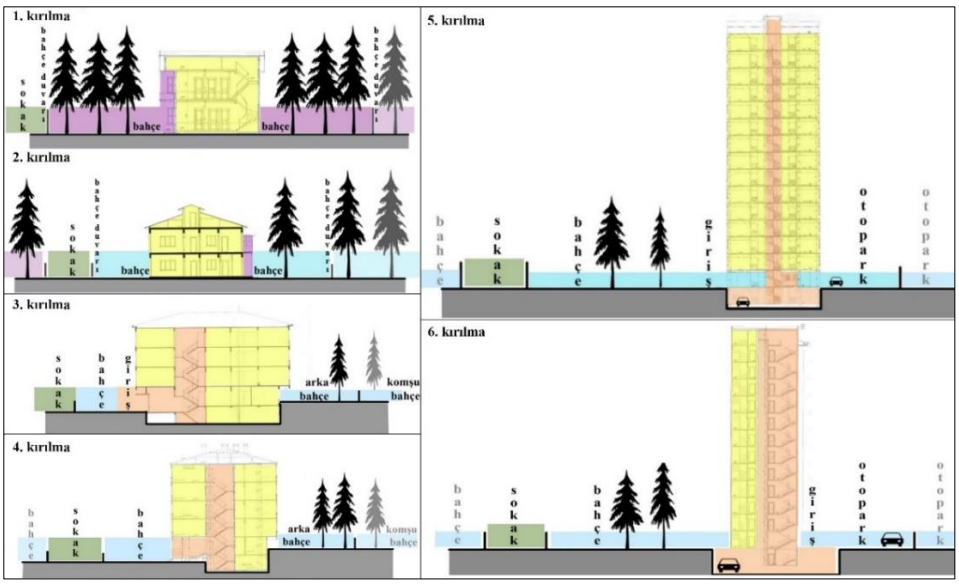
Bir yerleşim alanının daha iyi anlaşılmasında, anlık fiziksel durum analizinin, alanının temsilinde yeterli olmadığını ortaya koyan çalışma, yerleşim alanının anlaşılması için geçmiş-şimdi-gelecek ilişkisindeki farklı katmanların oluşum ve değişim süreçlerini incelemesi sebebiyle büyük önem taşımaktadır (Şekil 4.7).

Kadıköy'ün özgün konut dokularından birine sahip olan Feneryolu Mahallesi üzerine yapılmış bu çalışma mekân-zaman ilişkisi içerisinde zamanı, yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak an'dan çıkarıp süreç olarak ele almaktadır. Bu bakış açısı, ritimanaliz çalışmalarında sıkça vurgulanan, süreç olarak mekânı ele almanın mekânı anlamada daha doğru bilgi verebilmesi açısından önemlidir. Mekânın katmanlaşmasının okunması ve bu katmanlaştırmayı oluşturan kırılma noktalarının doğru ele alınışı büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada kırılma noktaları; "1. Ahşap Köşkler (20. Yüzyıl başları), 2. Müstakil Yığma Konutlar (1930'lar sonrası), 3. 4 katlı Apartmanlar (1964-1973),4. 4- 8 katlı Apartmanlar (1973-1985), 5. Yüksek Katlı Apartmanlar (1985-2000'ler), 6. Güvenlikli Apartmanlar (2000'lerden günümüze)" şeklinde ele alınmaktadır (Şekil 4.8). Bireyin günlük rutininde toplumla ilk buluşma noktası diyebileceğimiz konut-sokak arasındaki ilişkinin değişimine odaklanılması ve bu değişimlerin kırılma noktası ele olarak alınması, çalışmanın fiziksel değişimleri ve paralelinde meydana gelebilecek toplumsal değişimleri okuma konusunda başarılı

olmasını sağlamaktadır. Bu sayede ritimanaliz diyalektiğinde, çalışmanın yönteminin zaman boyutunu kapsamlı ele almada etkin bir sonuç vermesini sağlamaktadır. Ancak bu kırılma noktalarının yalnızca fiziksel değişimlerden okunmaya çalışılması, fiziksel mekânın değişiminden kaynaklanmayan toplumsal değişimlerin ve ilişkilerinin okunamamasına neden olmaktadır.

Şekil 4.7 : 2-A nolu çalışmada belirtilen Feneryolu Mahallesi değişimi haritası (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016)

Şekil 4.8 : 2-A nolu çalışmada ele alınan kırılma noktalarının "Sokak-Duvar-Bahçe-Konut İlişkisi" (Arıkan & Pulat Gökmen, 2016)

Çalışma ele aldığı Feneryolu Mahallesi'nin dönüşümünde Lefebvre'ye referansla kapitalist süreçler boyunca kamusal yaşam alanlarının özel mülkiyetle parçalanmasını dikkate almakta ve ele aldığı kırılma noktalarıyla "riski dönüşüm" süreçlerini bu perspektifle eleştirmektedir. Ancak bu eleştiri, özel mülkiyet olarak yalnızca konutların bahçe ve sokak ilişkisini ele almaktadır.

Çalışmanın bireysel ritimlerin gerçekleştiği konut alanlarının ve bireysel ritimlerin toplumsal ritme dönüştüğü yarı özel alanlar diyebileceğimiz eşik alanlarının değişimine odaklanması, toplumsal ritmi okumada önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir. Ancak konutlar ve eşiklerdeki meydana gelen ritimlerin kentin poliritmik durumunun gündelik hayat pratiklerinin yalnızca bir bileşeni olması nedeniyle; toplumsal ritmin, Lefebvre'nin tanımladığı diğer bileşenlerle incelenmesiyle mekânın diyalektiğini anlamak ve açıklamaktaki olanakları pekiştireceği savunulmaktadır.

İkinci bölümde, ritim ve ritimanaliz kavramlarının tanımı yapılırken kullanılan ve Lefebvre'nin (2004) de sık sık vurguladığı ritimleri ortaya çıkaran tekrar ve fark konuları, bu çalışmada kırılma noktaları arasında kalan dönemlerden elde edilmektedir. Bu dönemlerin temsil ettiği düzenleri yapısal durumlardan elde etme arayışında tekrar ve farklardan faydalanılması ancak ritimanaliz perspektifine sahip olunmaması, yapılan dönem karşılaştırmalarındaki eksikleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin farklı dönemdeki katmanların günümüz yapısal düzeninde temsil ettiği sosyal yapının, katmanlaştığı dönemdeki sosyal yapıyla arasındaki fark ritimanaliz aracılığıyla döneminin tüm boyutları ele alındığında ortaya konabilir. Bu kapsamlı bakışla tekrar eden düzenlerin arasındaki fark ve dolayısıyla ritimler anlaşılabilir.

4.1.2.1 2-B nolu çalışma

2-B nolu çalışma olarak *"Moda-Caddebostan (Kadıköy) Arası Kıyı Alanındaki Değişimin İncelenmesi"* (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5 : 2-B nolu çalışma künyesi

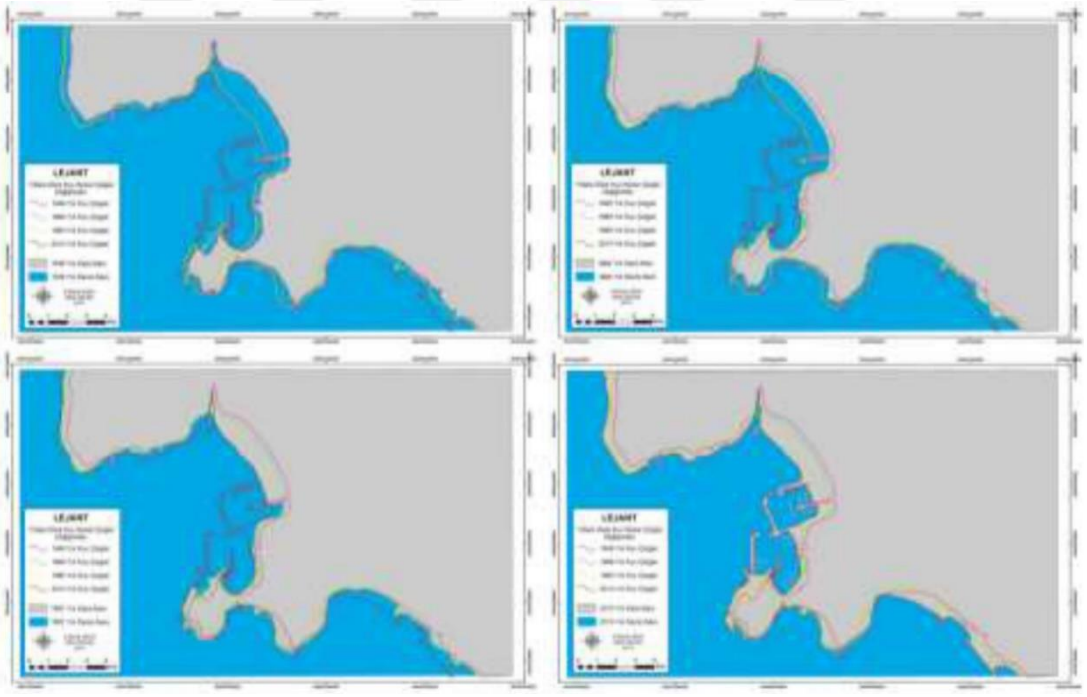
Amaç:	Kadıköy bölgesinin kıyı alanlarında (Moda-Caddebostan bölgeleri arası) meydana gelen dolguların ve fonksiyonel değişimlerin incelenmesi ve İstanbul'da meydana gelen diğer değişimlerle karşılaştırılarak farkların ortaya konmasıdır.
Kapsam:	Kadıköy bölgesi Moda ve Caddebostan arası kıyı alanımda yapılan dolgu alanları ve bu alanlarda meydana gelen değişimlerin, doğal ve beşerî etkileri başta olmak üzere yasal statüsünün incelenmesi.
Yöntem:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden temin edilen, 1946, 1966, 1982 ve 2013 yılına ait uydu görüntüler ArcGıs 9.2 yazılımına aktarılarak koordinatlandırılmaktadır. Kıyı kenar çizgisi değişimler, kara alanındaki değişimler, denizden karaya ve karadan denize dönüşen alanlar tespit edilerek haritalanmaktadır.

Kıyı alanlarında meydana gelen fiziksel değişimlerin, özellikle kentsel ölçekte etkiye sahip olan Kadıköy bölgesindeki kıyı alanlarının çalışma kapsamında incelenmesi araştırmanın temel amaçlarındandır. Özellikle bu değişimlerin kamusal alan, yarı kamusal alan ve özel alan ilişkisine odaklanılmaktadır. Bunun yanı sıra araştırma Kadıköy kıyı alanlarının tüm İstanbul'daki kıyı alanları ve fonksiyonlarla ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde de bahsedilen, Kadıköy'ün kentsel kimlik ögelerinden ve kentsel ritimanaliz unsurlarından biri olan kıyı bölgesinin fiziksel yapısında meydana gelen değişimleri inceleyen çalışma, bunu yaparken, meydana gelen değişimlerin fiziksel ve yasal yönden etkilerini ele almaktadır. Çalışma doğal alanlar statüsündeki kıyı değişimini 1946, 1966, 1982 ve 2013 uydu görüntüleri üzerinden analiz etmekte ve Coğrafi Bilgi Sistemleri aracılığıyla koordinatlı şekilde meydana gelen değişimler tespit edilmektedir (Şekil 4.9 ve Şekil 4.10). Bunun yanı sıra değişimlerin yasalar çerçevesince meydana etkiler de tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Şekil 4.9 : 2-B nolu çalışmada belirtilen Kadıköy kıyı alanlarının 1946, 1966, 1982 ve 2013 yıllarına ait uydu görüntüleri (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014)

Şekil 4.10 : 2-B nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy kıyı alanlarının 1946, 1966, 1982 ve 2013 kıyı çizgisi değişimi (Garipağaoğlu, Özcan, & Uzun, 2014)

Kıyı alanlardaki değişimleri inceleyen bu çalışma 2-A nolu çalışmaya benzer şekilde fiziksel mekânlarda belli kırılmalar sonucu ortaya çıkan durumları kıyaslarken çoğunlukla çok boyutlu kentin mekân-zaman boyutları arasındaki ilişkiye

odaklanmaktadır. Çalışmanın odaklandığı alanlar dikkate alındığında bu alanlar fonksiyon olarak, kentin kullanıcısı toplumun temel aktiviteleri olan barınma ve iş arasında kalan rutinlerini gerçekleştirebildikleri dinlenme alanlardan oluşmaktadır. Günlük yaşamda birey-toplum ve toplum-toplum ilişkisinin en yoğun olarak gerçekleştiği bu alanlar, Kadıköy'ün poliritmik yapısının ritimlerinin okunabileceği alanlar olmaktadır. Ancak çalışma kapsamının kartezyen mekân algısıyla sınırlı kalması ve çalışmanın gündelik yaşamda yalnızca yasal statüye dayanan; özel alan-kamusal alan ayrımına odaklanması, kıyı alanlarında meydana gelen değişimlerin Kadıköy ritimleri üzerinde meydana getirmiş olabileceği etkilere ulaşamamasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda çalışma indirgeyici bakış açısıyla ulaşmaya çalıştığı özel alan-kamusal alan tartışmasını yalnızca alan değişimlerini tespit etme aşamasında bırakmaktadır.

Çalışmanın ele aldığı bölgelerin, çoğunlukla açık ve yeşil alanlar olması ve alanların fonksiyonlarından kaynaklı olarak kullanım yoğunluğunun mevsimler değişimlerden etkilenmesi dolayısıyla alanlarda meydana gelebilecek aktivitelerin de farklı dönemlerde farklı ritimlere sahip olması çalışmanın odaklandığı alanların ritimanaliz açısından önemini ortaya koymaktadır. Ancak araştırma kapsamında zaman boyutunun "sürekli" yerine "an" olarak ele alınması sonucunda farklı dönemsel durumların kıyı alanlarının değişiminden etkilenme süreçleri ve bu süreçlerin gündelik hayattaki yeri tam olarak ele alınmamıştır. Ekolojik anlamda kentin geri kalanından ayrışan bu alanların, yıllara göre değişimlerinin karşılaştırması, kırılma noktaları olarak ele alınan dönemlerdeki farklı mevsimsel süreçler ele alınabilirse, ayrıca bu süreçlerin değerlendirmesi genişletilebilirse, zaman- mekân diyalektiğinin kapsamının da geliştirilmme fırsatı doğacaktır.

Çalışmanın edindiği diğer bir sonuç, Kadıköy kıyı alanlarının İstanbul'un kıyı alanlarından -özellikle Avrupa bölgesindeki- farklı olması ve kamusal alan statüsünü açık-geçirgen alanlarla desteklemesidir. Çalışma bu sonuca ulaşırken yöntemi itibarıyla, yerleşim kararlarının yalnızca fiziksel durum ve yasal statüsüne odaklanmaktadır. Ancak kozmopolit yapıya sahip olan İstanbul'daki kıyı alanlarının yapısının yalnızca fiziksel durum ve yasal statüsüyle ele alınması konusu çalışmanın edindiği sonucu kısıtlamaktadır. Özellikle farklı kültürel süreçlerle oluşmuş kıyı bölgelerinin kıyasında bu şekilde kısıtların oluşu, daha doğru sonuçlara erişmek adına kapsayıcı nitelikteki ritimanaliz bakış açısını zorunlu kılmaktadır.

4.1.3 Kadıköy'de öngörü ve deneyim çalışmaları

Öngörü ve deneyim çalışmaları, algı ve duyusal çalışmalar başta olmak üzere kent araştırmaları arasında öznenin konumunu da araştırmaya katan çalışmalardır. Bireysel ve toplumsal tecrübelerin aktarıldığı bu çalışmalar gözlemi, fotoğraflamayı ve diyagramı araç olarak kullanırken, yeni teknolojiler (VR teknolojisi, sinema okumaları) aracılığıyla da planlanan tecrübeleri kentin kullanıcısına aktarma çalışmalarından örnekler vermektedir. Aynı zamanda çok boyutlu kentsel yapının zaman boyutunu geçmişten gelen deneyim olgusu ve geçmiş tecrübelerle oluşan öngörü olgusuyla ele alan çalışmaları da kapsamaktadır.

Tez kapsamında, kavramsal çerçeveyi oluşturan ritimanaliz olgusu, zaman boyutuna bir alternatif sunduğu için öngörü ve deneyim çalışmaları gruplandırması büyük önem taşımaktadır. Bu başlık altındaki çalışmalar nicel çalışmaların eleştirisi olarak kartezyen mekân algısına karşı mekânı farklı boyutlarıyla tanımlamada kullanılan araçları içerir şekilde örnekler vermektedir (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

İstanbul özelinde, özellikle Kadıköy bölgesinde bu çalışmalar daha çok kamusal mekânda değişiklik gösteren ögelerin kullanım deseni üzerinde yarattığı etkileri inceleyen çalışmalar (Erişmiş & Gezerman, 2014; Ekdal, 2014; Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015), mekânsal kullanım desenini ortaya koyan diyagram çalışmaları (Başer & Kubat, 2007; Üsküplü & Çolakoğlu, 2019) ve kamusal sanat çalışmaları olmaktadır (Malkoç, 2018; Toy & Görgülü, 2018).

4.1.3.1 3-A nolu çalışma

3-A nolu çalışma olarak *"Kamusal Alanda Sanat Uygulamalarına Bir Örnek: Mural İstanbul"* (Toy & Görgülü, 2018) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6 : 3-A nolu çalışma künyesi

Amaç:	Kamusal alan içerisinde yaratılan sanat eserlerinin kamusal alanla ilişkisi, kamusal alana kazandırdıkları ve toplumsal kimlik üzerindeki etkilerinin belirlenmesidir.
Kapsam:	Kadıköy Belediyesi tarafından düzenlenen ve 2012 yılında başlayan Mural İstanbul Festivali Projesi kapsamında İstanbul'un Kadıköy ilçesinde, özellikle Yeldeğirmeni bölgesinde bulunan bazı yapılara mural sanatçıları tarafından yapılan uygulamalar ve bu uygulamaların kentsel etkileri kapsamı oluşturmaktadır.
Yöntem:	2012'den 2017'ye kadar Mural İstanbul Festivali kapsamında yapılan çalışmalar hakkındaki detaylı bilgilerin toplanması öncelik olacak şekilde; muralların yapıldığı binaların yüzeylerinin değişimi, biçimlenişi ve kentsel alan içerisinde yayılması şehrin görüntüsel atmosferine etkisinin tartışılması çalışmanın genel yöntemidir.

3-A nolu çalışmada, kamusal sanat olarak adlandırılan ve grafitinin bir parçası olan mural çalışmaları, kentsel yaşamın bir parçası olarak ele alınmaktadır. Kadıköy özelinde ise mural çalışmaların legal yol ile belediye tarafından organize edilmesi ve kentsel gelişimde bir araç olarak kullanılmasının araştırılması çalışmanın özgün konusudur. Sürekli değişiklik içerisinde olan kentin katmanlı yapısı ve aynı şekilde katmanlı yapıya sahip olan bir sanat olan grafitinin, Yeldeğirmeni bölgesinin kimliğine ve gündelik yaşantısına etkisi çalışma içerisinde yoğun olarak tartışılmaktadır. Çalışmanın kuramsal alt yapısı sanat ve kamusal sanata dayanmaktadır. Daha sonra bu kuramsal zeminin kent ve kentsel yaşam üzerindeki etkisi tartışılmaktadır. Son olarak ise Kadıköy bölgesinde Mural İstanbul Festivali kapsamında 2012'den 2017'ye kadar yapılmış olan mural çalışmalarının fiziksel mekâna ve kentsel yaşama etkisi tartışılmaktadır. Bu tartışmalarla birlikte çalışmada mural eserlerinin envanteri çıkarılmakta ve envanter görsellerle desteklenmektedir.

Sanatın çıkış noktasından farklı olarak grafiti ve mural çalışmalarının kentsel ölçekte bilinçli bir şekilde yapılması ve böylelikle kamusal sanat ve kentsel yaşam etkileşimlerinin planlanabilmesi, araştırmanın odaklandığı konunun önemini göstermektedir.

Yaşam kalitesini artırıcı roldeki kamusal sanat eserlerinin gündelik yaşamdaki yeri ve toplumsal ritimler üzerine etkisi birçok ritimanaliz çalışmasında tartışılmaktadır

(Simpson, 2012). Özellikle sanat eserlerinin, toplumsal yapının kentsel alanda meydana getirdiği gündelik ritimlere müdahale edebilmesi, Kadıköy vaka alanında yapılan bu araştırmayla etkin şekilde okunabilmektedir.

Lefebvre'nin tanımladığı kamusal ritim olarak toplumsal ritimlerin, hükmeden ritimler olan sanat ritimleri ile ilişkisinden ortaya çıkan durumlar ve bu durumların fiziksel mekânla ilişkisi, sanatın kentsel yaşama müdahalesini okumada önemli bir araç olmaktadır. Kadıköy bölgesinde hızlı şekilde değişiklik gösteren Yeldeğirmeni'ndeki mural çalışmalarının kentin ve mahallenin dönüşüm sürecindeki etkisini anlamak, bu etkiyi tasarım ve planlama sürecinde kullanmak için ilk adım olarak okunabilir.

Çalışmanın kapsam olarak mural çalışmalarının yapıldığı binaların tespiti ve bu binaların kentsel yaşamdaki rolünün tespiti aşamasında kalmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 : 3-A nolu çalışma kapsamında tespit edilen mural örnekleri (Toy & Görgülü, 2018)

Bir iletişim aracı olarak dile getirilen mural çalışmalarının katmanlı yapısının, gündelik yaşam üzerindeki etkisi ve farklı katmanların toplumsal mesajları kentsel ölçekte değerlendirilmemektedir. Çalışma mural eserlerini detaylı şekilde incelerken yalnızca muralların yapıldığı binalardaki kullanılan cepheleri ve bu cephelerin sokak ritmi üzerindeki etkisinden bahsetmiş ancak bu cephe-sokak ilişkisini kentsel ölçekte tartışmaktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 : 3-A nolu çalışma kapsamında tespit edilen cephe etkisine sahip mural örnekleri (Toy & Görgülü, 2018)

Bireysel/özel ritimlerin gerçekleştiği konut alanlarının kamusal sayılan cephelerinde gerçekleşen mural çalışmalarının kamusal ritimdeki etkisi bu çalışmada kuramsal çerçevede tartışılmaktadır.

4.1.3.2 3-B nolu çalışma

3-B nolu çalışma olarak *"Kentsel Dokuda Mekânsal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi"* (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7 : 3-B nolu çalışma künyesi

Amaç:	Kentsel mekânda farklı etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan uyarıcıların, yaya hareketlerine etkisini çeşitli bağlamlarda ortaya koymaktır.
Kapsam:	Kadıköy çarşı bölgesinde, özellikle *ızgara dokuya*[9] sahip bölümünde, (Şekil 4.13), yaya hareketleri ve yönelimlerinin ortaya çıkmasında algı-karar mekânizmasının rolü kapsamı oluşturmaktadır.
Yöntem:	İlk olarak alanın fiziksel doku özellikleri ile açık alan ağ sisteminin topolojik yapısı analiz edilmiştir. Daha sonra, yaya hareketlerine bağlı yoğunluklar tespit edilmiş ve bireylerin davranış ve yönelmelerini etkileyen algı unsurları irdelenmiştir. Son etapta ise, algıya bağlı davranış sürecinin birey odağında algı-hareket-yönelme pilot çalışması gerçekleştirilmiştir.

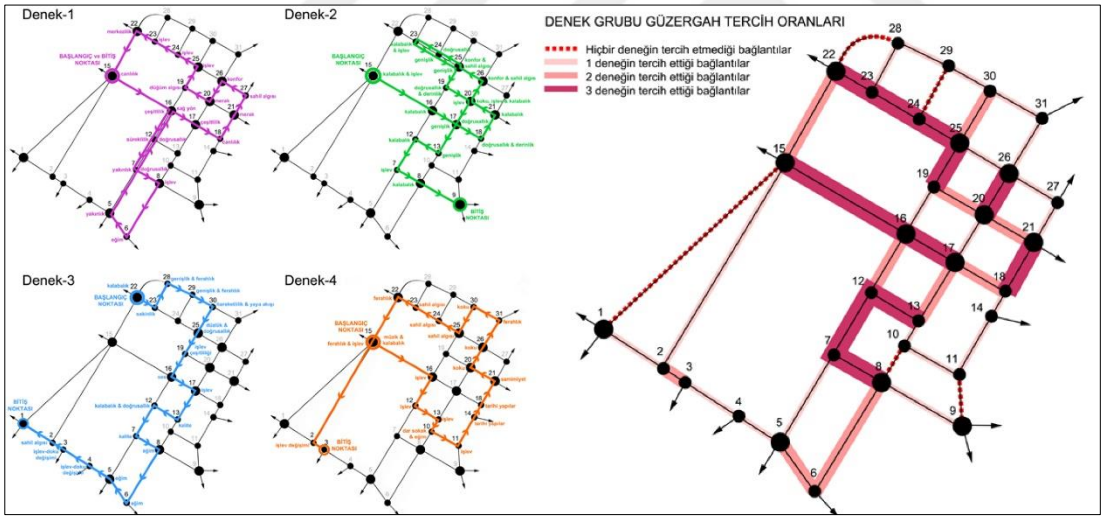

Şekil 4.13 : 3-B nolu çalışmada ele alınan ızgaraya dokuya sahip bölge (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

3-B nolu çalışmayı özetlemek gerekirse, kentsel açık alanlarda, özellikle yaya hareketlerinin gerçekleştiği bölgelerde algıyı etkileyen süreçlerin ve uyarıcıların bireyin karar alma mekânizması üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve mekânsal

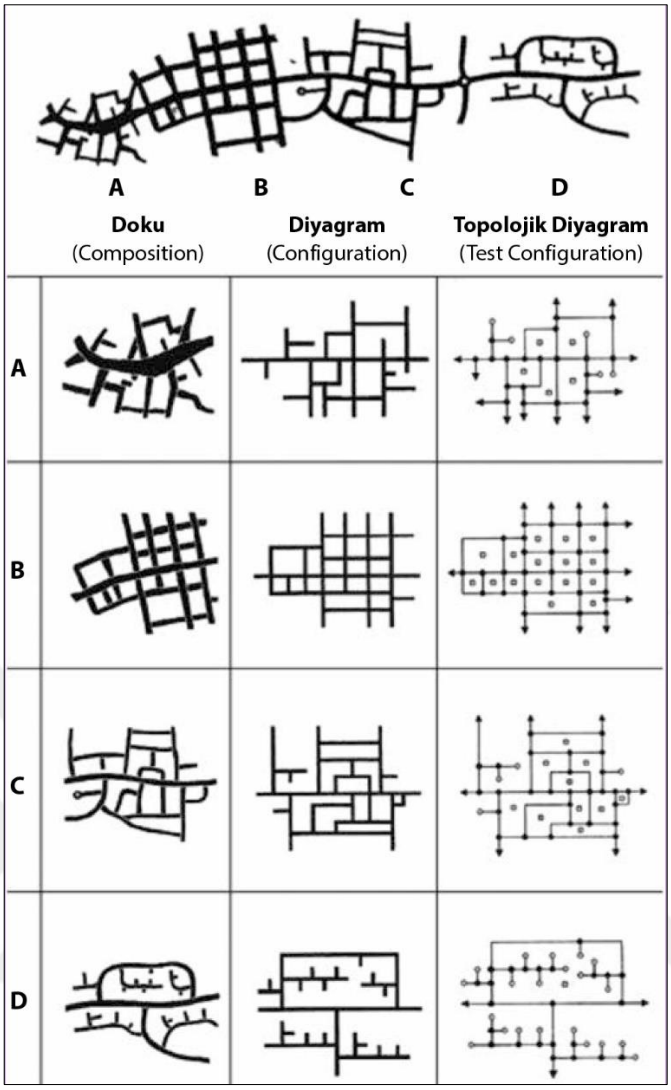
[9] Izgara doku, düzenli aralıklarla birbirine çoğunlukla dik açılarda kesişen paralel sokaklardan oluşan kent desen modeli. (Marcuse, 1987)

ilişkilerinin kurularak pilot bir çalışmayla test edilmesidir (Şekil 4.14). Çalışma, bireyin farkında olarak ya da olmayarak kamusal mekân üzerinde gerçekleştirdiği gündelik yaşam tercihlerinin nasıl ortaya çıktığını ve özellikle kamusal mekânların niteliklerinin bu tercihlerdeki etkisini anlamaya çalışmaktadır. Yöntem olarak hem kavramsal çerçeveye odaklanılması hem de Kadıköy Çarşı bölgesi özelinde kavramsal teorilerin test edilmesi amacıyla pilot çalışmanın gerçekleştirilmesi, çalışmanın edindiği sonuçların kapsamlarını genişletmektedir. Elde ettiği kapsamlı sonuçlar, çalışmanın başında oluşturulan kapsalı bakış açısına sahip kavramsal çerçeveyle oluşmaktadır. Bu kavramsal çerçeve Lefebvre'nin diyalektiğinin "zaman-mekân-toplum" boyutlarına paralel şekilde *"Yaya hareket, davranış ve yönelimlerini etkileyen faktörler"* başlığı altında *"a)insan ve toplum faktörü, b)fiziksel yapıya bağlı faktörler, c)doğal yapıya bağlı faktörler ve d)zaman faktörü"* (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015 , s. 369) boyutlarını ele almaktadır. Bu şekilde niteliksel verileri nicelikler yöntemle test edilebilmesi ve niceliksel verileri niteliksel tartışmalara dönüştürebilmesiyle metodolojik gelişimler elde etmektedir.

Şekil 4.14 : 3-B nolu çalışma kapsamında yapılan pilot çalışmasına ait sonuçlar (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

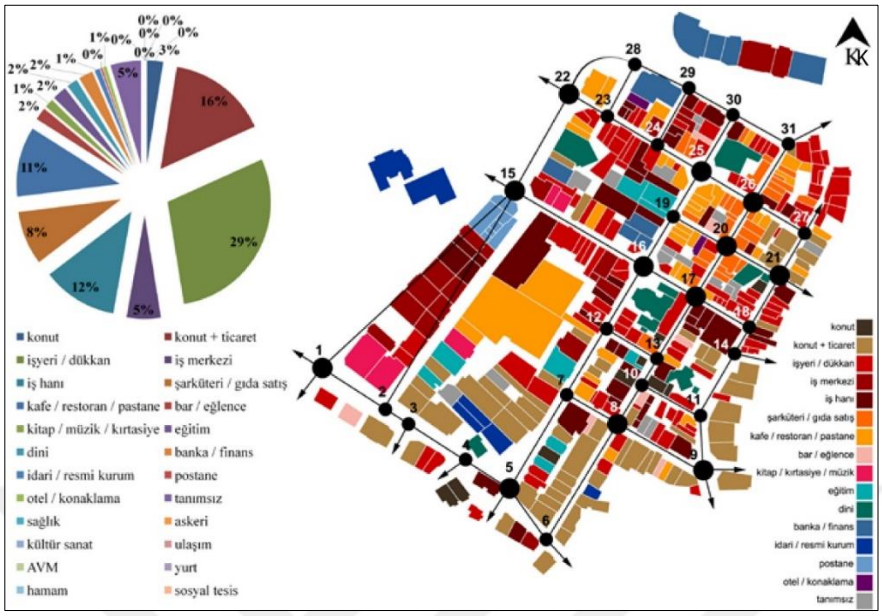
Çalışma algı ve karar mekanizmasında, mekânın fiziksel boyutun etkisinin ortaya konması adına fiziksel yapıyı iyi analiz etmekte ve tartışmanın gerçekleştiği kentsel düzenin topolojik ve kullanım dokusunu ortaya koymaktadır (Şekil 4.15). Ancak bunu yaparken kullanım dokusunu oluşturan profil niteliklerin dağılımıyla incelenmemekte ve yalnızca niceliksel durum ele alınmaktadır.

Şekil 4.15 : 3-B nolu çalışmada ifade edilen, farklı biçimsel özelliklere sahip dokuların kompozisyon, diyagram ve topolojik ifadeleri (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

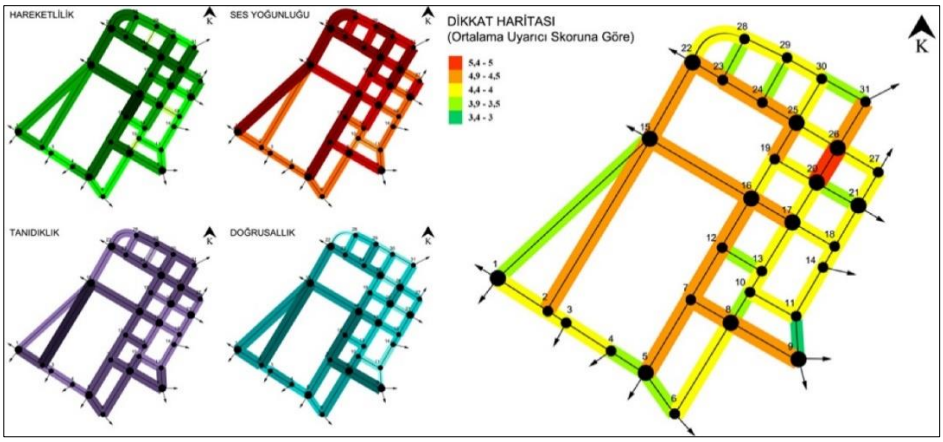
Mekânda gerçekleşen davranış düzenini okumak, mekânda gerçekleşen ritmi anlama adına büyük önem taşımaktadır. Ancak ritmi oluşturan toplumu anlamak için ritimanaliz bakış açısıyla; ritmi oluşturan metanın sadece etkisi değil özgün kimliği de önem arz etmektedir. İddia edildiği üzere yaya hareketleri ile psiko-mekânsal katmanlar arasındaki anlamlı bir ilişkinin tam anlamıyla tartışılması ve anlaşılması, hareketi gerçekleştiren ve katmanı oluşturan toplumsal yapının da tanımlanmasından geçmektedir. Bu bağlam toplumsal boyutun yöntem itibariyle kapsama katılmasını sağlamaktadır. Çalışmanın bu iddiayı Kadıköy bölgesi üzerinde gerçekleştiriyor oluşu kozmopolit yapıdan kaynaklı toplumun tam anlamıyla temsiliyetini de zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda bölgenin arazi kullanımı, bu arazi kullanımlarının

gündelik ritim üzerindeki ve bellekteki yeri, algı ve karar mekanizması üzerinde etkilere sahip olmaktadır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 : 3-B nolu çalışmada tespit edilen vaka alanı işlev ilişkileri (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

Çalışmanın hareket ve yönlenme üzerine çalışmasından kaynaklı olarak bölümün birinci başlığında yer verilmesi düşünülmüştür. Ancak çalışmanın hareket ve yönelmeyi ortaya çıkaran sebepleri araştırması (Şekil 4.17), bunu yaparken de bireyin algısı ve mekân arasındaki ilişkiye odaklanarak toplumsal deneyimlerden faydalanmasından dolayı üçüncü başlık altında ele alınmaktadır. Hareket eyleminin mekânsal etkileri yerine eylemi gerçekleştiren bireyin ve toplumun niteliğini anlama üzerine olması deneyim başlığı altında incelenme sebebi olmaktadır.

Şekil 4.17 : 3-B nolu çalışmada tespit edilen vaka alanı dikkat haritası (Kürkçüoğlu & Ocakçı, 2015)

4.1.4 Kadıköy'de sosyal ve politik organizasyon çalışmaları

Siyasi ve kültürel coğrafya çalışmaları başta olmak üzere, kentin toplumsal boyutunun ele alındığı sosyal ve politik organizasyon çalışmaları kent coğrafyasına Marksist yaklaşımın toplumsal yansımalarının okunabildiği gruptur. Kent araştırmalarında toplum-birey ve toplum-mekân ilişkisine odaklanan kültür coğrafyası ve etnisite çalışmaları bu grup altında ve çoğunlukla nitel araştırma yöntemi desenleriyle yapılmaktadır. Planlama ve bölgesel karar alma süreçlerinde kentsel politikalar olarak karşımıza çıkan birçok tartışma konusu ve bu konu üzerine birçok araştırma -özellikle son dönemde planlı-plansız şekilde yapılan soylulaştırma süreçleri- bu çalışma grubu içerisinde konumlanmaktadır. Bu çalışma grubunda önemli bir konu başlığı olan, toplumsal sürdürülebilirliği sağlama amaçlı mahalle-komşuluk çalışmaları da son dönemde popülerliği en fazla olan konulardandır. (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009).

İstanbul ve Kadıköy'ün kozmopolit toplumsal yapısını anlamaya yönelik birçok sosyal ve politik organizasyon çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar daha çok değişen İstanbul'un değişen toplumsal yapısını anlamaya yönelik araştırmalar olmuştur (Şentürk & Gülersoy, 2019; Köse & Erkan, 2014; Çalışkan, 2019; Bülbül Akın & Türkün, 2019; Öz & Eder, 2011; Yanıkkaya Aydemir, 2003; Evcil, 2010; Murat, 2007; Lotfata & Ataöv, 2019). Özellikle Kadıköy'de soylulaştırma benzeri fiziksel değişimlerle birlikte değişen toplumsal yapının anlaşılması üzerine olan çalışmaların yoğunlaştığı gözükmektedir (Uzgören & Türkün, 2018; Arısoy & Paker, 2019; Gezer & Enbil, 2019; İslam, 2006).

4.1.4.1 4-A nolu çalışma

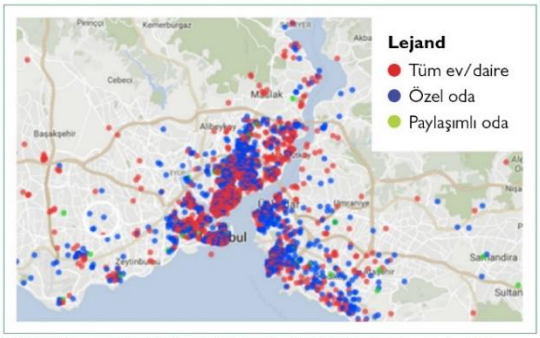
4-A nolu çalışma olarak *"Airbnb'nin Soylulaşma Sürecine Etkisi: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Örneği"* (Uzgören & Türkün, 2018) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.8)

Çizelge 4.8 : 4-A nolu çalışma künyesi

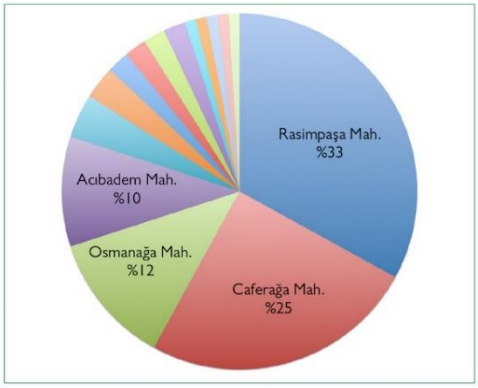
Amaç:	Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi'nde (Yel değirmeni bölgesi) gerçekleşen değişim sürecinde, soylulaşma ve *Airbnb*[10] ilişkisini ortaya koymaktır.
Kapsam:	Alanda meydana gelen soylulaşma sürecinde; Airbnb gibi özellikle turistler için farklı konaklama imkânı sunan uygulamaların, sürecin farklı aşamalarında, gerek mekâna gerekse soylulaşmanın kendisine etkisi kapsamı oluşturmaktadır.
Yöntem:	Çalışmada karma araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle airdna.com, insideairbnb.com ve sahibindex. com'daki veri sisteminden, Airbnb arzı ve yıllar içindeki değişimi ve yıllara göre kiralık konut m^2 birim fiyat değişimi gibi niceliksel veriler elde edilmiştir. Bunun yanında, Rasimpaşa Mahallesi'nde 90 kişi ile bir anket çalışması, 10 kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Gerek kiralık konut amacıyla gerekse turizm için geçici konaklama ihtiyacı doğrultusunda geleneksel yöntemlerin yetersiz kaldığı kentsel mekânlarda, Airbnb gibi sosyal platformların hem mekân hem de toplum üzerine etkisi ile soylulaşma arasındaki ilişkinin kurulması çalışmaya özgünlük katan en önemli niteliktir. Çalışma öncelikle Kadıköy'ün merkezinde yer alan Rasimpaşa Mahallesi'nde, geleneksel konut ve ticaret deseninin soylulaştırma sürecinden etkilenmesini, değişime uğramasını ve soylulaştırmayı meydana getiren faktörleri ortaya koymaya yaramaktadır. Bununla paralelinde çalışma değişen geleneksel konaklama yöntemleri ve ücretlendirmelerinin, gelişen teknoloji ve gündelik hayatla ne şekilde değiştiğini göstermektedir. Özellikle internetle birlikte çevrimiçi uygulamaların gündelik hayatın temel ritüellerinden olan konaklama fonksiyonundaki etkin rolünü ortaya koymaktadır (Şekil 4.18). Bu iki bağlamın -soylulaştırma ve dijital dönüşüm- birbiri üzerindeki etkileşimini saha çalışması ve anketlerle araştıran çalışma döngüsel şekilde devam eden bir süreci ele almaktadır. Sebep-sonuç ilişkisi üzerinden soylulaştırma sonucu yerinden edilmenin meydana getirebileceği yeni düzenlerin devinim halinde bir değişime sebep olmasını ve yine bu değişimin soylulaştırma üzerindeki etkisini anlamaya çalışmaktadır.

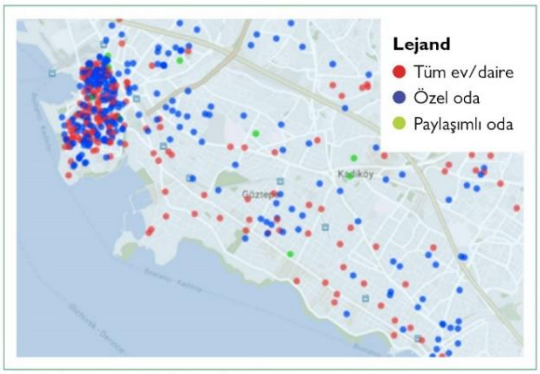
[10] Airbnb; insanlara, çevrimiçi profiller sayesinde, ev sahipleri ve kiracıları bir araya getiren bir dünya çapında platformdur. Son yıllarda geleneksel konaklama ve turizm yöntemlerine alternatif bir konaklama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. (Uzgören & Türkün, 2018)

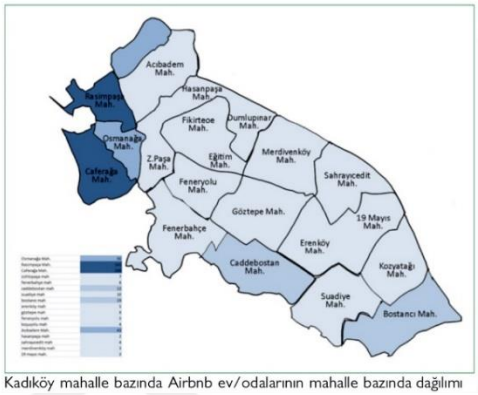
2016 yılı Kasım ayı itibari ile İstanbul il bazında airbnb'de listelenen ev/oda dağılımı

Kadıköy mahalle bazında Airbnb ev/odalarının mahalle bazında dağılımı

2016 yılı Kasım ayı itibari ile Kadıköy İlçesi kapsamında Airbnb'de listelenen ev/oda dağılımı

Kadıköy mahalle bazında Airbnb ev/odalarının mahalle bazında dağılımı

Şekil 4.18 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy Bölgesindeki çevrimiçi uygulamaların (Airbnb) konaklama fonksiyonundaki rolü (Uzgören & Türkün, 2018)

Çalışma yaptığı saha çalışmasıyla arazi kullanım deseninde meydana gelen değişimler ve kiralık konut m^2 fiyatları üzerindeki değişimlerin tespitiyle çalışmaya başlamaktadır (Çizelge 4.9). Daha sonra ise bu değişimlerin sebeplerini yapmış olduğu anketler üzerinden okumaya çalışmaktadır. Bu anketler sonucu ortaya çıkan değişimleri Marcuse'un (1985) yerinden edilme kavramsallaştırması üzerinden gruplandırmaktadır. Buna göre sonuç olarak Rasimpaşa Mahallesinde meydana gelen soylulaştırma-Airbnb ilişkisini 4 başlık altında *"a) direkt "last-resident" yerinden edilme, b) direkt zincirleme yerinden edilme, c) dışlayıcı yerinden edilme d) yerinden edilme baskısı"* olarak açıklamaktadır. Konu itibarıyla soylulaştırmanın metodolojik problemlerini tanımlamış ve soylulaştırma sonucu yerinden edilen grubun yapılan analizlerde aktör olarak gözükmemesi sonucu ortaya çıkan eksiklikleri dile getirmektedir. Bu sebeple özellikle kalitatif yaklaşımla bu açığı kapatmaya çalışmaktadır.

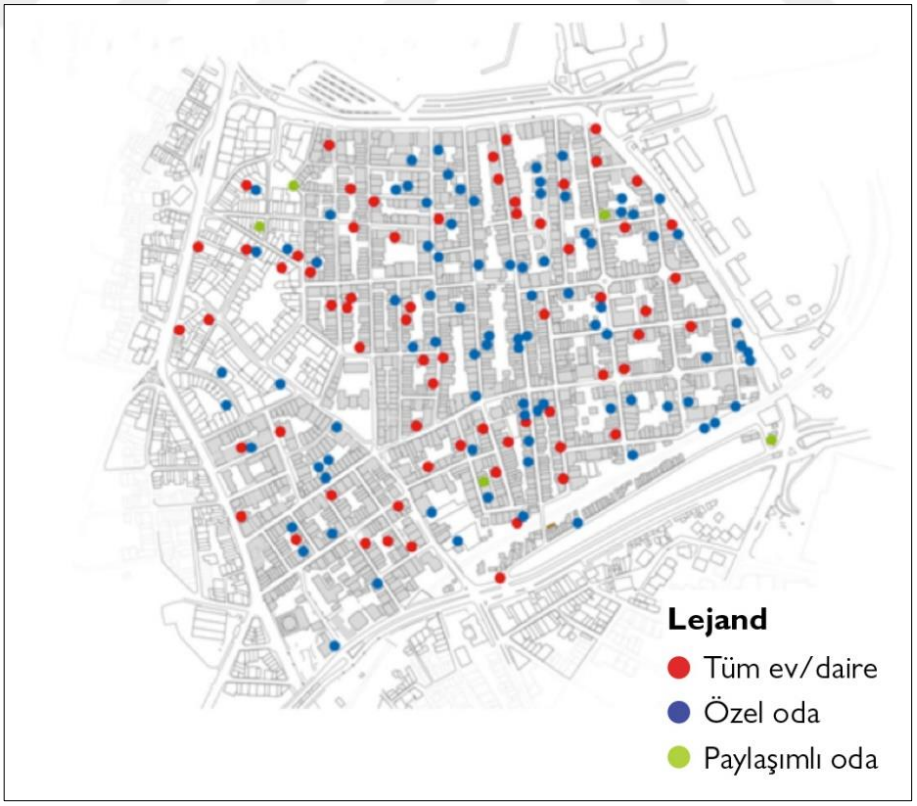
Çizelge 4.9 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Kadıköy'ün mahalle bazında yıllara göre ortalama kiralık konut m2 birim fiyat tablosu (Uzgören & Türkün, 2018)

Sıra No.	Mahalle Adı	Ortalama Kiralık Konut m² Birim Fiyatı				1 Yıllık Değişim (2015-2016) (%)	2 Yıllık Değişim (2014-2016) (%)	3 Yıllık Değişim (2013-2016) (%)
		Kas.13	Kas.14	Kas.15	Kas.16			
1	Kadıköy Ort.	17	21	24	22	-8.33	4.76	29.41
2	Rasimpaşa Mah.	14	17	21	22	4.76	29.41	57.14
3	19 Mayıs Mah.	15	18	21	20	-4.76	11.11	33.33
4	Acıbadem Mah.	14	20	20	21	5.00	5.00	50.00
5	Bostancı Mah.	14	18	23	19	-17.39	5.56	35.71
6	Caddebostan Mah.	24	28	30	28	-6.67	0.00	16.67
7	Caferağa Mah.	17	21	25	25	0.00	19.05	47.06
8	Dumlupınar Mah.	8	11	11	14	27.27	27.27	75.00
9	Eğitim Mah.	9	12	16	17	6.25	41.67	88.89
10	Erenköy Mah.	19	23	26	23	-11.54	0.00	21.05
11	Fenerbahçe Mah.	21	27	31	29	-6.45	7.41	38.10
12	Feneryolu Mah.	16	18	23	22	-4.35	22.22	37.50
13	Fikirtepe Mah.	8	9	8	12	50.00	33.33	50.00
14	Göztepe Mah.	17	22	26	24	-7.69	9.09	41.18
15	Hasanpaşa Mah.	12	14	19	20	5.26	42.86	66.67
16	Koşuyolu Mah.	13	15	19	20	5.26	33.33	53.85
17	Kozyatağı Mah.	16	17	23	21	-8.70	23.53	31.25
18	Merdivenköy Mah.	12	15	17	18	5.88	20.00	50.00
19	Osmanağa Mah.	19	23	24	24	0.00	4.35	26.32
20	Sahrayıcedit Mah.	12	16	19	18	-5.26	12.50	50.00
21	Suadiye Mah.	21	26	28	26	-7.14	0.00	23.81
22	Zühtüpaşa Mah.	16	18	23	22	-4.35	22.22	37.50

Toplumsal çalışmalarda, niceliksel yöntemlerle ölçülemeyen ancak olguların etkilerinin ve etkiler sonucu oluşan yeni düzenlerin okunması durumu son dönemlerde yoğun şekilde çalışılmaktadır. Niceliksel yansımaların niteliksel yorumlaması olarak görünen bu araştırmalar niteliksel araştırma yöntemlerini destekleyici şekilde olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın Rasimpaşa Mahallesi'nde kullanıcı profili ve arazi kullanım dokusunda meydana gelen değişimleri, değişim sonrası korunabilmiş kullanıcılar ile derinlemesine görüşmelerle anlamaya çalışılması ve daha sonra ortaya çıkan sonuçları kiralık konut fiyatlarında ve dijital platformlarda meydana gelen değişimlerle desteklenmesi elde ettiği sonucun kapsamını genişletmektedir (Çizelge 4.10 ve Şekil 4.19). Soylulaştırma araştırmaları, kartezyen mekân algısıyla ele alındığında birçok araştırma kısıtını beraberinde getirmektedir. Fiziksel değişimler ve yeni kullanıcı desenine odaklanan çalışmalar kaybedilen toplumsal düzeni ve kültürel deseni okumada eksik kalmaktadır. Ancak ele alınan 4-A nolu çalışma yöntem itibariyle bu kapsamda geçmişteki düzeni, ritüelleri ve ritimleri okumada niteliksel yöntemlerle, özellikle anket çalışmasıyla, kapsamlı sonuçlar elde etmektedir.

Çizelge 4.10 : 4-A nolu çalışmada anketler sonucu elde edilen veriler (Uzgören & Türkün, 2018)

Değişken	Seçenekler	Sayı	Oran	Değişken	Seçenekler	Sayı	Oran
Rasimpaşa	1-3	32	0.35	Burada	İşime Yakın	3	0.03
Mahallesi'nde	4-6	28	0.31	Yaşama	Merkezi	20	0.22
Yaşama Süresi (Yıl)	7-9	5	0.05	Nedeni	Evim Burada	13	0.14
	10-19	15	0.16		Gençler İçin	34	0.37
	20≥	10	0.11		Uygun (Kafeler, Restorantlar)	22	0.24
					Tarihi Değeri ve Geleneksel Mahalle Kültürü Var		
Yaş	0-25	42	0.46				
	26-49	16	0.17				
	50-64	12	0.13	Başka Bir Yere	Var	32	0.35
	65≥	20	0.22	Taşınma İsteği	Yok	58	0.65
Yaptığı İş	Sanatçı (Ressam, Fotoğrafçı, Tasarımcı, Yönetmen vb.)	15	0.17	Başka Bir Yere Taşınma İsteği Varsa Neden?	Kamusal Hizmet Yetersizliğinden Dolayı	2	0.06
	Zanaatkar	6	0.07		Şehrin Gürültüsü,	4	0.12
	Ev Hanımı	3	0.04		Trafik ve Nüfus		
	Cafe İşletmecisi	10	0.11		Yoğunluğu		
	Ticaret (Bakkal, market, nalbur, elektrikçi, yufkacı, emlakçı vb.)	12	0.13		Mahalle Kültürünü Kaybetmesi/Nüfusun Değişmesi	9	0.28
	Emekli	9	0.10				
	Öğrenci	35	0.38		Kira Fiyatlarının Artışı	17	0.53

Şekil 4.19 : 4-A nolu çalışmada tespit edilen Rasimpaşa Mahallesindeki Airbnb birimleri (Uzgören & Türkün, 2018)

Ritimanaliz perspektifiyle bakıldığında, çalışma yöntem itibariyle sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, geri bildirimli durumlarını dikkate almaktadır. Soylulaştırma sonucu ortaya çıkan durumların yeni bir soylulaştırma süreçlerini tetiklemesi sebebiyle süreci döngüsel olarak değerlendirmektedir. Doğrusal ele alan birçok çalışmadan farklı olarak süreci döngüsel olarak ele alması soylulaştırma gibi anlık olmayan, ancak bir süreç olup farklı kırılma noktalarından oluşan bu olgunun doğru şekilde değerlendirmesine fırsat vermektedir. Farklı kırılma noktalarının meydana getirdiği ritimsel yansımaların etkileri yeni ritimler ve eski ritimler üzerinden okunması çalışmanın perspektifinin geniş kapsam olmasına fırsat sağlamakta ve zaman-toplum ilişkisinin kurulmasını etkin hale getirmektedir.

Çalışmanın tanımladığı yerinden edilme durumu, ritimler aracılığıyla da arka planda okunabilmektedir. Lefebvre'nin (2004) kamusal (toplumsal) ritimler olarak tanımladığı düzenlerin, hükmeden-hükmedilen ritimler aracılığıyla oluşturulmaya çalışılması başka bir deyişle alanın dinamiklerinden ortaya çıkan ritimlerin göz ardı edilmesi ve alana yeni dinamiklerle yeni ritimlerin dahil edilmeye çalışması soylulaştırmanın ritimsel yansıması olarak okunabilir. Çalışmanın bu durumu analiz ederek farklı kırılma noktalarının hem Rasimpaşa Mahallesi'nin ritmine hem de Kadıköy bölgesinin ritmine etkilerini inceleyebilmektedir.

4.1.4.2 4-B nolu çalışma

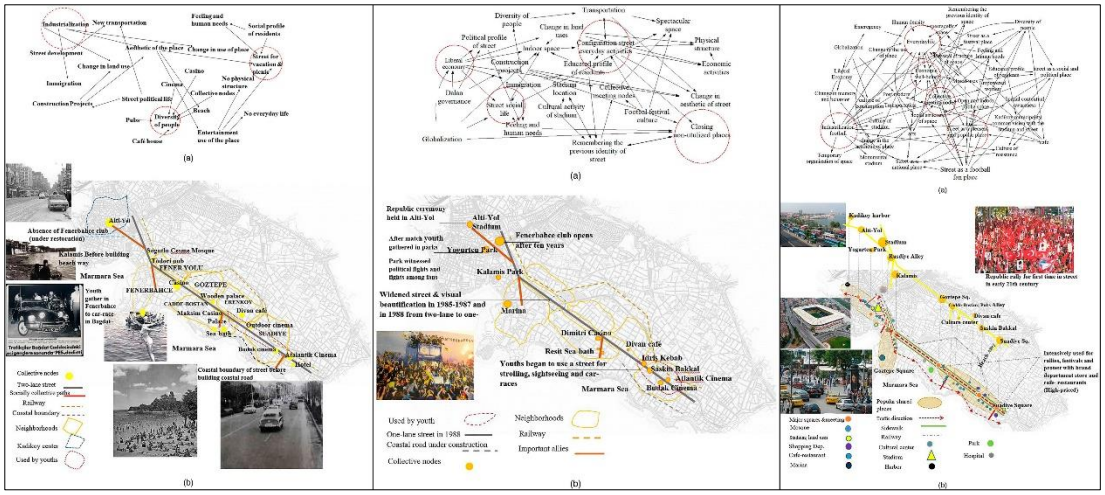
4-B nolu çalışma olarak *"Urban streets and urban social sustainability: a case study on Bagdat Street in Kadikoy, Istanbul"* (Kentsel Sokaklar ve Kentsel Sosyal Sürdürülebilirlik: İstanbul, Kadıköy Bağdat Caddesi Üzerine Bir Örnek Alan Çalışması) (Lotfata & Ataöv, 2019) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.11 : 4-B nolu çalışma künyesi

Amaç:	Türk kentlerinde, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması adına tarihi sokakların sosyo-mekânsal tasarım özelliklerini belirlemek ve analiz etmektir.
Kapsam:	Modernizm öncesi Türkiye'nin banliyo alanlarında, rekreasyon alanı olarak işlev gören kamusal alanların ve sokakların modernizmin yükselmesiyle birlikte değişen sosyal işlevleri araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.
Yöntem:	Yerel kullanıcıyla derinlemesine görüşmelerle alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların mekânsal deneyimlerini anlamak için Bulanık Bilişsel Haritalama ve Bilişsel Mekânsal Haritalama yöntemlerine başvurulmuştur.

4-B nolu çalışmada sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında, mekânsal faktörlerin özellikle kamusal alanların rolü anlaşılmaya çalışılmaktadır. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucun mekânsal değişimlerin toplumun yapısındaki değişimleri belirleyici özelliği ortaya konmaktadır. Çalışma kamusal alanı politik, ekonomik ve kültürel aktivitelerin merkezi olarak ele almaktadır. Bu çerçevede vaka alanı olarak seçilen Bağdat Caddesi ve çevresindeki kamusal alanların geçmişten günümüze geçirmiş olduğu değişiklikleri ve bu değişikliklerin toplumsal bellekteki yerini araştırmaktadır. Bu sebeple çalışma yerel kullanıcılarla yapmış olduğu derinlemesine görüşmeler sonrası alan üzerinde kamusal alanların tarihsel izlerini çıkarmakta ve meydana gelen değişimlerin sebep ve sonuçlarını tartışmaktadır.

Çalışma geniş zaman zaman aralığında, 1950-1980, 1980-2002 ve 2002 sonrası olmak üzere, değişen Bağdat Caddesi'ni bilişsel mekânsal ve bulanık bilişsel haritalarla analiz etmektedir (Şekil 4.20). Bu analizlerin sonucunda altı başlık altında sonuçlar elde edilmektedir. Bu başlıklar; 1) Tarihsel süreklilik, kimlik ve aidiyet duygusu, 2) İnsan ihtiyaçlarının karşılanması (fiziksel, duygusal, sosyal ve ruhsal), 3) Tarihsel örnekler, 4) Görsel ve Estetik Düşünceler, 5) Ulaşılabilirlik ve 6) Sosyal etkileşim şeklinde olmaktadır.

Şekil 4.20 : 4-B nolu çalışmada görüşmeler sonucu elde edilen 1950-1980, 1980-2002 ve günümüze ait Bilişsel Mekânsal Haritalar (a) ve Bulanık Bilişsel Haritalar (b) (Lotfata & Ataöv, 2019)

Çalışmanın odaklandığı sosyal sürdürülebilirlik konusu, yöntem olarak vaka alanını ele alış şeklini yönlendirmektedir. Yapılan görüşmeler sonucu ortaya çıkan cevapları ortak paydada toplayabilmek adına etiketleme yöntemiyle oranlamanın dışında niceliksel olarak hiçbir veri ele alınmamaktadır. Çalışma, Bağdat Caddesi ve çevresinin sosyal sürdürülebilirliğini anlamada, alanın kullanıcısıyla yaptığı derinlemesine görüşmeler sonucu elde ettiği verilerle bir sonuca ulaşmaktadır. Ancak çalışmanın kısıtlarında da bahsedildiği üzere yaptığı görüşmelerde süreci değerlendiren bireylerin bulunduğu an'ın koşullarına göre durumları ele alışı, geçmiş zamandaki kırılma noktaları ve etkileri ilişkisindeki yanılma payı, kullanılan bilişsel mekânsal haritalama ve bulanık bilişsel haritalama yöntemlerinin yalnızca niteliksel veriye dayanmasından dolayı eksikleri bulunmaktadır.

Kentsel mekânda kamusal alanların oluşum ve değişim süreçlerinin çalışma kapsamında tartışılması ve yapılan derinlemesine görüşmelerle bu süreçlerde mekânların oluşumundaki neden-sonuç ilişkisinin kurulması çalışmanın toplumsal ritimleri anlaması olarak okunabilir. Ancak neden-sonuç ilişkilerinin kuruluşlarında temel kırılma noktalarının belirlenemeyişi ve toplumsal ritimlerde meydana gelen referans noktalarının kaçırılması, döngüsel olarak evrilen kimlik, aidiyet vb. konularının ortaya çıkış ve değişim ilişkilerinin kurulamamasına sebep olmaktadır. Tarihsel süreklilik olarak ele aldığı bağlamın, sürekliliğini sağlayan toplumsal boyutların belirlenmeyişi süre gelen ritimlerin anlaşılmamasına sebep olmaktadır. Kullanılan yöntem itibarıyla yalnızca ritimlerin neler olduğu ve birbirleri üzerindeki etkilere sahip olup olmadıkları tespit edilmekte ve zaman-toplum arasındaki

diyalektikte birçok çıkarım elde edilebilmektedir. Ancak kullanılan yöntem olan algısal mekânsal haritalamanın tekniğinden kaynaklı olarak mekânsal boyutun kapsamı diğer boyutlar kadar geniş çerçevede ele alınamamaktadır.

4.1.5 Kadıköy'de yerleşim yeri ve alışkanlıklar çalışmaları

Kapitalizm etkisiyle kentsel ve mekânsal anlamda etkisini daha çok gösteren tüketim faaliyetlerinin araştırıldığı çalışmalar ve bu faaliyetlerinin gerçekleştiği kamusal alanlar başta olmak üzere yer seçim kararları bu başlık altındaki temel çalışma konularıdır. Yer seçim kararların üzerinde etkisi bulunan küresel akımların da ele alındığı çalışmalar son dönemlerde artan sosyal medya kullanımıyla birlikte popülerlik kazanmaktadır. Özellikle küresel akımların mekânsal yansımalarının ortaya konabildiği çalışmalar başta olmak üzere kamusal alanların karakterinin değişimine odaklanılmaktadır. Yöntem olarak toplumların niteliksel karakterlerini niceliksel verilere indirgeyebilecek araçlar olan sosyal medya verilerini kullanmaktadır (Latham, McCormack, McNamara, & McNeill, 2009). Gündelik alışkanlıkların okunabildiği sosyal medya verilerinden farklı olarak, ritimanalizin de konu başlıklarından biri olan, uzun dönemli alışkanlık olarak adlandırılan törenler ve ritüellerin de ele alındığı çalışmalar bu başlık altında değerlendirilmekte ve bu tür törenlerin mekânsal yansımaları araştırılmaktadır.

İstanbul gibi metropoliten bir şehrinde bu çalışmalar daha çok tüketim alışkanlıklarını ve ticaret mekânlarının kullanım şeklini anlamak adına "sosyal medya çalışmaları" olarak yapılmaktadır. Özellikle son dönemlerde dijital çağa geçiş süreciyle birlikte, büyük veri (big data) dediğimiz; günlük yaşantımız hızlı ve detaylı şekilde dijital veri tabanına dönüşmekte ve bu veri tabanının mekânsal yansımaları analiz edilebilmektedir. Böylelikle günlük alışkanlıklarımızın yansımaları şehircilik çalışmalarında kullanılır hale gelmektedir. Kadıköy özelinde ise kentsel ölçekte ticaret bölgelerinin kullanım deseninin ortaya konması, ticari fonksiyonlarının yayılım hızının anlaşılması ve bu analizlerle birlikte kentsel stratejiler için hızlı şekilde veri sağlanması amacıyla yapılan çalışmalar son dönemde artmaktadır (Ensari & Kobaş, 2018; Üsküplü & Çolakoğlu, 2019; Fard, 2014). Mekânsal verilerin yanı sıra yerel yönetimin sosyal medya kullanma şekli ve bunun kentsel etkilerini araştıran çalışmalar da gözükmektedir (Değerli, 2016; Selvi Taştan, 2015; Durusoy, 2018).

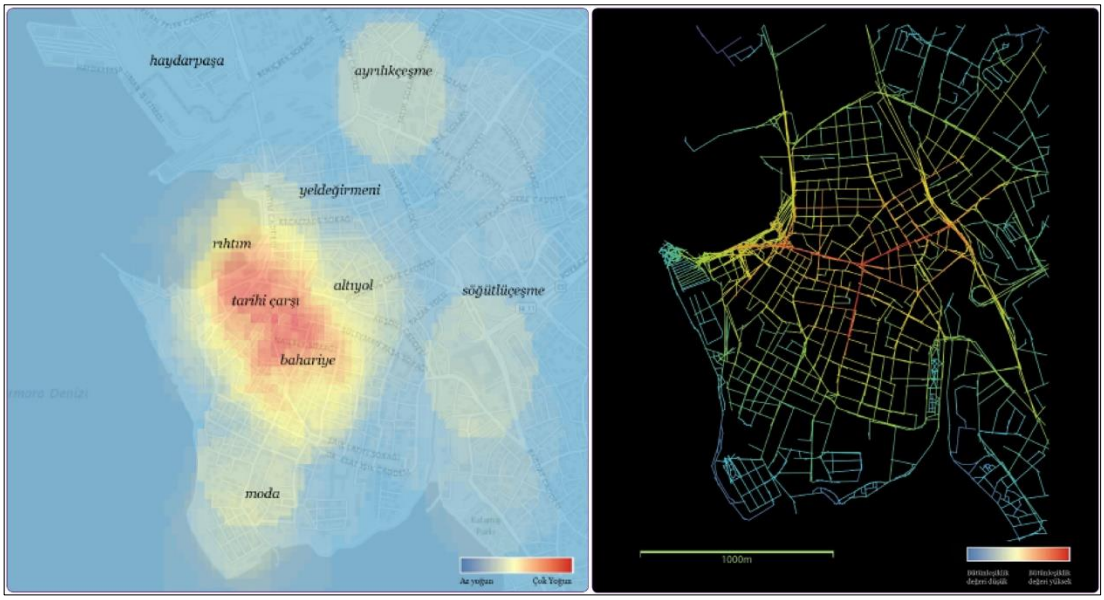
4.1.5.1 5-A nolu çalışma

5-A nolu çalışma olarak *"Sosyal Ağ Verileri ve Mekân Dizim Analizlerinin Kentsel Stratejiler Geliştirmede Kullanımı: Kadıköy Örneği"* (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.12).

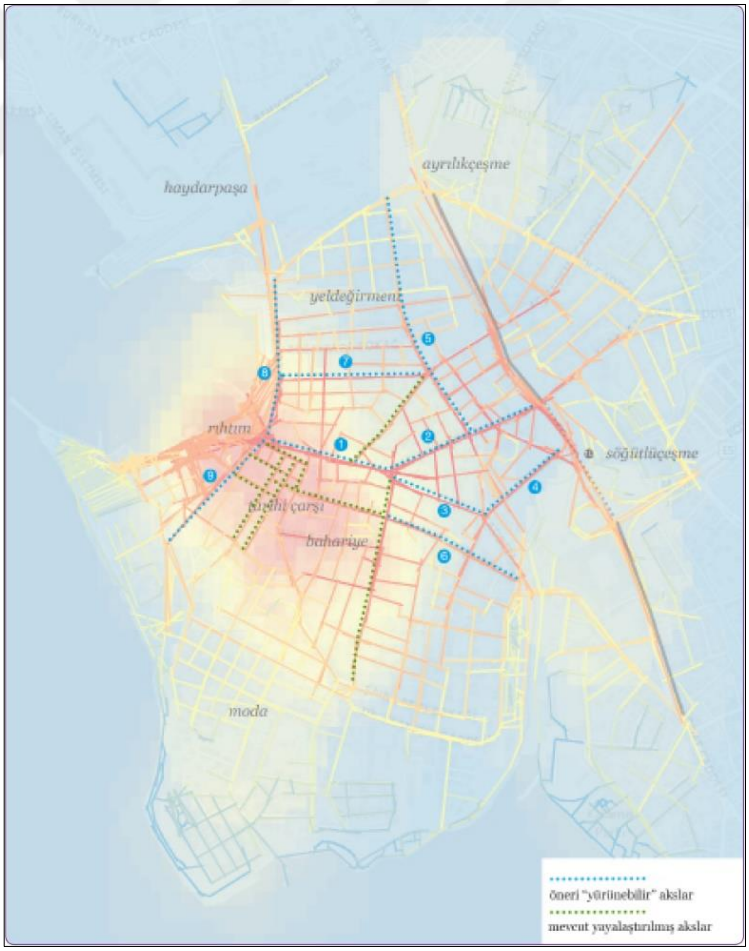
Çizelge 4.12 : 5-A nolu çalışma künyesi

Amaç:	Kadıköy merkez bölgesinin yayılma öngörülülerinin yapılması ve bu öngörüyle birlikte çıkan sonuçlar için kentsel stratejilerin geliştirilmesidir.
Kapsam:	Son dönemlerde gelişen teknolojik gelişmelerle birlikte popülerlik kazanan konum tabanlı sosyal ağ verilerini, mekânsal karakterin ortaya konduğu mekân dizim (space syntax) yöntemiyle birlikte ele alarak kentin fiziksel yapısı ve sosyal yapısı arasında bağlantı kurmaktır.
Yöntem:	3 aşamalı analiz gerçekleştirilmiştir: 1) Konum tabanlı sosyal ağlarda kullanıcıların kitlesel olarak oluşturduğu verilerin, veri tabanından elde edilmesi ve elde edilen sosyal etkinlik verilerinin CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri)'de yoğunluk analizlerinin yapılarak haritalanması, 2) Çalışma alanındaki kentsel fiziksel ağların Mekân Dizim yöntemleriyle analizi, 3) Analiz çıktılarının CBS'de bütünleştirilmesiyle birlikte kentsel etkinlik yoğunluğunun ve kentin fiziksel ağının topolojik karakteri arasındaki ilişkinin çözümlenmesidir.

5-A nolu çalışma, kentsel alanın fiziksel ve sosyal yapısı arasındaki ilişkisinin önemini vurgulanmakta ve konum tabanlı sosyal ağ verilerini bu ilişkiyi analiz etmede araç olarak kullanmaktadır. Hem fiziksel mekânın özelliklerini okumada hem de fiziksel mekânda meydana gelen kentsel aktiviteleri analiz etmede konum tabanlı sosyal ağ verilerinin kullanılmasıyla, geleneksel yöntemler aracılığıyla erişilebilecek verilere kıyasla daha fazla ve daha detaylı konum bilgisi elde edilmektedir. Çalışma bu kabulle yola çıkarak kentsel aktivitelerin gündelik işleyişini anlamada tüketim alışkanlıklarını ve bu alışkanlıkların sosyal medya üzerindeki konum tabanlı yansımalarını kullanmaktadır. Çıkan verilerin coğrafi bilgi sistemlerine aktarılmasının ardından Kadıköy çarşı bölgesinin fiziksel ağları ortaya çıkarılmaktadır (Şekil 4.21). Son olarak ise ortaya çıkan iki farklı boyuttaki verinin birbirleri üzerindeki etkisinin ölçülebilmesi adına çıkan mekânsal sonuçlar çakıştırılmaktadır (Şekil 4.22). Bununla birlikte kentin kullanım desenini ve bu kullanım deseninin gelecek dönemde nasıl şekillenebileceği üzerine yorumlar geliştirmektedir.

Şekil 4.21 : 5-A nolu çalışmada tespit edilen konum tabanlı uygulamalarından elde edilen yer bildirimleri ve mekan dizimi yöntemiyle elde edilen fiziksel ağlar (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019)

Şekil 4.22 : 5-A nolu çalışmanın tespit ettiği hareket potansiyelleri gösteren bütünleşik akslar ve izlem şeması (Üsküplü & Çolakoğlu, 2019)

5-A nolu çalışmanın görünen ve algılanan fiziksel ağların, görünmeyen ancak kullanım desenlerinin analiziyle ortaya çıkabilen aktivite desenlerinin çakıştırılması ve geri-beslemeli ilişkilerinin ortaya konmasının sağlaması, kapsam olarak çalışmayı özgün kılar niteliktedir. Sosyal yaşam deseninin niceliksel ve konum tabanlı veriye dönüştürülmesi toplumsal ritimlerin yansımalarını ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda bu verilerin elde edilmesinde, örnekleminin doğruluğu ve çıkan sonucun toplumsal ritmi okumada doğru yorumu önem taşımaktadır. Kullanım deseninin bireysel veriler üzerinden elde edilmesi ve bu kullanımların farklı tipte aktivitelerden (konut, yeme içme, eğitim, alışveriş, ulaşım, kültür-sanat) oluşması günlük ritimlerin okunması adına geniş kapsamı oluşturmaktadır. Böylelikle hem bireysel ritimler diyebileceğimiz konaklama ritimlerinin, hem günlük ritüelleri oluşturan ulaşım ve rekreasyon ritimlerinin hem de kapitalizmle birlikte ortaya çıkan alışveriş ve yeme içme ritimlerinin okunabilmesi sağlanmaktadır. Mekân dizimi gibi mekânın fiziksel niteliklerin elde edilmesine işe yarayan araçların kullanılarak, elde edilen günlük ritimlerin mekânsal bağlama oturtulmaya çalışılması araştırmanın boyutlarını genişletmektedir.

Konum bildirimlerinin farklı dönemlerdeki durumlarının karşılaştırılabilmesi ve farklarının ortaya konabilmesi ritimlerin zamansal boyutlarının da anlaşılması için fırsat sunmaktadır. Hatta kendini tekrar eden, hem doğrusal hem de döngüsel ritimlerin yorumlanarak gelecek için öngörülerin elde edilmesi bu yöntemin avantajı olarak gözükmektedir ve bu çalışmada dikkate alınmaktadır. Çalışmada özellikle döngüsel özellikte olan tüketim ritimlerinin doğrusal nitelikteki mekânsal genişleme ve değişme ritimleriyle karşılaştırmasının yapılmaktadır.

Çalışmanın ele aldığı kullanıcı profilinin, konum tabanlı sosyal medya araçlarının kullanımıyla tanımlanması ve konum tabanlı sosyal medya vericisi kullanıcılarının da ele alınan alanın özgün kullanıcı profilinin temsil gücünün belirsizliği konusu karşımıza çıkmaktadır. Lefebvre'nin tanımladığı ritimanaliz perspektifini oluşturan temel niteliklerin başında toplumsal boyut gelmektedir. Kadıköy gibi özgün nitelikte toplumsal yapıya sahip bir bölgede yapılan böyle bir çalışmanın tamamlayıcısı, doğru örneklem seçimiyle yüksek temsil gücü olmaktadır. Böylelikle ele alınan ritimlerin vaka alanının geçmişten gelen ve özgün ritimlerden okunması sağlanabilir.

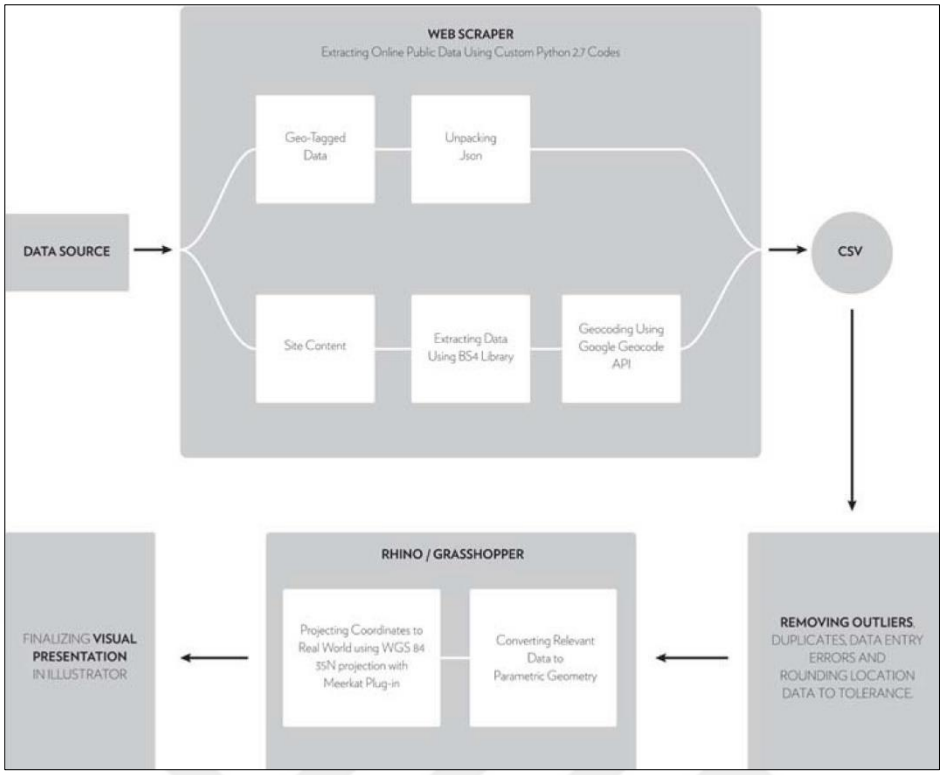
4.1.5.2 5-B nolu çalışma

5-B nolu çalışma olarak *"Web scraping and mapping urban data to support urban design decisions"* (Kentsel Tasarım Kararlarını Desteklemek İçin Veri Madenciliği ve Haritalama) (Ensari & Kobaş, 2018) çalışması seçilmiştir (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13 : 5-B nolu çalışma künyesi

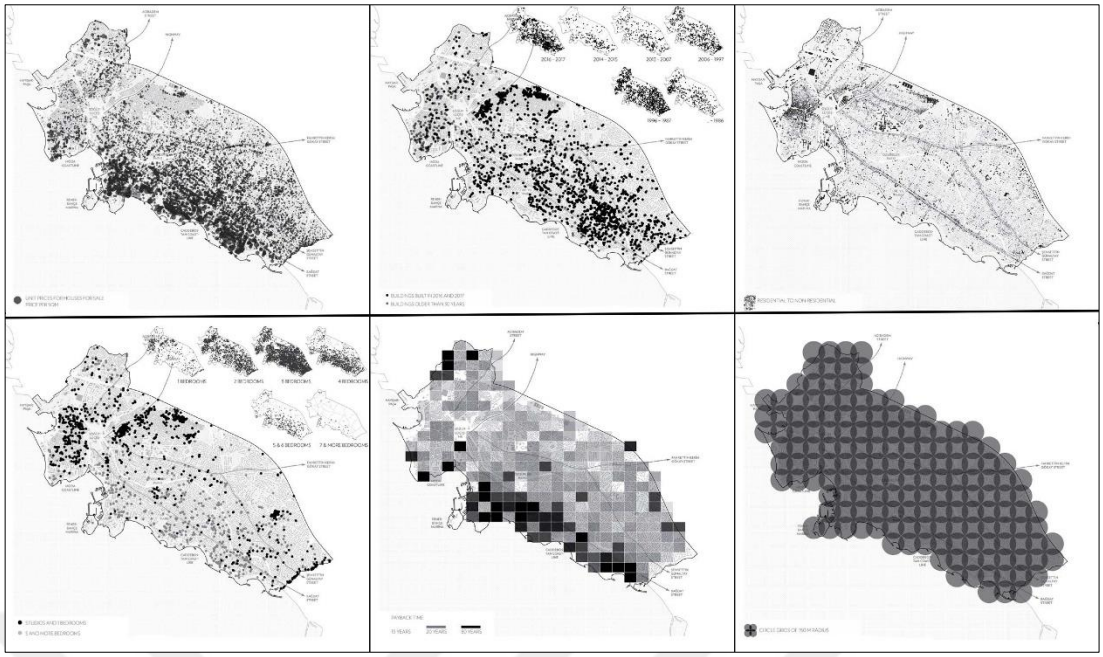
Amaç:	**Kentsel tasarımcılara ve kent politkalarında karar vericilere yardımcı olabilecek kentsel verileri toplama ve görselleştirme metodolojisi ortaya koymaktır.**
Kapsam:	Açık veri kaynaklarının (emlak verileri, sosyal medya verileri ve toplu taşım verileri) kullanılarak kentlilerin tercihlerinin, erişilebilirliklerinin analiz edilmesidir.
Yöntem:	Coğrafi etiketli verileri haritalamak için İstanbul'un Kadıköy ilçesi sınırları içinde halka açık çok sayıda veri haritalara dökülmüştür ve çakıştırılmıştır. Daha sonra, çevrimiçi emlak listelerine dayalı demografik ve ekonomik eğilimler ile kamusal ve ticari kaynakların mekânsal dağılımı ve erişilebilirliği gibi kentsel nitelikler haritalanmıştır. Son olarak ise tüm veriler ışığında bölgenin gelişim ve yayılım durumu tartışılmıştır.

5-B nolu çalışma, kullandığı yöntem itibarıyla şehircilik araştırmalarına yeni bir bakış açısı getirmektedir. Son dönemlerde yoğun şekilde kullanılan ve geniş veri tabanına sahip büyük verinin kullanması açısından, çok boyutlu ve çok aktörlü kentsel düzenin değerlendirilmesinde büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Geleneksel yöntemlerden farklı olarak konum tabanlı sosyal medya verilerinin kullanılması ve bu verilerin mevcut kentsel düzenin fiziksel durumuyla karşılaştırılmasından ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Gelişen teknolojik yazılımlarla birlikte kullanılmaya başlanan veri madenciliği gibi uygulamaların geleneksel yöntemlerle birleştirilmesiyle daha hızlı ve detaylı veriye ulaşmada kolaylıklar sağlamaktadır (Şekil 4.23). Tez kapsamında ele alınan çalışmalardan farklı olarak Kadıköy ilçesindeki tek bir odak alan yerine tüm Kadıköy ilçesinin çalışılıyor olması da araştırmanın değerlendirme adına seçilmesi için diğer bir kriterdir. Kullandığı yöntem itibarıyla veriye ulaşmada hızlı ve kesin sonuçlar elde etmesi çalışmanın mekânsal kapsamının büyüklüğünün asıl kaynağıdır.

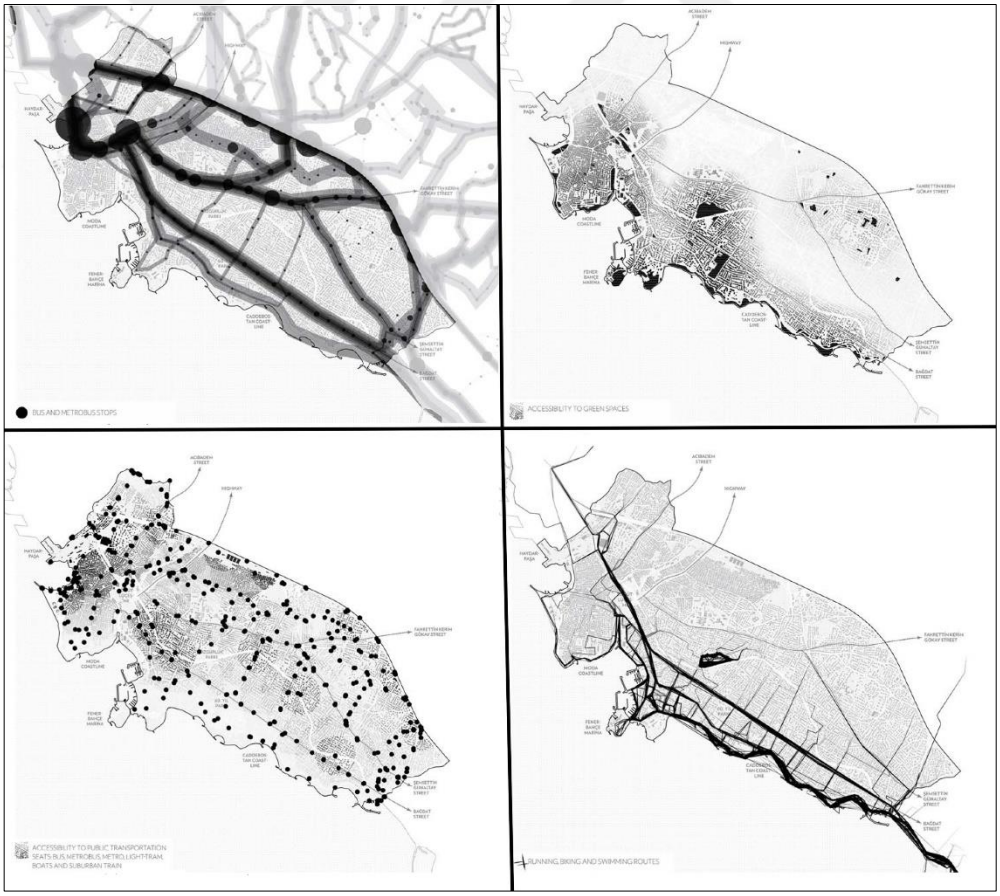

Şekil 4.23 : 5-B nolu çalışmanın veri madenciliği yöntem akışı (Ensari & Kobaş, 2018)

Çalışmanın sosyal medyada paylaşılan bireysel verilerini analiz etmesi ve bu analizler ışığında mevcut kentin ekonomik ve ulaşım verilerini geri-beslemeli şekilde test etmesi gündelik yaşamı anlamak ve gelecekteki kentsel tasarım uygulamalarına yol göstermek adına yeni ve kapsamlı bir yöntem olarak gözükmektedir (Şekil 4.24). Araştırmanın niceliksel yapıdaki konum, ulaşım ve ekonomik verilerden kentsel bölgenin kullanım desenlerini çıkartması ve kenti bu bağlamda yorumlaması, araştırmayı çerçeve olarak geniş kapsama oturtmaktadır (Şekil 4.25). Ancak zamansal bağlam bir anın temsili gibi ele alınmaktadır. Gerek ulaşım gerekse gündelik yaşam deseninin okunabildiği konum tabanlı uygulama verilerinin zamansal farklılıklarla ele alınması, birbirinden farklı birçok dinamikten oluşan Kadıköy bölgesini analiz etmede daha kapsamlı bilgi verebilir. Aynı zamanda farklı zamansal kullanım desenlerinin karşılaştırılmasıyla vaka alanında gerçekleşen ritimler ve gündelik yaşam da kapsamlı şekilde ortaya konabilir, gece-gündüz veya mevsimsel farklılıklar aydınlatılabilir.

Şekil 4.24 : 5-B nolu çalışmada elde edilen, çevrimiçi uygulamalardan veri madenciliği sonucu ulaşılan bireysel verilerin haritalanması örnekleri (Ensari & Kobaş, 2018)

Şekil 4.25 : 5-B nolu çalışmada elde edilen, geleneksel yöntemlerle ulaşılan yeşil alan-ulaşım verilerin haritalanması örnekleri (Ensari & Kobaş, 2018)

Çalışmanın yöntem odaklı bir çalışma olması nedeniyle, ele aldığı kentsel boyutların analizine odaklanması ve elde ettiği veriyi sağlayan toplumun niteliğini göz ardı etmesi nitelikli sonuca ulaşmasını engellemektedir. Zaman-mekan diyalektiğinde ilişkili verileri ortaya koyma adına ise yöntemin fırsatları ortaya çıkmaktadır. Çalışma ele aldığı örneklem ve vaka alanı ilişkisini tüm Kadıköy ilçesinde benzer şekilde tutmaktadır. Veriyi analizi aşamasında kartezyen mekân algısıyla hareket ederken verinin yorumlanmasında bu perspektifi aşmaya çalışmaktadır. Kente bakış açısını gerek bireyin gerekse kentsel mekânın ortaya koyduğu veri setleriyle oluşturmaya çalışan araştırma farklı bağlamları bir araya getirebildiğinde ve farklı boyutlar arası karşılıklı etkileri analiz edebildiğinde kartezyan mekan düşüncesinin ötesinde sonuçlar elde edebilecektir.

4.2 Kadıköy'de Ritimanaliz ile Kavramları Aşmak

Geçmişten günümüze kadar Kadıköy üzerine yapılan birçok araştırma niceliksel ve niteliksel yöntemler kullanarak, Kadıköy'ün özgün kentsel yapısını ve toplumsal düzenini anlamaya çalışmaktadır. Farklı yöntemler ve yaklaşımlar benimseyen bu araştırmalar, amaçları ve sınırlarını çizmiş oldukları kapsamları doğrultusunda kesin sonuçlara ulaşabilmektedirler. Araştırma soruları doğrultusunda edinmiş oldukları bu kesin sonuçlar kent gibi çok boyutlu, farklı dinamiklerden beslenen, devinim halindeki diyalektik bir olgu için tek boyutta kalmaktadır.

Yapılan araştırmalar birbirini tamamlayıcı durumdaki niceliksel ve niteliksel yöntemleri birlikte kullanmak yerine çoğunlukla kenti ve gündelik yaşamı biri üzerinden anlamaya çalışmaktadır. Ekonomi ve ulaşım göstergeleri gibi niceliksel verilerle dayanan durumların sosyal sürdürülebilirlik, kamusal sanat vb. sayısal verilere indirgenmesi zor olgular ile ilişkisi kurulmalı, yeri geldiğinde çatışmalı durumların zıtlığından faydalanılarak bir öngörü geliştirilmeli, böylelikle kent ve gündelik yaşam üzerine yapılan çalışmaların kapsamını genişlemelidir.

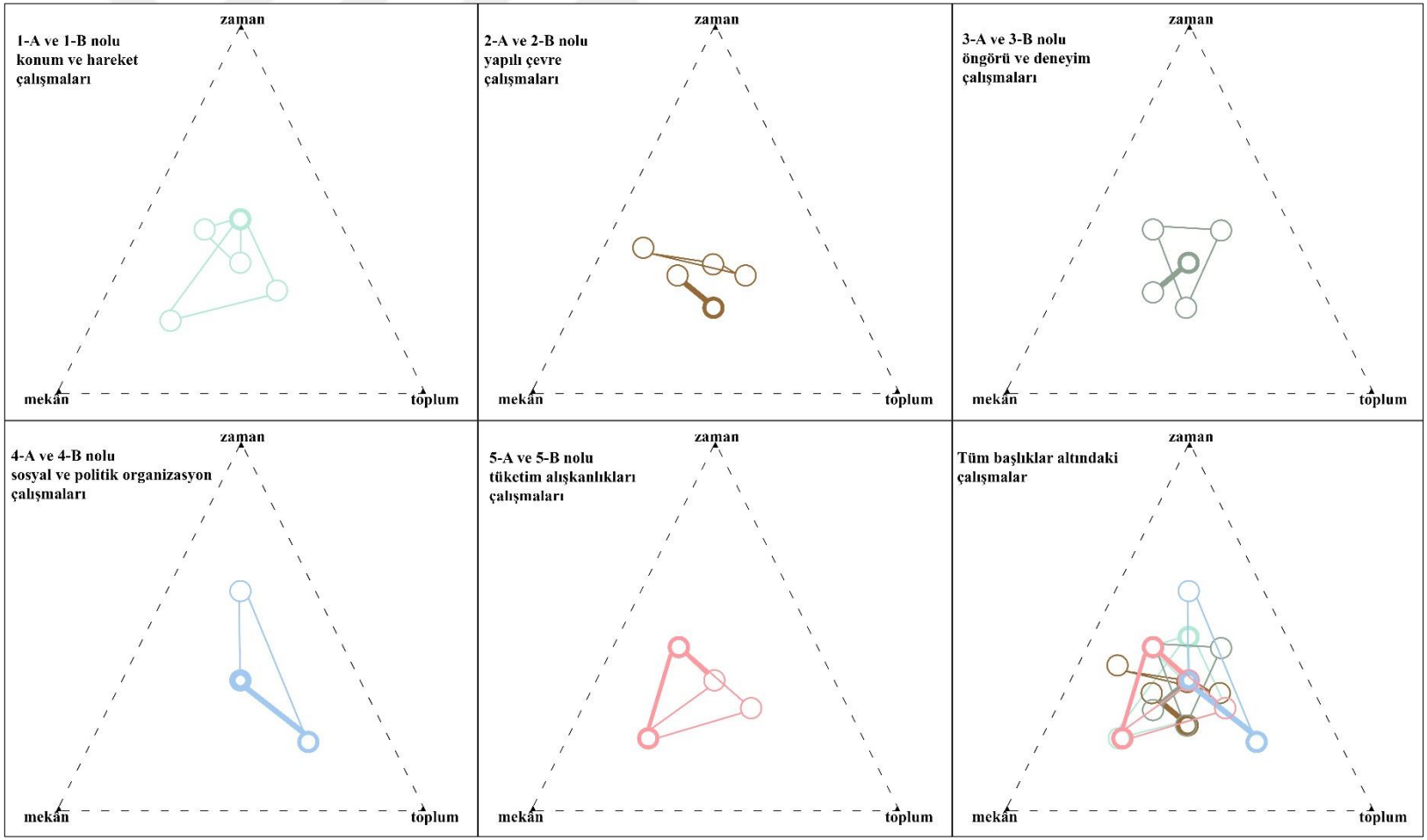
Tez kapsamında beş konu başlığı altında ele alınan Kadıköy araştırmaları için, her bir konu başlığı Kadıköy'ün belirli mekânsal ve toplumsal dinamiğine odaklanmakta ve farklı perspektifler kullanarak aynı Kadıköy üzerine farklı araştırmalar gerçekleştirmektedir. Ortak bir amaç olarak ise her biri elde ettiği veriler ışığında Kadıköy'ün geleceği üzerine tahminler yürütmektedir. Ancak her bir araştırma kapsamından kaynaklı olarak belli boyutlara odaklanmakta ve başka bir boyutun kent üzerindeki etkisini araştırmanın dışında tutmaktadır.

Lefebvre'nin ritimanaliz projesi olarak adlandırdığı ve gündelik yaşamı anlama adına geliştirdiği bakış açısı, bahsedilen indirgeyici yöntemlere karşı diyalektik bir çerçeve sunmaktadır. Kadıköy genelinde ritimanaliz süreci düşünüldüğünde, ritmi oluşturan dinamikleri belirlemede, vaka alanı üzerine yapılan çalışmalar hazır bir veri seti sunmaktadır. Bu çerçevede ele alınan her bir araştırma ritimanalizi gerçekleştirmek adına, bakış açısını indirgediği boyutun niteliklerini yansıtmakta ve hepsi birlikte ele alındığında diyalektik çerçeve etkin şekilde sağlanmaktadır. Beş başlık altında bakılan çalışma konularından 5 nolu "Yerleşim yeri ve alışkanlıklar çalışmaları" başlığı altındaki araştırmalar ağırlıkla niceliksel yöntemler kullanmakta buna karşı olarak 3 nolu "Öngörü ve deneyim çalışmaları" başlığı altındaki araştırmalar ise ağırlıklı olarak

niteliksel yöntemlerle yaklaşımlar gerçekleştirmektedir. Ancak geri kalan diğer üç başlık altında yapılan araştırmalarda kimi zaman nicel kimi zamansa de nitel araştırmalar yer almaktadır.

Çalışmaları yöntem olarak zaman-mekân-toplum diyalektiğinde ortak bir başlık altında değerlendirmek gerekirse eğer, mekân bağlamında çoğu araştırma yöntemi itibariyle bulgularına kapsamlı şekilde erişebilmiştir. Ancak bazı çalışmalar toplumsal boyutun çeşitliliğine ve niteliklerine değinmemişlerdir. Özellikle 1-A, 3-A, 3-B, 5-A ve 5-B nolu çalışmalar yöntemleri itibarıyla inceledikleri değişim olgusunun toplumsal boyuta değinmekte ancak özgün toplumsal yapıya sahip Kadıköy gibi bir bölgede toplumsal yapı çeşitliliğini dikkate almamaktadır. Bu sebeple de çalışmalardaki yaklaşımların; farklı toplumsal yapılardan ortaya çıkabilecek ritimsel durumları, farklı aktörlerin bir aradalığından kaynaklı poliritikmik ve öritmik durumları ya da çatışmalı durumlardan ortaya çıkan aritmik durumları elde etme durumu diğer yöntemlere göre daha verimsiz kalmaktadır. Bazı çalışmalar ise zaman boyutunu değerlendirirken bakış açısını dar tutmaktadır. Bölümün başında da bahsedildiği üzere çalışmalar "değişim" olgusuna odaklanmaktadır. Ancak 2-A, 2-B, 3-A, 4-A, 4-B ve 5-B nolu çalışmalar zamansal boyuta farklılık gerektiren değişim olgusunu ele alırken tüm süreci an olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple belli bir döngüsel ve doğrusal akış içerisindeki ritimlerin okunması zorlaşmaktadır (Şekil 4.26)

Ele alınan tüm başlıklar ve bu başlıkların altındaki çalışmalar ışığında ritimanaliz projesini İstanbul gibi kozmopolit bir kentin merkez bölgelerinden biri olan Kadıköy için ele almak oldukça güçtür. Ancak bu bakış açısına sahip her çalışma, Lefebvre'nin Paris kenti üzerinden tartıştığı ve gözlemleri üzerine değerlendirdiği "gündelik yaşam" olgusunu analiz etme adına bir adım olarak görülebilir. Yapılan çalışmaların birlikte ele alınması, şehircilik çalışmalarını zaman-mekân-toplum boyutlarıyla değerlendirmede ve ritimanalizin diyalektik çerçevesinin sağlanmasında kapsamlı bir çerçeve oluşturabilmektedir.

Şekil 4.26 : Tez kapsamında seçilen çalışmalarının denge şeması

5. SONUÇ VE BULGULAR

1931'de Lúcio Alberto Pinheiro dos Santos'un *"La rythmanalyse"* kitabıyla başlayan ritimanaliz konusu 1992'de Lefebvre'yle birlikte diyalektik yapıdaki kentsel konuları anlamak için mekânsal ve toplumsal boyutta ele alınmaya başlanmıştır. Özellikle şehircilik çalışmalarında yöntem olarak ritimanaliz olgusu, Lefebvre'nin tanımladığı halinden günümüze kadar yapılan araştırmalar ve çalışmalarla, kapsamı oluşmaya başlamış ve ortaya koyduğu sonuçlarla kentin gündelik yaşamını anlamada önemli bir araç haline gelmiştir. Tez kapsamında öncelikle yöntemin sınırları ve kapsamı yapılmış çalışmalar ışığında tanımlanmıştır. Daha sonra ise Kadıköy üzerine yapılmış kent araştırmalarında bu sınırlar ve kapsam belirlenmiş, ritimanaliz olgusu ile bu sınırların çerçevesini genişletebilmek adına, farklı yöntem ve amaçlarla oluşturulmuş çalışmalar ortak bir paydada değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeyle birlikte, farklı bakış açısıyla ortaya konan şehircilik çalışmalarının yöntemleri ortak dinamikler ve boyutlar ışığında ele alınmış, böylelikle benzer yöntem ve konu başlıkları altında ortak çıktılar elde edilebilmiş ve diyalektik bir bakış açısı olan ritimanaliz çerçevesinin sağlanması adına tanımlamalar yapılabilmiştir.

Kent coğrafyası kapsamında ele alınan konu başlıkları altında değerlendirilen kent araştırmalarının her biri kullandığı yöntem ve ulaştığı sonuçlar sebebiyle özgün sonuçlara ulaşmaktadırlar. Ancak her biri gündelik yaşamın bütününü değil yalnızca bir parçasını kavrayabilmektedir. Bu doğrultuda kullandıkları yöntemler de yalnızca bütünü oluşturan parçaları algılamak üzere olmaktadır. Fraser (2008), bu indirgeyici bakış açısın aşmada ritimanaliz aracı olabileğini dile getirmiştir. Ritimanaliz yöntemiyle bu parçaların her birini ele almak, çalışmaların eksik kalan bakış açısını geliştirmek ve böylelikle de bütünü kavramak gerekmektedir. Bu çerçevede tez kapsamında çalışmaların zaman-mekân-toplum diyalektiğini sağlama yolundaki katkıları tanımlanarak benzer konu başlıkları ve yöntemlerin yansımaları ortak başlıklar altına toplanabilmektedir.

DeLyser ve diğerlerinin (2012) birden fazla ölçek, duyu ve düşünceyi içeren kent kavramı için nicel-nitel ayrımını aşma olarak addettiği ritimanaliz perspektifine çalışmalara göre bakacak olursak eğer;

- Kapsamını yalnızca niceliksel yöntemlere dayandıran çalışmaların, kartezyen mekân bakış açısı ve klasik analiz yöntemleriyle zaman-mekân-toplum diyalektiğini tam anlamıyla ortaya koyamayacağı ve bu çalışmaların yalnızca zaman-mekân ya da toplum-mekân ilişkisini kavrama yönünde sonuç vereceği,
- Kapsamını yalnızca niteliksel yöntemlere dayandıran çalışmaların toplum bilim açısından değerli sonuçlara ulaşacağı ancak zaman-mekân-toplum diyalektiğinde araştırmayı indirgediği boyutun dinamiklerini ve elde ettiği sonuçları nicel veriler olmadan tam olarak tanımlayamayacağı,
- Hem niceliksel hem de niteliksel yöntemleri birlikte kullanmaya çalışan araştırmaların ritimanaliz kapsamında erişilmeye çalışılan gündelik yaşamın kapsamlı analizine yakınlaşacağı ancak kapsamları dolayısıyla tüm boyutları değerlendiremeyeceği

sonuçlarına ulaşılmıştır. Yöntemleri itibarıyla indirgedikleri boyutların yanı sıra çalışma konularına göre elde edilen sonuçlara baktığımızda ise;

- Ulaşım, erişim odaklı çalışmaların ritimanalizi gerçekleştirmede, Edensor'un (2016) 'un da zamansallık- mekânsallık olarak dile getirdiği, zaman-mekân olguları arasında ilişkiyi ve poliritmik durumları okumada başarılı sonuçlar vereceği
- Küresel şehircilik çalışmaları için ritimanalizin ve diyalektik bakış açısının, çalışmaların ölçeğinden dolayı sağlanmasının güç olduğu,
- Merkeziyet çalışmalarında yerel dinamiklerin belirlenmesinde ve merkezi oluşturan kamusal mekânı analiz etmede ritimanalizin güçlü bir araç olabileceği, diğer analizlere kıyasla geçmişten günümüze merkezlerin oluşum-değişim-gelişim süreçlerini ritimler üzerinden okumayla daha kapsamlı sonuçlar elde edilebileceği,

- Çalışmaların odağında bulunan değişim olgusunu dönüşüm olarak ele alan çalışmaların yalnızca fiziksel boyuttaki mekânsal değişimi dikkate aldığı ve gündelik yaşamdaki poliritmiyi kavrayamayacağı,
- Doğal çevreyle ilişkili çalışmalarda mekânsal analizin doğanın ritminin, günlük ve mevsimsel farklılıkların ele alınmadığı bu sebeple Flemsæter, F. ve diğerlerinin (2018) yapmaya çalıştığının aksine, doğal çevre çalışmalarının yapılı çevre çalışmalarından farkının anlaşılamayacağı,
- Algısal ve deneyimsel çalışmaların çoğunlukla aritmik durumların yarattığı izlenimlerden kaynaklı sonuçları ortaya koymada başarılı olacağı,
- Toplumsal ve kültürel çalışmaların, Mendieta'nın (2008) da ifade ettiği üzere, sosyal organizasyon ve gündelik yaşam arasındaki zamansal farklara (döngüsellik-doğrusallık) baktığında ve zaman boyutunun dikkate aldığı taktirde daha kapsamlı sonuçlara erişeceği; zaman boyutunun etkisi araştırmalara katılmadığında, toplum çeşitliliğinden ortaya çıkan kapsamlı sonuçların değerlendirilemeyeceği
- Sosyal medya ve konum tabanlı uygulamaları dikkate alan araştırmaların kamusal mekân araştırmalarında yoğunlaştığı ve böylelikle ritimleri ve dolayısıyla gündelik yaşamı okumada kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Blue'nun (2017) ritimanaliz kavramının çok boyutluluğu içerisinde zaman odağındaki görüşüne paralel şekilde, akış halindeki zamanda sürekli değişim halinde olan mekân ve toplum olgularının anlaşılmaya çalışılması, böylelikle değişimin günümüzdeki ve gelecekteki etkileri ile ilgili öngörülerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, Lefebvre'nin (2004) ritimlerin çıkış noktasında tanımladığı mevsimsel değişim ve doğal döngülerle zaman boyutunun ortaya çıkarabileceği farklılıklarla birlikte çalışmaların yapılması önem arz eden diğer bir bakış açısıdır. Yapılan bu tez çalışmasıyla birlikte, yine Lefebvre'nin de sıklıkla üzerinde durduğu gündelik yaşamın ve onu oluşturan boyutların ritimler üzerinden analizi araştırılmış ve yöntem olarak düşünüldüğünde kent araştırmaları için potansiyel katkıları ortaya konmuştur.

Dünya genelinde birçok farklı ülkede yapılan ritimanaliz çalışmasıyla kentlerin yerel ve özgün dinamiklerinin günümüz kapitalizm etkisiyle süregelen gündelik yaşam içerisinde kendini nasıl gösterdiği araştırılmaktadır. Türkiye'de ise Cihanger Riberio'nun (2019) ve Egbatan ve Ak'ın (2019) yapmış olduğu çalışmalara benzer

şekilde, ritimanaliz konusu şehircilik çalışmalarında son yıllarda daha çok dikkate alınmakta ve geleneksel analiz yöntemlerini destekleyecek şekilde alternatif bakış açıları sunmaktadır. Bu tez çalışmasıyla birlikte gelecekte ritimanalizin yöntem olarak kullanılması halinde kentlerin ve gündelik yaşamın tüm boyutlarıyla anlaşılması, böylelikle öngörü ve tahminlerin yapılması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Acar Özler, Ö., Salihoğlu, T., & Öztürk Salihoğlu, G. (2015). The Effects of New Urban Transformation Law on Upper-Class Housing Prices: The Case of Caddebostan, Istanbul. R. Efe, C. Bizzarri, İ. Cürebal, & G. N. Nyusupova içinde, *Environment and Ecology at the Beginning of 21st Century* (s. 47-60). SOFIA: St. Kliment Ohridski University Press.

Akbulut, M. R. (1994). Kadıköy. İ. Tekeli içinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi: Cilt 6.* Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Aktop Maden, D., & Avlar, E. (2017). Yer Altı Metro İstasyonlarındaki Yolculu Alanların Görsel Konfor Açısından Değerlendirilmesi: Kadıköy ve Kartal İstasyonları Örneği. *MEGARON, 12(1),* 13-26.

Arıkan, B., & Pulat Gökmen, G. (2016). Kentsel Mekânın Fiziksel Katmanları, Konut Dokusunun Oluşumu ve Feneryolu Mahallesi'nin "Risk"li Dönüşümü. *İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi, Sayı 20, Cilt 7*, 966-998.

Arısoy, A., & Paker, N. (2019). Bridging and bonding social capital in gentrifying neighborhoods: "Yeldeğirmeni district in Istanbul". *ITU A|Z • Vol 16 No 2*, 39-54.

Bachelard, G. (1964). *The Psychoanalysis of Fire.* Boston: Routledge & Kegan paul.

Bachelard, G. (2016). *The dialectic of duration.* Lanham, MD,: ROWMAN & LITTLEFIELD.

Balasubramanian, A. (2014). BRANCHES OF GEOGRAPHY. - (s. -). Mysore, Karnataka, India: University of Mysore.

Baranova, J. (2016). Deleuze and Gattari: Rhythm as a Philosophical Consept . J. Baranova, L. Junutytė, & L. Duoblienė içinde, *Rhythm and Refrain: In Between Philosophy and Arts* (s. 10). Vilnius: Lithuanian University of Educational Sciences.

Başer, B., & Kubat, A. S. (2007). A New Landscape Design Strategy For Creating Continuous, Perceptible and Productive Urban Green: a case of Kadıköy-İstanbul. *6th International Space Syntax Symposium.* İstanbuşl.

Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity.* Cambridge: Polity Press.

Bennett, J. (2015). 'Snowed in!': Offbeat Rhythms and Belonging as Everyday Practice. *Sociology, Vol. 49(5),* 955–.

Berkmen, N. H., & Turtgut, S. (2019). Kentsel Dönüşüm Kıskacında "Bağdat Caddesi". *MEGARON, 14(SUPPL. 1),* 155-166.

Beyes, T., & Steyaert, C. (2011). Spacing organization: non-representational theory and performing organizational space. *Organization, 19(1)*, 45–61.

Blue, S. (2017). Institutional rhythms: Combining practice theory and rhythmanalysis to conceptualise processes of institutionalisation. *Time & Society 0(0)*, 1-29.

Bogdan-Nicolae, P., & Vasile, S. (2013). The Contemporary City Between Administration and Geomanagement. *Geographica Pannonica, Volume 17, Issue 1*, 1-13.

Bozkurt, M., & Özgür, D. (2019). Çocuklar İçin Kamusal Mekânda Sosyal Adalet: Kadıköy–Sultanbeyli Örneğinde Kamusal Açık ve Yeşil Alanların İncelenmesi. *Megaron*, 471-482.

Brighenti, A. M., & Kärrholm, M. (2018). Beyond rhythmanalysis: towards a territoriology of rhythms and melodies in everyday spatial activities. *City Territory and Architecture, 5:4*.

Bülbül Akın, B., & Türkün, A. (2019). Dar Gelirli Konut Alanlarının Dönüşümünde Sosyal Karma Politikası: Fikirtepe Örneği. *Megaron, 14(SUPPL. 1)*, 192-202.

Cengizoğlu, F. P., & Özyılmaz, H. (2016). İkincil Konutların Birincil Konutlara Uyarlanması: Mersin Örneği. *Planlama, 26(3)*, 219–233.

Cenik, O., Selim, H. H., & Güler, K. (2018). Kadıköy (İstanbul)'de Yığma Bir Binanın Deprem Riskinin Belirlenmesi. *Uygulamalı Yerbilimleri Dergisi, Cilt: 17, No: 1*, 69-85.

Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis.* Chennai, India: SAGE Publications.

Cihanger Ribeiro, D. (2019). The Poiesis of Everyday Life and Space in Yüksel Street. *Journal of Ankara Studies,7(1)*, 1-25.

Cox, K. R. (2013). CONCEPTS OF SPACE, UNDERSTANDING IN HUMAN GEOGRAPHY, AND SPATIAL ANALYSIS. *Urban Geography, 16:4*, 304-326.

Çalışkan, S. (2019). Ev Sahibi Halkın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutumu: İstanbul; Sultanbeyli-Kadıköy İlçeleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, Sayı 66*, 640-650.

ÇEKÜL, Ç. (2014). *Yeldeğirmeni Deneyimi: Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım.* İstanbul: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı.

Çetin, R. (2018). Evaluation of Urban Transformation in Building Scale in Terms of Social Sustainability: Göztepe Case. *International Sustainable Buildings Symposium, Lecture Notes in Civil Engineering 6* (s. 628-643). Springer International Publishing.

De Wandeler , K., & Dissanayake, A. (2013). Rhythmanalysis as a tool for understanding shifting urban life and settings Exploratory research in Brussels and Colombo. *Proceedings of the ICCPP*. Colombo: Cities, People Places.

Değerli, A. (2016). Ağ Toplumunun İletişimi Ekseninde Yerel Yönetimlerin Sosyal Medya Kullanım Düzeyi: Kadıköy Belediyesi Örneği. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 12, Sayı 46*, 63-79.

DeLyser, D., & Sui, D. (2012). Crossing the qualitative-quantitative divide II: Inventive approaches to big data, mobile methods, and rhythmanalysis. *Progress in Human Geography 37(2)*, 293–305.

Dey, P., Marti, L., Teasdale, S., & Seanor, P. (2016). Alternative enterprises, rhythms and (post)capitalism: Mapping spatio-temporal practices of reproduction, escape and intervention. *32nd European Group for Organizational Studies (EGOS) Colloquium.* Naples, Italy.

Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. F. (2003). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya.* Ankara: Pegem Akademi.

Durusoy, H. (2018). İki Yönlü Simetrik İletişim Çerçevesinden Kadıköy ve Datça Belediyeleri Twitter Kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1* , 615-644.

Edensor, T. (2010). Walking in rhythms: place, regulation, style and the flow of experience. *Visual Studies 25:1,*, 69-79.

Edensor, T., & Holloway, H. (2008). Rhythmanalysing the coach tour: the Ring of Kerry, Ireland. *Transactions of the Institute of British Geographers New Series, Vol. 33, No. 4*, 483-501.

Egbatan, M., & Ak, İ. S. (2019). Ankara'nın Ritmi: Mekân, Kadın ve Engellilik. *Mekanda Adalet Derneği (MAD) journal, 1. cilt 1. sayı*, 111-130.

Ege, R. (2005). Diyalektik. A. Cevizci içinde, *Felsefe Ansiklopedisi.* Etik Yayınları.

Ekdal, M. (2014). *Saklı Hikâyeleri ve Resimleriyle Kadıköy Sokakları.* İstanbul: Tarihçi Kitabevi Yayınları.

Ekenyazıcı Güney, E., & Tulum, H. (2018). Mimari Belleğin Yıkımı/İnşası Üzerine: Bağdat Caddesi Küçükağa. *Tasarım ve Bellek Temalı Ulusal Tasarım Sempozyumu* (s. 57-67). Trabzon: Monre Turizm ve Organizasyonu.

Elden, S. (2004). Rhythmanalysis: An Introduction. H. Lefebvre içinde, *Rhythmanalysis: Space, Time and* (s. xii). New York: Continuum.

Ensari, E., & Kobaş, B. (2018). Web scraping and mapping urban data to support urban design decisions. *ITU A|Z, Volume 15, No 1*, 5-21.

Erişmiş, M. C., & Gezerman, A. O. (2014). Analysis of Kadikoy Seashore from the Perspective of Lynch. *International Journal of Modern Social Sciences, 3(2)*, 75-97.

***etimolojiturkce.com*.** (2020, Mart 3). Etimoloji Türkçe: https://www.etimolojiturkce.com/kelime/ritm adresinden alındı

***etymonline.com*.** (2020, Mart 2). Online Etymology Dictionary: https://www.etymonline.com/word/rhythm#etymonline_v_15027 adresinden alındı

Evcil, N. (2010). Designers' Attitudes Towards Disabled People and the Compliance of Public Open Places: The Case of Istanbul. *European Planning Studies Vol. 18, No. 11*, 1863-1880.

Eyice, S. (2007). *Bizans devrinde Boğaziçi.* İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Fard, H. R. (2014). Evaluating Spatial Behavior in the Urban Public Space of Kadıköy Square. *2nd ICAUD International Conference in Architecture and Urban Design* . Tirana, Albania: Epoka University.

Firidin Özgür, E. (2013). Urban design projects and the planning process: The Kadıköy Old Market Area Revitalization Project and the Kartal Industrial Area Regeneration Project. *Cities, 31,* 208-219.

Firidin Özgür, E., Seçer, S., Göğüş, B., & Sayın, T. (2017). Use of public spaces in private space-led urbanization: The cases of Kadıköy and Ataşehir in İstanbul. *ITU A|Z, Vol 14, No 1*, 43-56.

Flemsæter, F., Gundersen, V., Rønningen, K., & Strand, O. (2018). The beat of the mountain: a transdisciplinary rhythmanalysis of temporal landscapes. *Landscape Research*.

Fraser, B. (2008). Toward a philosophy of the urban: Henri Lefebvre's uncomfortable application of Bergsonism. *Environment and Planning D: Society and Space, volume 26*, 338-358.

Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 1-18.

Garipağaoğlu, N., Özcan, S., & Uzun, M. S. (2014). Moda-Caddebostan (Kadıköy) Arası Kıyı Alanındaki Değişimin İncelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:29*, 60-80.

Gerhard, U. (2014). Henri Lefebvre on space. Architecture, urban research, and the production of theory, by Lukasz Stanek. *Urban Geography,Vol. 35, No. 6*, 938–941.

Gezer, B., & Enbil, Z. Ş. (2019). Yaratıcı Sınıf ve Soylulaşma İlişkisi: Yeldeğirmeni Örneği. *19. Ulusal Bölge Bilimi ve Bölge Planlama Kongresi,.* Giresun: Bölge Bilimi Milli Komitesi.

Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 26 Sayı 3,*, 1-29.

Gottdiener, M. (1993). A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and The Production of Space . *Sociological Theory, Vol. 11, No. 1*, 129-134.

Gülersoy, Ç. (1988). Doğu'ya Giden Teknede Batı'ya Koşuyoruz,. *Şehir, Sayı 17*.

Habermas, J. (2004). Kamusal Alan. M. Özbek içinde, *Kamusal Alan* (s. 95-102). İstanbul: Hil Yayın.

Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu.* Metis Yayınları.

Hetherington, K. (2013). Rhythm and noise: the city, memory and the archive. *The Sociological Review, 61*, 17–33.

Hughes, G. (2010). Urban revitalization: the use of festive time strategies. *Leisure Studies, 18:2*, 119-135.

Ilgar, M. Z., & Ilgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (temellendirilmiş kuram). *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi,2(3)*, 197-247.

İlhan, S. (2013). Akışkan Toplumda Kimlik İnşası: Gecişken, Eklektik, Ben Odaklı Kimlikler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2*, 233-246.

İslam, T. (2006). Merkezin dışında: İstanbul'da Soylulaştırma. D. Baher, & T. İslam içinde, *İstanbul'da soylulaştırma eski kentin yeni sahipleri* (s. 43-58). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Jamal, S. (2018, 4). *https://sabajamaldin.wixsite.com/geographer*. Geography Branches: https://sabajamaldin.wixsite.com/geographer/single-post/2018/04/29/Geography-Branches adresinden alındı

Johnston, R. J. (1977). Urban geography: city structures. *Progress in Human Geography, 1(1)*, 118–129.

Jones, K. T., & Popke, J. (2010). Re-Envisioning the City: Lefebvre, HOPE VI, and the Neoliberalization of Urban Space. *Urban Geography, 31:1*, 114-133.

Kadıköy Belediye Arşivi. (2019). *Kadıköy'de Hayat.* flicker.com: https://www.flickr.com/photos/kadikoybelediye/albums/72157631730322714/with/8074143942/ adresinden alındı

Kadıköy Belediyesi Mevcut Durum Raporu. (2017). *Merkez Kadıköy Mekânsal Stratejik Plan Mevcut Durum Raporu.* İstanbul: Kadıköy Belediyesi.

Kaplan Çinçin, S. (2018). Urban Stratification and Migration, Case Study Of Fikirtepe, İstanbul. *5th International Conference on Architecture and Built Environment with AWARDs.* Venice, Italy.

Karakaya, E. (2018, 8 20). Bizans Devrinde Caddebostan Ruphinianus (DRYS). *Sanat Tarihi Yıllığı*, 183-215.

Karakaya, E. (2018, 8 20). Bizans Devrinde Caddebostan Ruphinianus (DRYS) . *Sanat Tarihi Yıllığı*, s. 183-215.

Kärrholm, M. (2009, Mayıs 6). To the rhythm of shopping—on synchronisation in urban landscapes of consumption. *Social & Cultural Geography*, s. 421-440.

Kärrholm, M. (2009). To the rhythm of shopping—on synchronisation in urban landscapes of consumption. *Social & Cultural Geography, 10:4*, 421-440.

Kiper, P. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekanları ve Yitirilen Kent Kimlikleri.* Planlama, Sayı:4: TMMOB Şehir Plancıları Odası.

Koch, D., & Sand, M. (2009). Rhythmanalysis – Rhythm as Mode, Methods and Theory for Analysing Urban Complexity. *Urban Design Research: Method and Application* (s. 61-72). Birmingham City: BCU publication.

Korgavuş, B., & Ersoy, M. (2015). Kadıköy İlçesi Kentsel Açık ve Yeşil Alanlarının Olası İstanbul Depreminde Yeterliliğinin İrdelenmesi. *International Burdur Earthquake & Environment Symposium (IBEES2015), Uluslararası Burdur Deprem ve Çevre Sempozyumu* . Burdur.

Köse, N., & Erkan, N. Ç. (2014). Kentsel Mekanın Örgütlenmesinin Yaşlıların Kentsel Etkinlikleri Üzerindeki Etkisi, İstanbul ve Viyana Örneği. *Journal Of the Faculty of Architecture, 31:1*, 39-66.

Kösebay Erkan, Y. (2013, Mayıs 21). Haydarpaşa Tren Garı: Bugün, dün ve yarın. Kentin Bedeninde Bir Yara. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, s. 99-116.

Kurtar, S. (2012). Mekânı Yaşamak: Lefebvre ve Mekânın Diyalektik Oluşumu. *TÜCAUM VII. Coğrafya Sempozyumu*, (s. 349-356). Ankara.

Kürkçüoğlu, E., & Ocakçı, M. (2015). Kentsel Dokuda Mekânsal Yönelme Üzerine Bir Algı-Davranış Çalışması: Kadıköy Çarşı Bölgesi. *Megaron, 10(3)*, 365-388.

Kütükçü, T. (2018). *Geçmiş Zamanların, Mekanların ve Hatırlamaların Rafında Kadıköy'ün Kitabı.* İstanbul: Ötüken Yayınları.

Lager, D., Van Hoven, B., & PP Huigen, P. (2016). Rhythms, ageing and neighbourhoods. *Environment and Planning A, 0(0)*, 1–16.

Lashua, B. D., & Kelly, J. (2008). Rhythms in the concrete: Re-imagining relationships between space, race, and mediated urban youth cultures. *Leisure/Loisir, 32:2*, 461-487.

Latham, A., McCormack, D., McNamara, K., & McNeill, D. (2009). *Key Concept in Urban Geography.* Trowbridge: The Cromwell Press.

Lefebvre, H. (1991). *Critique of everyday life.* London: Verso.

Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life.* New York: Continuum.

Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim.* İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2016). *Modern Dünyada Gündelik Hayat.* İstanbul: Metis.

Lehtovuori, P., & Koskela, H. (2013). From momentary to historic: rhythms in the social production of urban space, the case of Calçada de Sant'Ana, Lisbon. *The Sociological Review, 61*, 124–143.

Lotfata, A., & Ataöv, A. (2019). Urban streets and urban social sustainability: a Urban streets and urban social sustainability: a. *European Planning Studies*.

Lynch, K. (2010). *Kent İmgesi.* Cambridge: MIT Press.

Madanipour, A. (2003). *Public and Private Space of the City.* Routledge.

Malkoç, İ. B. (2018). Sokak Müzisyenlerinin Müzik Yapma Amaçları ve Mekan Seçimleri Arasındaki İlişki: İstanbul, Kadıköy Örneği. *Online Journal of Music Sciences, Cilt 3, (sayı1),*, 6-31.

Marcu, S. (2017, Kasım 24). Tears of time: a Lefebvrian rhythmanalysis approach to explore the mobility experiences of young Eastern Europeans in Spain. *Royal Geographical Society*.

Marcuse, P. (1987). The grid as city plan: New York city and laissez-faire planning in the nineteenth century. *Planning Perspectives, 2:3*, 287-310.

Marcusse, P. (1985). Gentrification, abandonment, and displacement: connections,. *Journal of Urban and Contemporary Law, 28(195)*, 195–240.

McEachern, M., Warnaby, G., & Cheetham, F. (2012). Producing & Consuming Public Space: A 'Rhythmanalysis' of the Urban Park. *Advances in Consumer Research, Volume 40*.

Mendieta, E. (2008). The production of urban space in the age of transnational mega-urbes. *City,12:2*, 148-153.

Middelmann, T. J. (2019). Rhythm and connection on Rissik Street: Reflecting on public space research in inner-city Johannesburg. *Anthropology Southern Africa, 2019 ,Vol. 42, No. 1*, 99–113.

Murat, S. (2007). Kadıköy'ün Eğitim ve Nüfus Yapısı (Türkiye ve İstanbul Karşılaştırmalı. *Sosyal Siyaset Konferansları 52. Kitap.* İstanbul: İ.Ü. Yayın No. 4669.

Nadolny, A. (2015). Henri Lefebvre's Concept Of Urban Space In The Context Of Preferences Of The Creative Classin A Modern City. *Quaestiones Geographicae,Volume 34: Issue 2*, 29-34.

Nash, L. (2018). Performing Place: A Rhythmanalysis of the City of London. *Organization Studies*, 1–21.

New World Cartographic. (2020, Şubat 6). nwcartographic.com: https://nwcartographic.com/products/aq19200 adresinden alındı

O'Connor, P. (2017). Rhythmanalysis as a tool in social analysis on ethnicity in Hong Kong. *Asian Ethnicity*.

Öz, Ö., & Eder, M. (2011). Rendering Istanbul's Periodic Bazaars Invisible: Reflections on Urban Transformation and Contested Space. *International Journal of Urban and Regional Research, Volume 36.2*, 297–314.

Özdemir, D., & Selçuk, İ. (2017). Frompedestrianisation to commercial gentrification: The case of Kadıköy in Istanbul. *Cities, 65*, 1-23.

Özer, Ö., & Kubat, A. S. (2014). Walkability: Perceived and measured qualities in action. *ITU A|Z, VOL: 11, NO: 2*, 101-117.

Özkan, Ö., Alp, J., & Tanrıverdi, Ç. (2015). Dolgu Alanları: Kıyı Sınırını Yeniden Oluşturmak! *9. Uluslararası Sinan Sempozyumu.* Edirne: Trakya Üniversitesi.

Pacino, M. (2005). *Urban Geography: A Global Perspective.* London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Palipane, K. (2019). Multimodal mapping — a methodological framework. *The Journal of Architecture, 24:1*, 91-113.

Pervititch, J. (1930). *Haydar Paşa : Acıbadem-Gazhane.* gallica.bnf.fr: https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10100727j adresinden alındı

Pervititch, J. (1930). *Rehber planı. Kadıköy.* archives.saltresearch.org: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/121086 adresinden alındı

Piran, C. (2017). *20 No'lu Tramvay Kadıköy-Moda.* İstanbul: Gita Yayınları.

Planı, I. Ç. (2009). *1/100.000 Ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı.* İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü.

Procházková, A. (2018). Henry Lefebvre's Rhythmanalysis as a Tool for Comprehensive Listening of the City. *Musicologica Brunensia*, 97-104.

Reid-Musson, E. (2017). Intersectional rhythmanalysis: Power, rhythm, and everyday life. *Progress in Human Geography*, 1–17.

Rodríguez González, C. (2015). The rhythms of the city: The performance of time and space in Suhayl Saadi's Psychoraag. *The Journal of Commonwealth Literature*, 1-18.

Rongna, A., & Sun, J. (2020). Integration and sustainability of tourism and traditional livelihood: A rhythmanalysis. *Journal of Sustainable Tourism, 28:3*, 455-474.

Sarı Haksever, T., & Çınar Çıtak, C. (2018). The Coordination of Actors in Urban Regeneration Projects: Fikirtepe, Istanbul, Turkey. *Contemporary Urban Affairs, Volume 3, Number 2*, 114-123.

Sarmento, J. (2017). Tourists' walking rhythms: 'doing' the Tunis Medina, Tunisia. *Social & Cultural Geography,18:3*, 295-314.

Selvi Taştan, Ö. C. (2015). How Social Media Supports Citizen Participation in Local Goverments? Example of Kadıköy Municipality. *Approaches on New Media: Proceedings of 1st International New Media Conference* (s. 119-134). İstanbul: Istanbul Gelisim University Press.

Sgibnev, W. (2015). Rhythms of being together: public space in Urban Tajikistan through the lens of rhythmanalysis. *International Journal of Sociology*, 533-549.

Short, J. R. (2012). *Globalization, Modernity and the City.* London: Routledge.

Simpson, P. (2012). Apprehending everyday rhythms: rhythmanalysis, time-lapse photography, and the space-times of street performance. *Cultural Geographies, 19(4)*, 423–445.

Sletto, B., & Palmer, J. (2016). The liminality of open space and rhythms of the everyday in Jallah Town, Monrovia, Liberia. *Urban Studies*, 1–19.

Soja, E. W. (2017). *Postmodern Coğrafyalar - Eleştirel Toplumsal Teoride Mekanın Yeniden İleri Sürülmesi* . Sel Yayıncılık.

sozluk.gov.tr. (2020, Nisan 28). Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/hareketlilik adresinden alındı

Şen, A., Önden, İ., Gököz, T., & Güngör Şen, C. (2011). A GIS Approach to Fire Station Location Selection. *4th International Symposium on Geo-information for Disaster Management, Gi4DM 2011.* Antalya.

Şentürk, A., & Gülersoy, N. Z. (2019). Aidiyet, Kent Kimliği ve Kentsel Koruma Etkileşimi Bağlamında Kullanıcı Sürekliliğinin İrdelenmesi: Kadıköy Moda Örneği. *Megaron*, 145-159.

Tartia, J. (2018, Ağustıs 12). Examining the rhythms of 'urban elements' on walking and driving routes in the city. *Mobilities*, s. 808-824.

Thompson, J. (2016). Urban revolution now: Henri Lefebvre in social research and architecture, edited by Łukasz Stanek, Christian Schmid and Ákos Moravánszky. *Urban Geography, VOL. 37, NO. 6,* 949–952.

Toy, E., & Görgülü, E. (2018). Kamusal Alanda Sanat Uygulamalarına Bir Örnek: Mural İstanbul. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 11 Sayı: 56*.

Türer Başkaya, F. A. (2015). Disaster sensitive landscape planning for the coastal megacity of Istanbul. *Journal of Coastal Conservation, 19,* 729–742.

Türk Dil Kurumu. (2020, Mart 14). sozluk.gov.tr: https://sozluk.gov.tr/?kelime=ritim adresinden alındı

Uzgören, G., & Türkün, A. (2018). Airbnb'nin Soylulaşma Sürecine Etkisi: Kadıköy Rasimpaşa Mahallesi Örneği. *Planlama, 28(2),* 154–170.

Üsküplü, T., & Çolakoğlu, B. (2019). Sosyal Ağ Verileri ve Mekan Dizim Analizlerinin Kentsel Stratejiler Geliştirmede Kullanımı: Kadıköy Örneği. *Megaron, 4(2),* 269-278.

Yanıkkaya Aydemir, P. (2003). *Akdeniz Sesleri Projesi Moda Semti Arka Plan Çalışması.* İstanbul: Türk Tarih Vakfı.

Yılmaz, A. S., & Çetin, B. N. (2006). Postmodernizm ve Kent. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,* 69-74.

Yılmaz, Z. (2006). Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımının Tarihsel Temelleri "Antik Yunan". *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 0(14),* 359-371.

Yüksel, Ş. (2010). Evaluation of the Kadıköy Hasanpasa Gasworks in the context of sustainable urban design. *The Sustainable World, Volume 142,* 109-116.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad **:** Emre SÖYLEMEZ

Doğum Tarihi ve Yeri **:** 23.06.1994 / İlkadım - Samsun

E-posta **:** emresoylemez94@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** **:**2017, Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2015-2017 yılları arasında AND İmar Planlama & Kentsel Dönüşüm Şirketi'nde -yarı zamanlı- Kentsel Tasarımcı olarak çalıştı.
- 2019 yılında Gebze Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı.

ULUSAL VE ULUSLARARASI BİLDİRİLER:

- **Söylemez E.,** (2013). "Yolculuk Bağlamında 'Last Train Home' Film Eleştirisi", Şehir Plancıları Odası Sürekli Yayını, 2013 (3), 24-25, Ankara.

- **Söylemez E.,** Demiröz İ., Kubat A., (2018). "Jansen Planı'nın Ankara Kentinin Gelişimi ve Kentin Çeper-Kuşak Alanlarına Etkisi",Uluslararası 'Jansen ve Ankara' Sempozyumu, 13-14 Aralık 2018, Ankara.

- **Söylemez E.,** (2019). "Akıllı Kent Modellerinin Değişimini Bilim Kurgu Filmleri Üzerinden Okumak, '5. Element' ve 'Elysium' Film Örnekleri", 27. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu,23-24 Mayıs 2019, İstanbul.